

Yttrande

2025-06-05

Nr: SLK-2025-00408

Yttrande angående – Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

Yttrandet

Sverigedemokraterna välkomnar att utredningen tar sig an den akuta problematiken med ett växande utanförskap och ett alltför generöst och ineffektivt system för ekonomiskt bistånd. Vi delar grundtanken att vägen ut ur bidragsberoende ska gå genom arbete och att det måste löna sig att anstränga sig.

1. Stärkt statlig styrning, ett steg i rätt riktning

Vi tillstyrker förslagen som rör ökad statlig samordning, tydligare regelverk och förbättrad datadelning mellan myndigheter. Kommunernas bedömningar av bistånd präglas i dag av stora skillnader, vilket skapar orättvisor och i vissa fall bidrar till att parallella välfärdssystem tillåts växa fram. Det är inte acceptabelt.

2. Jobbpremien - felriktad åtgärd

Vi ställer oss tveksamma till införandet av en jobbpremie i dess nuvarande form. Att betala ut ytterligare bidrag till personer som redan delvis försörjer sig genom arbete riskerar att permanenta ett låginkomstberoende och skapa ytterligare gränsdragningsproblem. Incitament ska byggas genom sänkta trösklar till arbetsmarknaden, inte genom ytterligare statsfinansierade stöd.

3. Särskilt stöd till barnfamiljer, selektivt snarare än generellt

Vi avvisar argumentationen om att barnfamiljer per automatik ska undantas från stramare regler. Staten har ett ansvar att skydda barn, men inte att upprätthålla livsstilsval hos vuxna som under lång tid valt att inte bidra till samhället. Barns trygghet säkras bäst genom att deras föräldrar deltar i arbete, utbildning eller samhällsnyttiga insatser.

4. Migrationens koppling till bidragsberoende

Det är nödvändigt att i all seriös välfärdspolitik erkänna sambandet mellan hög invandring och långvarigt bistandsberoende. En alltför stor andel av ekonomiskt bistånd går till personer med utomeuropeisk bakgrund som inte är självförsörjande. För att reformerna ska ha avsedd effekt krävs en stram migrationspolitik i kombination med tydliga krav på integration och deltagande.

Avslutningsvis:

Sverigedemokraterna tillstyrker:

- Skärpta krav och tydligare samordning mellan myndigheter.
- Ett nationellt bidragstak.
- Att arbete och egen försörjning premieras i välfärdssystemet.

Sverigedemokraterna avstyrker:

- Införandet av jobbpremien i sin nuvarande utformning.
- Generella undantag för barnfamiljer eller stora hushåll.

Sverigedemokraterna efterlyser:

- En helhetsstrategi där bidragspolitik och migrationspolitik samordnas.
- Skärpta krav för rätt till bistånd, inklusive språkrav och motprestation.

Yrkande

M, D, L, KD

2025-06-05

18

Yrkande angående Yttrande över remisserna Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt promemorian Jobbpremien

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

1. Kommunstyrelsen antar skrivelsen i detta yrkande som Göteborgs stads svar på remissen.

Yrkandet

Göteborgs Stad välkomnar Socialdepartementets initiativ att genom SOU 2025:15 och den kompletterande promemorian om jobbpremien reformera delar av det ekonomiska biståndet i syfte att skapa starkare drivkrafter till egen försörjning. Ett ekonomiskt biståndssystem som på ett tydligt sätt understödjer övergången till arbete är av stor betydelse, både för enskilda individers självständighet och för samhällets långsiktiga hållbarhet. Göteborgs Stad ställer sig därför positiv till samtliga förslag i betänkandet och promemorian, men vill samtidigt peka på vissa överväganden som rör kommunernas ansvar och resursbehov.

Förslaget om ett bidragstak inom försörjningsstödet syftar till att stärka arbetslinjen genom att säkerställa att det alltid lönar sig att arbeta jämfört med att uppbära bistånd. Göteborgs Stad delar uppfattningen att det är rimligt att ett hushåll med arbetsförmåga inte ska erhålla ett sammanlagt stöd som överstiger vad ett jämförbart hushåll med låg lön kan disponera. Ett bidragstak kan därmed öka acceptansen och legitimiteten för biståndssystemet. Samtidigt bör det framhållas att modellen är administrativt komplex, kan kräva fördjupad utredning av hushållens inkomstsituation och hushållssammansättning, och kan leda till fler ansökningar om nödbistånd. Dessa konsekvenser kan innebära ökade arbetsinsatser inom socialtjänsten och ett ökat behov av rättssäkra och enhetliga tillämpningar. Det är också viktigt att uppföljning sker av hur barns levnadsförhållanden påverkas, särskilt i större hushåll.

Som ett alternativ till bidragstaket föreslås en begränsningsregel för försörjningsstöd till hushåll med fler än tre barn. Göteborgs Stad ser positivt på att utredningen föreslår alternativa lösningar och konstaterar att begränsningsregeln är enklare att tillämpa än ett bidragstak. Den är dessutom tydligare för biståndsmottagarna. Utgångspunkten att kostnader per individ inte ökar linjärt med hushållets storlek är rimlig, och regeln kan därmed bidra till en mer likvärdig fördelning av resurser. Samtidigt bör beaktas att vissa hushålls ekonomiska marginaler är mycket små, och att även mindre justeringar av riksnormens nivåer kan få kännbara konsekvenser. Det är därför angeläget att möjligheten

till individuella bedömningar bibehålls, och att begränsningsregeln inte får urholka rätten till skälig levnadsnivå.

Göteborgs Stad tillstyrker även förslaget om en moderniserad riksnorm. Ett system som bygger på aktuella prisuppgifter från Konsumentverket och som räknas upp årligen enligt ett tydligt index stärker rättssäkerheten och förutsägbarheten i biståndsbedömningen. Det skapar bättre planeringsförutsättningar för både hushållen och kommunen. Samtidigt noterar staden att den genomsnittliga nivån i den föreslagna riksnormen kan bli något lägre än idag, vilket kan påverka särskilt barnfamiljer. Det är därför positivt att förslaget bevarar möjligheten till individuella tillägg där särskilda skäl föreligger.

När det gäller jobbpremien delar Göteborgs Stad utredningens ambition att stärka incitamenten för övergång från bistånd till arbete. En statligt finansierad premie som riktar sig till individer som nyligen avslutat ett biståndsmottagande kan bidra till att överbrygga den första tiden i arbetslivet och upplevas som ett konkret erkännande. Även om de direkta sysselsättningseffekterna sannolikt är begränsade ser staden värde i att premien riktas till individer som annars riskerar att återvända till bistånd. Det är positivt att administrationen föreslås hanteras av Försäkringskassan. Dock bör det följas upp hur information om premien når målgruppen, särskilt bland personer med låg språklig eller digital förmåga.

Förslagen om utökad uppgiftsskyldighet från Arbetsförmedlingen och ökade krav på sjukintyg vid frånvaro från arbetsmarknaden tillstyrks. De stärker kommunens möjlighet att göra rättssäkra bedömningar av arbetsförmåga och förhindrar felaktiga utbetalningar. Det är dock viktigt att systemen för informationsöverföring är robusta och att det finns tydliga riktlinjer för hur samverkan ska gå till. Förslaget om arbetslivsinriktad rehabilitering för sjukskrivna biståndsmottagare är positivt, särskilt om det kombineras med ett kunskapsstöd från Socialstyrelsen och andra berörda myndigheter. Här bör särskilt beaktas att en del individer saknar sjukpenninggrundande inkomst, vilket ställer krav på kommunens samverkan med region och stat.

Göteborgs Stad har tidigare tillämpat en liknande ordning där ekonomiskt bistånd till andrahandsboenden endast beviljades om hyresvärden godkänt upplåtelsen. Denna praxis fungerade väl i det praktiska arbetet och bidrog till att motverka osäkra boendeförhållanden och svartuthyrning. Dock upphörde tillämpningen efter att ett beslut överklagades och inte höll i förvaltningsrätten, vilket visade att det saknades tydligt rättsligt stöd för denna ordning. Att förslaget nu tydliggör att krav på hyresvärdens godkännande ska gälla och förankras i lag är därför mycket välkommet. Det stärker rättssäkerheten och möjliggör ett mer konsekvent arbetssätt i biståndsbedömningen. Samtidigt är det viktigt att tillämpningen sker med hänsyn till individens situation, så att inte barnfamiljer eller andra särskilt utsatta grupper ställs utan rimliga boendeanternativ till följd av regelskärpningen.

Avslutningsvis ställer sig Göteborgs Stad positiv till förslaget om att reglera samverkan kring samordnade individuella planer (SIP) samt till initiativet att öka användningen av kunskapsbaserade metoder i socialt arbete. Dessa inslag stärker långsiktigt förutsättningarna för ett sammanhållet och verkningsfullt stöd till individer i utsatthet.

Sammanfattningsvis anser Göteborgs Stad att utredningen lämnar väl genomarbetade förslag som sammantaget kan bidra till att stärka arbetslinjen och minska långvarigt

biståndsberoende. Samtidigt bör förslagen införas med beaktande av barns rättigheter, socialtjänstens kapacitet och kommunernas ansvar. För att uppnå önskad effekt krävs att förändringarna åtföljs av tydlig lagstiftning, fungerande samverkan mellan stat och kommun samt en löpande uppföljning av konsekvenserna i praktiken.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-05-22

Ärendenummer SLK-2025-00408

Handläggare

Lisa Jacobson Flöhr, Charlotta Bjerhem

Telefon: 031-368 03 59, 031-368 05 88

E-post: fornamn.efternamn@stadshuset.goteborg.se

Remisser från Socialdepartementet - Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remisserna Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning, i enlighet med bilaga 6 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Socialdepartementet.

Sammanfattning

Socialdepartementet har 2025-03-24 remitterat betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt den kompletterande promemorian om jobbpremie till för yttrande. Förslaget om jobbpremie i promemorian ersätter förslaget i SOU 2025:15. Yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda senast 2025-06-12.

Utredningens uppdrag har varit att föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer med ekonomiskt bistånd. Förslagen som utredningen och promemorian lämnar omfattar bland annat ett bidragstak, en begränsningsregel av försörjningsstödet för större hushåll, en moderniserad riksnorm och en jobbpremie.

Stadsledningskontorets övergripande bedömning är att merparten av förslagen alltför ensidigt tar sikte på att öka viljan att arbeta genom att minska försörjningsstödet, och alltför lite handlar om hur möjligheten ska öka, och att flera förslag bör avstyrkas. Några förslag bedömer dock stadsledningskontoret bör tillstyrkas.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Direktiven till utredningen har varit att lämna kostnadsneutrala förslag, det vill säga förslag som inte ska få ekonomisk påverkan på kommunerna i någon större omfattning. Stadsledningskontorets bedömning är att utredningens förslag till största delen innebär en omfördelning av kostnadsposter, snarare än regelrätta kostnadsförändringar. Flera av förslagen innebär att kostnader flyttas från bistånd till administration. Vissa förslag bedöms få ekonomiska konsekvenser för Göteborgs Stad, även om det är svårt att göra några exakta beräkningar.

Enligt utredningen bör vissa av förslagen hanteras inom ramen för den finansieringsprincip som finns mellan staten och kommunsektorn, medan andra inte bedöms rymmas inom denna. Nedan redogörs för några av de mest centrala aspekterna utifrån utredningens förslag.

Utredningen föreslår ett bidragstak inom försörjningsstödet. Utredningen bedömer att om förslaget införs kommer de offentliga kostnaderna för försörjningsstöd minska under införandeåret och årligen därefter. Samtidigt bedöms kostnaderna för annat ekonomiskt bistånd, till exempel för hyra och el, öka. Den sammantagna kostnadsminskningen beräknas till 1 mdkr år 2027, vilket för Göteborgs del motsvarar cirka 70 mnkr, förutsatt att effekterna fördelas proportionerligt över landet.

Förslaget medför dock även ökade administrativa kostnader för kommunerna. Även om kommunernas administration minskar till följd av färre biståndshushåll, ökar kostnaderna samtidigt på grund av bland annat större behov av informationsinsatser, fler utredningar om felaktiga utbetalningar och fler ansökningar avseende ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer och ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt. Denna ökning bedöms inte vägas upp av den minskade administrationen till följd av färre biståndshushåll. Sammantaget beräknar utredningen att bidragstaket medför att kommunernas administrativa kostnader ökar med 20 mnkr under införandeåret, vilket skulle innebära cirka 2 mnkr för Göteborgs Stad. Kostnadsberäkningarna för Göteborgs Stad är dock ytterst osäkra. På längre sikt bedöms den årliga ökningen i administrativa kostnader uppgå till cirka 10 mnkr för hela kommunsektorn.

Utredningen bedömer att bidragstaket ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och bedöms därmed på kort sikt leda till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande. Effekterna väntas dock vara relativt begränsade och den långsiktiga effekten är oklar.

Utredningen föreslår även ett alternativ med en begränsningsregel som innebär att försörjningsstödet för större hushåll begränsas. Utredningen bedömer att förslaget inte kommer att leda till någon större förflyttning av kostnader från försörjningsstöd till kostnader för ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt, eftersom de olika delarna av biståndet inte är avsedda att omfatta samma hjälpbehov. Förslaget kan dock innebära en risk för att stora hushåll i högre utsträckning ansöker om och beviljas bistånd i akuta nödsituationer, vilket är en kostnad för kommunen. Eftersom antalet hushåll med ett stort antal barn är få, bedöms dock denna effekt vara begränsad. Utredningen bedömer att 6 procent av den förväntade minskningen i försörjningsstöd (141 mnkr nationellt) kan motverkas av ökade kostnader för akut bistånd (9 mnkr). För Göteborgs del skulle det motsvara en kostnadsminskning på cirka 10 mnkr år 2027, om effekterna är likvärdiga över hela landet.

När det gäller administrationen bedömer utredningen att förslaget varken ökar eller minskar den administrativa bördan under införandeåret. Stadsledningskontoret bedömer dock att risken för kostnader till följd av fler utredningar om felaktiga utbetalningar kan vara underskattad.

Både förslaget om bidragstak och förslaget om en begränsningsregel innebär ett minskat kommunalt åtagande om att bekosta ekonomiskt bistånd för vissa målgrupper, och minskade kostnader som följd av detta.

Utredningen bedömer att förslagen bör omfattas av finansieringsprincipen, vilket innebär att den statliga finansieringen av kommunernas åtaganden bör minskas med motsvarande kostnadsbesparing. Införs bidragstaket bedömer utredningen att anslagen till kommunerna bör minskas med cirka 915 mnkr år 2027, och därefter med 925 mnkr årligen. Kostnadsbesparingen tillfaller därmed staten. På motsvarande sätt menar utredningen att anslagen bör minskas med 141 mnkr per år om begränsningsregeln införs. Förslaget om en modell för ett bidragstak och förslaget om begränsat försörjningsstöd för större hushåll är inte avsedda att kombineras utan ska ses som alternativa lösningar.

Förslaget om en moderniserad riksnorm beräknas av utredningen minska de offentliga kostnaderna med 300 mnkr per år från 2027, vilket grovt uppskattat skulle innebära en minskning med cirka 20 mnkr för Göteborg. Utredningen bedömer att en moderniserad riksnorm inte innebär en minskad ambitionsnivå i försörjningsstödet eftersom ambitionen att riksnormen för försörjningsstöd ska medge en skälig levnadsnivå kvarstår. Förslaget bör därför enligt utredningens bedömning inte omfattas av finansieringsprincipen och besparingen tillfaller kommunsektorn. Utredningen bedömer att förslaget varken tydligt ökar eller minskar den administrativa bördan för kommunerna införandeåret, medan den administrativa bördan bedöms minska något för åren därefter utifrån att förbättrad förutsägbarhet, tidigare beslut och en fast uppräknings av riksnormen underlättar planeringen för kommunerna.

Utredningen bedömer vidare att förslaget om en ny riksnorm ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och bedöms därför kunna öka sysselsättningen och minska biståndsmottagandet på både kort och lång sikt, men effekterna förväntas vara begränsade.

Socialnämnderna Centrum och Nordost, som yttrat sig över remissen, bedömer att flera av förslagen riskerar att öka behovet av resurser till brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Detta konstateras även i utredningen utifrån att kriminaliteten ökat vid införande av liknande förslag i bland annat Danmark. Flera av förslagen bedöms även öka behovet av att avsätta resurser för det icke-planerbara arbete som förekommer inom myndighetsutövande socialtjänst. Åtstramningar av biståndssystemet riskerar att öka behovet av ansökningar utöver månadsansökan, såsom akuta matpengar. Dessutom riskerar behovet av resurser för det vräkningsförebyggande arbetet att öka.

Det är viktigt att påtala att det pågår andra utredningar och bereds andra förslag som har beröring med denna remiss och som även de kan komma att få ekonomisk påverkan på kommunerna. Det är därför svårt att bedöma de ekonomiska effekterna på helheten i detta skede.

Bedömning ur ekologisk dimension

Utredningen behandlar i huvudsak sociala och ekonomiska frågor och innehåller inga förslag som direkt rör miljö eller klimat. Däremot kan vissa indirekta ekologiska konsekvenser uppstå, bland annat kopplat till förändrade levnadsvillkor och konsumtionsmönster i hushåll som får sänkta stödnivåer. En möjlig konsekvens är att hushåll med minskade inkomster i större utsträckning tvingas välja billigare och ofta mindre miljövänliga alternativ, till exempel vad gäller mat, kläder och bostäder. På längre sikt kan förslag som leder till förbättrad sysselsättning ha positiv inverkan på konsumtionsmönster, med ökad möjlighet att välja mer hållbara varor och boenden. Dock är detta beroende av om förslagen faktiskt leder till varaktig egenförsörjning.

Sammantaget är de ekologiska effekterna marginella och indirekta, men bör beaktas som en del i ett helhetsperspektiv – särskilt om förslagen bidrar till ökad ojämlikhet i tillgången till hållbara levnadsvillkor.

Bedömning ur social dimension

I konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, framgår rätten för var och en till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj. Däribland ingår tillräckligt med mat och kläder, en lämplig bostad samt ständigt förbättrade levnadsvillkor. Ekonomiskt bistånd är välfärdssystemets yttersta skyddsnät när den enskilde inte kan försörja sig på annat sätt, till exempel genom arbete eller genom arbetslöshets- och socialförsäkringssystemen. Det ekonomiska biståndet ska ge enskilda personer och familjer en skälig levnadsnivå. Biståndet har i första hand till uppgift att träda in vid tillfälliga försörjningsproblem som inte kan tillgodoses på annat sätt. Syftet är inte att fungera som en långsiktig försörjningskälla, men i praktiken är det många hushåll som lever med försörjningsstöd under längre perioder.

En övergripande utgångspunkt för utredningens arbete har varit att skapa förutsättningar för mottagare av ekonomiskt bistånd att nå självförsörjning genom arbete. Förslagen som lämnas i betänkandet handlar i stora delar om att, genom begränsningar av det ekonomiska biståndet, öka de ekonomiska incitamenten för biståndsmottagare att arbeta. Vissa förslag syftar till ökade möjligheter till arbete. Att fler människor kan försörja sig genom arbete har positiva effekter både för individerna och samhället i stort. Utredningen bedömer dock sammantaget att även om förslagen sannolikt ökar viljan att arbeta är det osäkert vilka effekter förslagen faktiskt har på biståndsmottagarnas reella möjligheter. Att de enskilda förslagen bedöms ha relativt begränsade effekter på sysselsättning och biståndsmottagande motiveras av tidigare empiriska skattningar av liknande reformer, och att biståndsmottagarna i utgångsläget i många fall bedöms ha bristande möjligheter att kunna få och klara av ett arbete.

Samtidigt finns det risk för att flera av förslagen i betänkandet riskerar att fördjupa den ekonomiska utsattheten för hushåll som lever med ekonomiskt bistånd. Särskilt förslagen om ett bidragstak och en begränsning av försörjningsstödet för större barnfamiljer påverkar ekonomin i berörda hushåll i negativ riktning. När det gäller förslaget om bidragstak bedömer utredningen själv att förslaget sannolikt inte fullt ut är förenligt med flera av de grundläggande principerna i socialtjänstlagen (SoL) på så sätt att modellen riskerar att urholka den skäliga levnadsnivån inom det ekonomiska biståndet på ett sätt som inte är förenligt med portalparagrafens målsättning att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor samt aktiva deltagande i samhällslivet. För att kunna genomföra modellen bedömer utredningen att ändringar behöver införas i 4 kap. 1 § SoL som sänker nivån på vad som ska utgöra skälig levnadsnivå för de hushåll som ska omfattas. Bidragstaket kan sägas innebära att det ekonomiska utbytet av att arbeta får företräde framför en faktisk skälig levnadsnivå för respektive hushållsmedlem.

Utöver att flera av förslagen får direkta negativa effekter för berörda hushåll i form av sämre ekonomisk standard, så riskerar också en minskning av försörjningsstödet att påverka socialtjänstens möjlighet till andra insatser negativt.

Mottagligheten för och möjligheten att tillgodogöra sig till exempel föräldrastödjande insatser, insatser kopplade till skadligt bruk och beroende eller arbetsmarknadsinsatser för att nå egen försörjning, minskar sannolikt när hushåll behöver lägga ett större fokus på att få pengarna att räcka till det mest nödvändiga och få basala behov som mat och bostad tillgodosedda.

Nedan beskrivs närmare effekter av utredningens förslag utifrån ett antal olika aspekter.

Konsekvenser för barn

Reformer som syftar till att öka de ekonomiska drivkrafterna och stärka möjligheterna till arbete förväntas ha en positiv inverkan på individer och familjer som uppbär ekonomiskt bistånd. Om vuxna kommer i arbete och får egna inkomster kan det medföra en mer stabil ekonomisk situation för familjen. Detta kan gynna barnen och innebära förbättrade möjligheter på bostadsmarknaden. I den mån utredningens förslag leder till att fler individer kommer i arbete bedömer utredningen att detta kan få positiva konsekvenser för barn. Samtidigt blir konsekvenserna för berörda barn negativa om inte föräldrarna kommer i arbete.

Utredningen påpekar att sysselsättningseffekterna bedöms vara små, medan de direkta negativa ekonomiska konsekvenserna är stora för vissa hushåll. Införande av ett bidragstak eller av begränsningar av försörjningsstödet för familjer med fler barn än tre, kommer att innebära att dessa hushåll kommer att beviljas lägre belopp i försörjningsstöd än idag. En lägre disponibel inkomst för hushållet leder till en lägre ekonomisk standard än i dag för barnen i hushållet så länge familjen uppbär försörjningsstöd. Hur mycket den ekonomiska standarden för barnen i dessa familjer kommer att påverkas kan se olika ut i olika hushåll, men det kommer att innebära att samhället i mindre utsträckning än i dag säkerställer att dessa barn uppnår en skälig levnadsnivå. Detta gäller i synnerhet för barn i sammanboende hushåll med många barn. Antalet biståndshushåll med många barn är förhållandevis få men eftersom det är många barn i varje hushåll är antalet barn som lever i stora biståndshushåll betydligt fler. Det föreslagna bidragstaket riskerar även att medföra ökad trångboddhet för de familjer som behöver minska sina utgifter för boende genom att flytta till en billigare bostad. Ett bidragstak kan även potentiellt påverka utbildningsnivån för barn i berörda hushåll.

I barnkonventionen tydliggörs att varje barn har rätt att åtnjuta social trygghet samt den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Föräldrar eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling. Konventionsstaterna ska dock bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att tillgodose barnens rättigheter. De ska därför förverkliga denna rätt och ska vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och stödprogram, särskilt i fråga om mat, kläder och bostad. I Sverige uppfylls detta bland annat genom kommunens skyldighet att under vissa förutsättningar ge enskilda ekonomiskt bistånd. Mot denna bakgrund gör utredningen bedömningen att den föreslagna modellen för ett bidragstak inte är förenlig med barnkonventionen.

Erfarenheter från andra länder pekar också bland annat på risk för att fler barn begår brott, upplever inlärningssvårigheter och inte fullgör sin skolgång. Det påverkar i sin tur ungdomars möjlighet till sysselsättning och arbetsinkomster som vuxna i negativ riktning.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslagen i betänkandet påverkar kvinnor och män i olika hög grad. Förslaget om bidragstak påverkar kvinnor i lägre grad än det påverkar män. Det förklaras av att försörjningsstödet med detta förslag minskar mindre för ensamstående med barn än för sammanboende med barn, och andelen ensamstående med barn är större bland kvinnorna än bland männen. Förslaget om en begränsningsregel för större hushåll påverkar däremot kvinnor i något högre grad än män. De berörda kvinnornas individuella disponibla inkomst beräknas minska med i genomsnitt 5,7 procent, och de berörda männens individuella disponibla inkomst beräknas minska med i genomsnitt 5,0 procent. Att skillnaden är relativt liten förklaras av att de flesta berörda biståndsmottagare är sammanboende, och i de fallen påverkas kvinnor och män lika mycket.

Med förslaget som gäller en modernisering av riksnormen påverkas kvinnor i högre grad än män, eftersom de är överrepresenterade bland ensamstående hushåll med flera barn. De berörda kvinnornas individuella disponibla inkomst beräknas minska med i genomsnitt 1,7 procent, medan de berörda männens individuella disponibla inkomst beräknas minska med i genomsnitt 0,6 procent. I den mån kvinnor börjar arbeta i större utsträckning än män till följd av förslagen, bidrar det till att öka den ekonomiska jämställdheten, och tvärtom. Denna mekanism kan således antingen motverka den direkta negativa effekten på ekonomisk jämställdhet eller förstärka den direkta effekten.

Konsekvenser för integration och segregation

Andelen utomeuropeiskt födda är hög i gruppen som berörs av förslagen. Utredningen bedömer att det är svårt att avgöra om bidragstaket långsiktigt bidrar positivt eller negativt till integration och segregation. Eftersom de långsiktiga sysselsättningseffekterna har oklar riktning och i bästa fall bedöms vara mycket begränsat positiva, finns det dock en tydlig risk för att de negativa effekterna överväger de positiva effekterna. Ökad sysselsättning inom gruppen utrikes födda kan leda till ökade möjligheter att bosätta sig i socioekonomiskt starkare områden. Det kan bidra till en lägre grad av segregation, vilket kan gynna integrationen. Samtidigt kan förslaget om sänkt bidragstak och begränsning av försörjningsstöd till större hushåll innebära att dessa hushåll minskar sina utgifter genom att flytta till områden och kommuner med lägre boendekostnader. Familjer med fler än tre barn som uppbär ekonomiskt bistånd har i hög grad utomeuropeisk bakgrund, vilket innebär att det framför allt är hushåll av annan etnisk härkomst som kommer att drabbas negativt om försörjningsstödet för större hushåll begränsas. Detta kan försämra integrationen för berörda familjer samt få en negativ påverkan på segregationen i Göteborg.

Konsekvenser för brottsligheten

Utredningen konstaterar att förslaget om bidragstak och begränsningsregel kan leda till ökat antal felaktiga utbetalningar och ett ökat antal bidragsbrott. Det beror till exempel på att bidragstaket innebär att det blir mer ekonomiskt fördelaktigt att ansöka om försörjningsstöd som ensamstående än sammanboende, vilket riskerar att ge upphov till skenseparationer. Skenseparationer kan, förutom effekter i form av felaktiga utbetalningar av försörjningsstöd också innebära fler folkbokföringsbrott, och felaktiga utbetalningar av andra bosättningsbaserade förmåner eller bidrag. Å andra sidan kan förslagen om krav på läkarintyg, krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering och krav på godkänd andrahandsupplåtelse och ökad uppgiftsskyldighet i stället ha en förebyggande effekt på risken för felaktiga utbetalningar.

Nettoeffekten är mycket osäker, men utredningen bedömer att om begränsningsregeln införs överväger de positiva effekterna, medan de negativa effekterna överväger om bidragstaket införs.

Utredningen beskriver att förslagen om bidragstak och begränsningsregel också potentiellt kan bidra till en ökning av annan brottslighet så som egendomsbrott och våldsbrottslighet. Framför allt är det bidragstaket som bedöms kunna ge sådana konsekvenser. Utredningen hänvisar i denna bedömning till en liknande reform i Danmark som bidrog till att brott såsom rån, bedrägeri och snatteri ökade. Utvecklingen bedömdes bero på ett behov av att försörja hushållet när detta inte kunde tillgodoses på annat sätt. Osäkerheten kring effekterna i en svensk kontext är dock stor, eftersom det finns viktiga skillnader mellan den danska reformen och det föreslagna bidragstaket, både avseende utformning och målgrupp. En sådan skillnad är att bidragstaket inte enbart riktas mot nyanlända flyktingar.

Konsekvenser för civilsamhället

Flera av förslagen kan försvaga relationen mellan invånare och stadens verksamheter. När stora grupper får sämre förutsättningar att klara sin försörjning riskerar tilliten till myndigheter och offentliga institutioner att minska. Stadsledningskontoret bedömer att förslagen kan få konsekvenser för civilsamhället i form av en ökad efterfrågan på idéburna organisationer som kan erbjuda viss ekonomisk hjälp eller stöd med till exempel matkassar. Organisationer som Stadsmissionen, Räddningsmissionen och trossamfund upplever sedan ett par år tillbaka en ökad tillströmning av människor som inte klarar sin försörjning och inte kan tillgodose sina basala behov av mat och kläder. En ytterligare ökad belastning på civilsamhället kan påverka organisationernas möjlighet att ge stöd.

Bilagor

1. Sammanfattning av Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)
2. Sammanfattning av promemorian Jobbpremien– ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning
3. Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildnings handlingar 2025-05-20 § 77
4. Socialnämnd Centrums handlingar 2025-05-20 § 124
5. Socialnämnd Nordosts handlingar 2025-05-20 § 162
6. Förslag till yttrande

Ärendet

Göteborgs Stad har 2025-03-24 fått remissen Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt den kompletterande promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning, för yttrande. Göteborgs Stad har beviljats förlängd svarstid och yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda senast 2025-06-12.

Beskrivning av ärendet

Beredning av ärendet

Stadsledningskontoret har översänt remissen för underremittering till socialnämnd Centrum, socialnämnd Nordost och nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning som inkommit med yttranden. Stadsledningskontoret har också översänt remissen för kännedom och eventuellt yttrande till socialnämnderna Hisingen och Sydvest.

Det remitterade betänkandet liksom den kompletterande promemorian utgör en av de utredningar som ingår i den större bidragsreform som regeringen avser att genomföra för att göra det mer lönsamt att gå från bidrag till arbete och egen försörjning. Reformen består av tre huvudsakliga delar:

- Ett bidragstak för att det ska löna sig bättre att gå från bidrag till arbete.
- En successiv kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd.
- Ett aktivitetskrav för att få försörjningsstöd för att motverka långvarigt bidragsberoende och närma sig egen försörjning.

Utredningens uppdrag

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. Syftet har varit att identifiera åtgärder som bidrar till att personer snabbare når arbetsmarknaden, underlättar integrationen för utrikes födda samt bryter segregationen och långvarigt biståndsmottagande. I uppdraget har ingått att analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet, följa upp jobbstimulansen och undersöka möjligheten att införa en jobbpremie. Utredaren har också haft i uppdrag att göra en översyn av vissa regler inom försörjningsstödet samt klargöra ansvarsfördelning och rollfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa i syfte att förbättra samverkan samt klargöra hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI).

Utredningsuppdraget utvidgades 2023 då utredaren fick i uppdrag att lämna förslag på en modell för ett bidragstak. Utredaren skulle vidare analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden samt analysera och redovisa för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för att långtidsarbetslösa ska komma i arbete. 2024 beslutade regeringen om ytterligare utvidgning av uppdraget: att oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd begränsas för kostnader utöver riksnormen, att försörjningsstödet storlek begränsas för större hushåll, att det införs en jobbpremie samt att ett förbud införs för kommuner att, med undantag för akuta nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet.

Utredaren har under utredningen samrått med företrädare för ett representativt urval av kommuner för att få en bredare och djupare förståelse för kommunernas erfarenheter och utmaningar inom de områden som ryms i utredningens uppdrag. Göteborgs Stad har ingått som en av utredningens referenskommuner.

Utredningens utgångspunkter

Ekonomiskt bistånd är välfärdsystemets yttersta skyddsnät och är tänkt att fungera som ett tillfälligt stöd vid kortare perioder av försörjningsproblem. I praktiken har det blivit en långvarig försörjning för många hushåll. Utredningen beskriver att detta varken är positivt för de individer som berörs eller för samhället i stort. Det är därför centralt att finna vägar som minskar det långvariga behovet av ekonomiskt bistånd för dem som skulle kunna arbeta. En övergripande utgångspunkt för utredningens arbete har därför varit att skapa förutsättningar för mottagare av ekonomiskt bistånd att nå självförsörjning genom arbete. Centrala perspektiv i utredningens arbete har varit:

- Bidrags- och ersättningssystemen ska ge en grundtrygghet, men måste utformas på ett sådant sätt att systemets legitimitet upprätthålls och att den gemensamma välfärden kan finansieras.
- Det ekonomiska biståndet är ett yttersta skyddsnät för korta perioder av försörjningsproblem och är inte avsett att vara en varaktig försörjning.
- Biståndsmottagare är en heterogen grupp med varierande behov av stöd och hjälp, varför flera kompletterande insatser behövs för att minska biståndsmottagande varaktigt.
- Väsentliga skillnader mellan kommunerna avseende krav på och stöd till biståndsmottagare ska i den mån det är möjligt minimeras.
- Förslagen ska ge avsedd effekt utan att i onödan medföra en ökad administration
- Barnrättsperspektivet ska beaktas när barn berörs.

Angränsande lagförslag och utredningar

Göteborgs Stad har tidigare lämnat yttrande över promemorian Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet (Ds 2024:29) enligt beslut i kommunstyrelsen 2025-03-12 § 207. Promemorian föreslår att det ska införas ett aktivitetskrav för rätt till försörjningsstöd och en skyldighet för kommuner att tillhandahålla kommunala insatser som möter behovet av meningsfull heltidssysselsättning för vuxna personer som får försörjningsstöd. De föreslagna författningsändringarna föreslås träda i kraft 2026-07-01.

Staden har också mottagit betänkandet Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper (SOU 2025:53) för synpunkter som ska vara Socialdepartementet tillhanda senast 2025-08-15. På grund av den korta svarstiden över sommaren är det inte möjligt att behandla det ärendet på något av kommunstyrelsens sammanträden. Stadsledningskontoret bereder ett tjänstepersonssvar med möjlighet för de politiska partierna att bilägga yttranden. Utredningen föreslår en kvalificeringsmodell för vissa bostättningsbaserade socialförsäkringsförmåner och en kvalificeringsmodell för ekonomiskt bistånd. Bestämmelserna föreslås träda i kraft 2027-01-01.

Utredningens och promemorians förslag

I det nu aktuella betänkandet (SOU 2025:15) lämnar utredningen förslag inom flera områden som redovisas nedan. Det förslag i utredningen som rör jobbpremien har utgått och ersatts av det förslag som framgår i den kompletterande promemorian.

Utredningen föreslår att de nya bestämmelserna ska träda i kraft 2027-01-01. Förslag lämnas inom följande områden:

- bidragstak,
- en moderniserad riksnorm,
- lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet,
- begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll,
- kompletterande bistånd vid deltagande i studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program,
- utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande,
- ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd,
- personer som är sjuka och saknar SIG,
- strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan,
- ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand,
- ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd,
- jobbpremien.

Utredningens förslag är i delar fristående i förhållande till varandra och bör i vissa fall ses som alternativa lösningar på samma problem. Förslagen är alltså i stor utsträckning tänkta att kunna genomföras oberoende av varandra. Nedan redogörs närmare för de av förslagen som stadsledningskontoret gör bedömningar kring.

Bidragstak

Utredningen föreslår en modell för ett bidragstak för försörjningsstöd. Taket utformas genom att försörjningsstödet för ett hushåll begränsas om nivån på hushållets beräknade försörjningsstöd överstiger 80 procent av den disponibla inkomsten för ett motsvarande hushåll som inte har ekonomiskt bistånd och som har en löneinkomst på 22 000 kronor i månaden. Modellen för ett bidragstak omfattar den som har eller kan få arbetsförmåga. Personer med hel sjuk- eller aktivitetsersättning, gymnasiestuderande ungdomar där föräldrarna inte har försörjningsansvar, heltidsarbetande och ålderspensionärer ska inte omfattas av ett bidragstak. De kan dock omfattas om en annan vuxen i hushållet omfattas.

Utredningens modell är utformad på ett sådant sätt att nivån på taket kommer att skilja sig åt beroende på hushållets storlek och sammansättning. I vissa fall kan det vara fråga om en relativt begränsad minskning av hushållets disponibla inkomst, medan det i andra fall kan bli fråga om en betydande minskning. Modellen innebär att det försörjningsstöd som beviljas och betalas ut kan understiga socialnämndens bedömning av vad som krävs för att hushållet ska uppnå en skälig levnadsnivå. Utredningen bedömer att modellen får till följd att vissa personer kommer få svårt att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Det blir särskilt påtagligt i sammanboende hushåll med många barn.

Modellen innebär inte någon begränsning av socialnämndens möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd till livsföring i övrigt eller någon begränsning av kommunens yttersta ansvar i form av möjlighet att bevilja bistånd i en akut nödsituation.

Förslaget är inte tänkt att genomföras tillsammans med förslaget om en begränsningsregel av försörjningsstödet för större hushåll som beskrivs nedan. Förslagen är alltså att betrakta som alternativa lösningar på samma problem.

Utredningen gör bedömningen att ett bidragstak endast bör införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet, men lämnar inget sådant förslag.

Begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll

Utredningen föreslår en begränsningsregel som innebär att riksnormens storlek ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar. Gränsen vid tre barn utgår från att både bostadsbidrag och etableringstillägg begränsas till det antalet barn. Utredningen ser fördelar med att begränsningsregler utifrån hushållsstorlek i olika system har liknande utgångspunkter eftersom det främjar förståelsen för hur ersättningarna bestäms.

Begränsningsregeln innebär att summan av hushållets personliga kostnader som hushållet får bistånd för ska minskas för större hushåll. Utredningen bedömer att i ett hushåll med många barn ökar sannolikheten att barn kan ärva bland annat kläder samt att matkostnaden inte ökar med lika mycket för varje tillkommande hushållsmedlem på grund av till exempel lägre priser för storpack. Den föreslagna minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn eller skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Antalet hemmavarande barn och skolungdomar beräknas genom att stadigvarande boende barn och skolungdomar räknas som 1 barn och växelvis boende barn och skolungdomar räknas som 0,5 barn.

Minskingsbeloppet ska beräknas av regeringen och fastställas i socialtjänstförordningen i samband med att riksnormen fastställs. Begränsningsregeln innebär inte någon begränsning av socialnämndens möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt eller av kommunens yttersta ansvar i form av bistånd i en akut nödsituation.

Förslaget om en begränsningsregel för större hushåll är inte tänkt att genomföras tillsammans med förslaget om en modell för ett bidragstak. Förslagen är alltså att betrakta som alternativa lösningar på samma problem.

En moderniserad riksnorm

Utredningen föreslår ändringar avseende riksnormens kostnadsposter, samt ändringar i åldersintervaller för barn och skolungdomars personliga kostnader. Den moderniserade riksnormen föreslås täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni. Några kostnadsposter föreslås byta namn till de benämningar som Konsumentverket använder. Utredningen bedömer att beloppen för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas. Detta bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader. Åldersintervaller för riksnormens personliga kostnader för hemmavarande barn och skolungdomar ändras till viss del. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller sambor.

Utredningen föreslår att riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024 som baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Förslaget innebär ett nytt sätt att beräkna normen för personliga kostnader, där normen ska utgöra en andel av vad Konsumentverket beräknat kostnaden till. Till exempel ska normen för livsmedel beräknas till 93 procent av livsmedelskostnaden enligt Konsumentverkets nya prismätning.

Utredningen förslår vidare att för att riksnormens värde inte ska urholkas över tid ska det skrivas fram utifrån prisutvecklingen enligt konsumentprisindex, exklusive boende. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent. Förslaget för riksnormen innebär i genomsnitt en något lägre norm. Olika typer av hushåll kan dock påverkas på olika sätt. I störst utsträckning påverkas sammanboende och ensamstående hushåll med många barn.

Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras i SoL att försörjningsstöd enligt 4 kap. 3 § första stycket 1, inte ska lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen. Förslaget innebär enligt utredningen ingen förändring i sak, eftersom det enligt utredningens bedömning redan tidigare saknats förutsättningar i SoL att göra generella höjningar eller sänkningar av riksnormen. Det kan dock konstateras att det för biståndsmottagare, vars kommuner haft en mer generös tillämpning än den aktuella bestämmelsen, kommer att innebära ett lägre försörjningsstöd beloppsmässigt.

Utredningen bedömer att det för hemmavarande barn och skolungdomar även fortsatt i enskilda fall ska gälla att kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 SoL beräknas till en högre nivå om det finns särskilda skäl. När det gäller vuxna ska detsamma i stället gälla om det i ett enskilt fall finns synnerliga skäl.

Utredningens förslag är inte avsett att innebära någon inskränkning i möjligheten att bevilja bistånd i akuta nödsituationer, även i förhållande till de i riksnormen angivna kostnadsposterna. Förslaget är inte heller avsett att innebära någon inskränkning i kommunens möjlighet att bevilja bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

I betänkandet föreslås att Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden utökas. Syftet är att socialnämnden bättre ska kunna kontrollera om biståndssökande står till arbetsmarknadens förfogande vid prövning av ekonomiskt bistånd. Socialnämnden ska få rätt att ta del av uppgift om en persons programanvisning uppgår till heltid, uppgift om att Arbetsförmedlingen har fattat ett sanktionsbeslut samt uppgift om att rapporterade aktiviteter i aktivitetsrapporten eller antal sökta arbeten inte stämmer överens med vad som anges i handlingsplanen. Utifrån syftet med förslaget bedömer dock utredningen att det finns uppgifter som inte bör omfattas av den utökade uppgiftsskyldigheten. Det handlar om innehållet i en persons handlingsplan och aktivitetsrapport, skälen till att Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion, skälen till att en person har avregistrerats från Arbetsförmedlingen samt om att Arbetsförmedlingen har skickat underrättelse till arbetslöshetskassa.

Ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja långvariga biståndsmottagare till självförsörjning. Kunskapsstödet ska utgå från relevant forskning och innefatta kunskapsbaserade metoder samt utformas på ett sådant sätt att det är lättillgängligt för kommunerna. Utredningen föreslår att regeringen ska tillsätta en utredning som får i uppdrag att bland annat kartlägga och analysera vilka registerbaserade data avseende kommunala arbetsmarknadsinsatser som behövs för att kunna utvärdera sådana insatsers kausala effekter.

Utredningen ska vidare föreslå vilka data som ska samlas in, hur insamlingen av data ska bedrivas och vilken aktör som ska vara ansvarig för handhavandet av den data som samlats in.

Personer som är sjuka och saknar SGI

Enligt utredningens förslag ska biståndssökande som är förhindrade att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden får medge undantag från bestämmelsen om att läkarintyg ska lämnas om det är uppenbart obehövligt. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att läkarintyg ska lämnas från en tidigare tidpunkt än efter sju dagar vid framtida sjukdomsfall. Socialnämnden ska bedöma om biståndssökandens arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom som ett led i prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Utredningen förslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden. Utredningen föreslår även att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom. Arbetet ska bedrivas i samråd med Sveriges kommuner och regionen (SKR).

I betänkandet föreslås att det i SoL införs en möjlighet för socialnämnden att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Utredningen bedömer att det delade ansvaret mellan olika aktörer för stöd och insatser till biståndsmottagare utan SGI bör kvarstå. Kommuner, regioner, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har olika ansvarsområden och besitter olika kompetenser som är viktiga delar i ett sådant stöd. Samverkan mellan aktörerna behöver dock stärkas och synliggöras för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd. Även om förutsättningarna finns fungerar det inte ändamålsenligt i praktiken. Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd som riktar sig till yrkesutövare hos de olika aktörerna i arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar SGI att återfå arbetsförmåga.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Betänkandet föreslår att det i SoL ska regleras att om den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda, delta i upprättandet av samordnad individuell plan (SIP). Detta ska gälla om kommunen bedömer att det finns ett sådant behov. Kunskap om SIP föreslås innefattas i det kunskapsstöd till yrkesutövare i arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som utredningen föreslår att Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska ta fram.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

I utredningen föreslås att försörjningsstöd endast ska lämnas till kostnader för hyra av en bostad i andra hand om andrahandskontraktet är godkänt av hyresvärden. Om det finns särskilda skäl ska den enskilde ha rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Enligt utredningen ska ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige. Kravet ska omfatta ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL, bistånd till kostnader för livsföringen i övrigt samt ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 2 § SoL. Kravet innebär inte någon inskränkning av kommuners möjlighet att bevilja andra former av hjälp och stöd enligt SoL. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa

I utredningens uppdrag har ingått att redovisa fördelar och nackdelar med den nuvarande ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa som ska komma i arbete. En övergripande slutsats utifrån denna genomgång är att det inte är möjligt att utifrån befintlig kunskap avgöra hur ansvaret för långtidsarbetslösa bör fördelas för att uppnå så effektivt stöd och kontroll som möjligt, men att det vid delat ansvar är viktigt med en tydlig ansvarsfördelning, omfattande och effektivt informationsutbyte samt välfungerande samverkan. Utredningen lämnar inga förslag.

Jobbpremien

Promemorian innehåller förslag om en ny tidsbegränsad statlig ersättning, en så kallad jobbpremie, till den som under viss tid har fått försörjningsstöd och som därefter får inkomst av anställning och inte längre får försörjningsstöd. Syftet med jobbpremien är att öka de ekonomiska drivkrafterna till arbete och självförsörjning. Försäkringskassan ska, efter ansökan, pröva och betala ut jobbpremien. En jobbpremie ska fastställas till 15 procent av den sökandes bruttolön, dock som högst till 3 750 kronor per månad i maximalt 18 månader under en tvåårsperiod.

Remissinstansernas yttranden

Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning

Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning hänvisar till socialnämndernas bedömning i de flesta delar, men lämnar egna bedömningar av några förslag i betänkandet.

Nämnden tillstyrker utredningens förslag att ge i Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande. Eftersom många kommuner har en relativt omfattande arbetsmarknadsverksamhet är det viktigt med ett nationellt kunskapsstöd för att öka användningen av evidensbaserade insatser, arbetssätt och metoder. Förslaget går också väl ihop med förslaget till en ny socialtjänstlag och att socialtjänstens verksamhet ska utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet.

Nämnden instämmer med utredningen i att det krävs en tydlig och nationellt förankrad ansvarsfördelning mellan statliga och kommunala aktörer för att arbetsmarknadspolitiken ska fungera ändamålsenligt. Det behöver framgå vem som ansvarar för vad i genomförandet av olika arbetsmarknadsinsatser, särskilt när det gäller individer som befinner sig mellan olika välfärdssystem.

Det saknas idag enhetliga processer för bedömning, informationsdelning och finansiering. Gemensamma strukturer för planering, samordning och uppföljning behöver utvecklas för att säkerställa en rättssäker och likvärdig hantering oavsett kommun.

Nämnden avstyrker promemorians förslag om jobbprenie. Effekten bedöms vara mycket begränsad, och de administrativa resurser som krävs i hanteringen anses bli omfattande. Förslaget bygger på att ökade ekonomiska incitament leder till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande. Det bygger dock på ett antagande om att det är bristande ekonomiska drivkrafter som gör att individer ansöker om försörjningsstöd. Nämnden vill betona att för många biståndsmottagare är det inte sannolikt att en jobbprenie kommer att leda till övergång till arbete, eftersom individernas svårigheter i första hand handlar om avsaknad av förutsättningar och möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Incitament som jobbprenie eller krav på aktivering kräver att individen själv söker information, förstår hur olika stöd samverkar, och hanterar flera kontaktytor samtidigt. Det kan bli särskilt svårt för personer med kognitiva svårigheter, psykisk ohälsa eller svaga kunskaper i svenska språket.

Om en jobbprenie ändå ska införas tillstyrker nämnden förslaget i promemorian om att den ska vara statligt finansierad och omhändertagen, samt att jobbprenien även ska gälla för dem med subventionerad anställning. Individer som får subventionerad anställning har oftast låga löner, och för dem kan en jobbprenie vara ett välkommet tillskott. Nämnden anser att det är lämpligt att jobbprenien hanteras av Försäkringskassan. Nämnden instämmer i att en eventuell jobbprenie för personer som går från bistånd till arbete behöver utvärderas för att bedöma hur den här typen av ekonomiska incitament påverkar biståndsmottagares förvärvsarbetsgrad i praktiken.

Remissvar från socialnämnderna Centrum och Nordost

Socialnämnderna Centrum och Nordost har inkommit med remissvar som till stor del överensstämmer med varandra. Stadsledningskontoret sammanfattar därför de centrala delarna i dessa yttranden gemensamt.

Förslag som socialnämnderna tillstyrker

Båda socialnämnderna tillstyrker förslag som följer nedan.

- Åldersintervaller för riksnormens personliga kostnader för hemmavarande barn och skolungdomar ändras till viss del.
- Belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas.
- Riksnormens reala värde ska skyddas genom att den knyts till konsumentprisindex.
- Statistiska centralbyrån ska beräkna det jämförelsetal som ska vara ett underlag vid regeringens beslut om riksnormen för nästkommande år.
- Försörjningsstöd som avser riksnormens kostnadsposter ska inte lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen.
- Utökad uppgiftsskyldighet för Arbetsförmedlingen gentemot socialnämnden.
- Regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar SGI att återfå arbetsförmåga.
- I SoL ska regleras att om den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda, delta i upprättandet av SIP.

- Socialstyrelsen ska få i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom.

Socialnämnd Centrum tillstyrker förslaget att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnd Nordost tillstyrker förslaget med reservation. Nämnden bedömer att förslaget är bra och överensstämmer med nuvarande arbetssätt. Samtidigt vill nämnden lyfta en risk för att den föreslagna formuleringen, där undantag från krav på intyg endast kan göras om det är ”uppenbart obehövt”, inte fullt ut fångar situationer där en person är sjuk men saknar insikt eller förmåga att själv inhämta ett intyg. Det finns därmed en risk att sådana individer hamnar i kläm och inte ges det stöd de är i behov av.

Förslagen nedan tillstyrks av båda nämnderna men med reservation.

- Riksnormen ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni.
- I SoL införs en möjlighet för socialnämnden att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Nämnderna önskar en större tydlighet i vad som ska ingå i posten personlig hygien. Av utredningen framgår det inte tillräckligt vad kostnadsposten avser vilket kan innebära en risk för att kostnader för till exempel egenvård (receptfria läkemedel, plåster etcetera) kommer att behöva behovsprövas separat.

Nämnderna är positiva till förslaget angående arbetslivsinriktad rehabilitering, men anser att bedömningen behöver göras i samråd med sjukskrivande läkare för att den ska vara rättssäker.

Förslag som socialnämnderna avstyrker

Båda socialnämnderna avstyrker förslaget om att införa ett bidragstak. Nämnderna bedömer att förslaget medför betydande problem ur både ett administrativt och ett rättsligt perspektiv. Nämndernas kostnader för reformen bedöms överstiga eventuella besparingar till följd av minskat bistånd, bland annat beroende på ett antagande om att det kommer att leda till fler ansökningar om nödbistånd. Nämnderna lyfter också att förslaget i oproportionerligt hög grad skulle påverka hushåll med utomeuropeisk bakgrund, vilket väcker frågor om förslagets förenlighet med diskrimineringslagstiftningen liksom principen om likabehandling. Nämnderna framhåller att målgruppen utrikes födda inte saknar motivation att arbeta i högre utsträckning än svenskfödda.

Båda socialnämnderna avstyrker också att riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024. Bland annat pekar socialnämnd Centrum på att denna förändring kommer att påverka möjligheterna för individer och familjer att ta till sig det stöd och de insatser som socialtjänsten bedömer som nödvändigt för att bli självförsörjande, då det kommer innebära en sänkning av det ekonomiska biståndet framför allt för barnfamiljer.

Med en sådan sänkning finns det risk att biståndsmottagarnas fokus går från att bli självförsörjande till att få ihop vardagen ekonomiskt. Nämnderna menar också att förslaget inte tar hänsyn till barns rätt till en skälig levnadsnivå eller är i enlighet med de rekommendationer regeringen fått av FN:s kommitté för barnets rättigheter.

Socialnämnderna Centrum och Nordost avstyrker förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll. I staden finns idag cirka 320 familjer med fler än tre barn, som har försörjningsstöd och skulle vara berörda av en sådan begränsning. Nämnderna betonar att det inte är en bristande vilja att arbeta som hindrar människor från att arbeta, utan andra faktorer. Förslaget bedöms därmed inte öka föräldrarnas drivkraft att arbeta, och får små effekter på samhällsnivå. Begränsningsregeln bedöms dock få andra, negativa, effekter genom att begränsa de aktuella familjernas försörjning och försämra barnens livssituation. Bland annat lyfter nämnderna att en konsekvens kan bli att äldre barn i familjen avbryter sina studier för att bidra till försörjningen. Utan fullföljda gymnasiestudier minskar möjligheterna till reguljärt arbete, och risken för att det är olika former av kriminalitet som blir inkomstkälla ökar. Nämnderna menar vidare att utredningen underskattat socialtjänstens administrativa kostnader till följd av förslaget. Sammanfattningsvis bedömer nämnderna att begränsningsregeln slår oskäligt hårt mot en grupp biståndsmottagare, och att nyttan med förslaget inte överväger de negativa konsekvenserna. Det ekonomiska biståndet ska utgöra samhällets yttersta skyddsnät och ska tillförsäkra en skälig levnadsnivå. Det är inte lämpligt att konstruera en regel som försämrar förutsättningarna för barn baserat på hur många syskon som bor i hushållet.

Socialnämnderna avstyrker förslaget att försörjningsstöd endast ska lämnas till hyra för bostäder i andra hand om uthyrningen är godkänd av hyresvärden. Även om förslaget kan vara positivt på samhällsnivå är det en mycket liten grupp som berörs, och effekterna bedöms därför vara små. Samtidigt bedöms de negativa konsekvenserna på individnivå vara stora. Målgruppen har generellt en dålig förankring på bostadsmarknaden och har av olika anledningar, till exempel hyresskulder, svårt att få ett giltigt hyreskontrakt. Nämnderna delar utredningens önskan om att minska den kriminalitet som kan gömma sig bakom olovliga andrahandsuthyrningar. Samtidigt finns det sedan tidigare erfarenheter av negativa konsekvenser för berörda hushåll vid ett tillämpande av en liknande regel som den som föreslås. Det handlar bland annat om att arbetssättet medförde svårigheter för familjerna att skriva in sina barn på förskola liksom att delta i utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser. Förslaget påverkar på ett negativt sätt den enskildes möjlighet att närma sig ett arbete. För kommunen ökar också kostnaderna för gruppen, eftersom tillfälliga boendelösningar är betydligt dyrare än bistånd till hyreskostnaderna.

Socialnämnderna Centrum och Nordost avstyrker förslaget att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som har rätt att vistas i Sverige, eftersom kravet tydligt står i strid med och går emot flertalet konventioner och internationella överenskommelser. Nämnderna konstaterar vidare att de ytterst sällan beviljar bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Förslaget innebär därmed inte någon direkt förändring ur verksamheternas perspektiv.

Socialnämnderna avstyrker, med utgångspunkt i den kompletterande promemorian, förslaget om att införa en jobbpremie. Nämnderna bedömer att förslaget är komplicerat, kunskapskrävande och kommer att innebära mer administration både för verksamheterna och för den individ som vill ansöka om jobbpremien.

Nämnderna har inte sett några positiva effekter av nuvarande jobbstimulans, och det finns inget som tyder på att förslaget kommer att ge önskade effekter. Det finns snarare en risk att individer ser att det kan löna sig att vara i kontakt med socialtjänsten och få ekonomiskt bistånd i sex månader för att därefter kunna få ersättning skattebefriat. Detta är inte en möjlighet som övriga låginkomsttagare i samhället har.

Stadsledningskontorets bedömning

Ekonomiskt bistånd är välfärdsystemets yttersta skyddsnät och är tänkt att fungera som ett tillfälligt stöd vid kortare perioder av försörjningsproblem. Att leva länge med ekonomiskt bistånd innebär för många hushåll att befinna sig i en ekonomiskt utsatt position. Stadsledningskontoret delar utredningens resonemang om att det därför är viktigt att finna vägar som innebär att individer kan nå självförsörjning och som minskar det långvariga behovet av ekonomiskt bistånd. Stadsledningskontoret bedömer dock att utredningens förslag i stora delar inte utgår från den faktiska grupp som lever med ekonomiskt bistånd. Precis som utredningen konstaterar behöver det både finnas vilja att arbeta och möjlighet att arbeta för att kunna bli självförsörjande. En stor grupp av de hushåll som tar emot försörjningsstöd saknar, av både individuella och strukturella orsaker, reella möjligheter att arbeta. Stadsledningskontoret menar att förslagen alltför ensidigt tar sikte på att öka viljan att arbeta genom att minska försörjningsstödet, och alltför lite handlar om hur möjligheten ska öka. Förslagen bedöms därför, sammantaget, framför allt öka den ekonomiska utsattheten för en redan utsatt grupp, utan att i någon större utsträckning förbättra möjligheterna till självförsörjning.

Stadsledningskontoret gör nedan bedömningar kring de av utredningens förslag som är mest centrala för staden. Några förslag bedömer stadsledningskontoret ska tillstyrkas och några bör avstyrkas. För ett par av förslagen lämnar stadsledningskontoret enbart synpunkter.

Förslagen om bidragstak och begränsning av försörjningsstöd för större hushåll bör avstyrkas

Stadsledningskontoret avstyrker förslagen om ett bidragstak respektive en begränsningsregel för större hushåll.

I likhet med utredningen bedömer stadsledningskontoret att det är en mindre andel av de som påverkas av bidragstaket och förslaget om begränsning av försörjningsstöd som i utgångsläget har möjligheter att få och klara ett arbete. Utredningen bedömer att vissa i gruppen kan utveckla möjligheten på sikt, men att det inte går att avgöra i vilken mån deras bristande möjlighet beror på bristande motivation eller bristande tillgång till ändamålsenliga insatser. Utredningens egen analys visar att den långsiktiga sysselsättningseffekten, liksom effekten på biståndsmottagandet, är oklar. I det fall nettoeffekten är positiv så bedöms den vara mycket begränsad. Stadsledningskontoret delar denna bedömning. Socialtjänstens erfarenheter av den berörda målgruppen är inte att det är en bristande vilja att arbeta som hindrar de vuxna från att arbeta, utan andra faktorer. Förslagen bedöms därmed inte leda till att fler människor blir självförsörjande. Vidare finns, som utredningen påtalar, en tydlig risk att de negativa effekterna av förslaget på integration och segregation överväger de positiva.

Utredningen konstaterar vidare att den föreslagna modellen för ett bidragstak inte är förenlig med barnkonventionen. Införandet kommer att medföra att många hushåll med barn totalt sett kommer att beviljas lägre belopp i försörjningsstöd än idag.

En lägre disponibel inkomst för hushållen leder till en lägre ekonomisk standard för de barn som ingår i dessa hushåll så länge familjerna uppbär försörjningsstöd. Detta gäller i synnerhet barn i hushåll med många barn. Bidragstaket bedöms också kunna leda till en ökad trångboddhet om bidragstagarna, till följd av de minskade inkomsterna, behöver minska sina utgifter för boende, vilket kan ha en negativ inverkan på barns psykiska och fysiska välmående och utveckling. På liknande sätt bedöms förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för hushåll med många barn få negativa konsekvenser. Även om antalet biståndshushåll med många barn är förhållandevis få, innebär det faktum att det är många barn i vart och ett av dessa hushåll att det totala antalet barn som berörs av förslaget är betydligt fler än antalet hushåll. Dessa barn får en kraftigt försämrad ekonomisk situation och en ekonomisk utsatthet som påverkar barnen negativt. Det är inte lämpligt att konstruera en regel som försämrar förutsättningarna för barn baserat på hur många syskon som bor i hushållet.

Stadsledningskontoret bedömer att även om förslagen kan leda till minskade kostnader för ekonomiskt bistånd, kommer det innebära en ökad administration för socialnämnderna. Bland annat för handläggning av ansökan om nödbistånd från de hushåll vars inkomster inte når upp till skälig levnadsnivå. Det finns risk för att utredningen underskattat socialtjänstens administrativa kostnader till följd av förslaget.

Vidare framgår av utredningen att bidragstaket kan leda till ett ökat tryck på civilsamhället på så sätt att hushåll som tidigare haft sina behov tillgodosedda genom försörjningsstödet i större utsträckning i stället ser behov av att vända sig till idéburna organisationer. Civilsamhällets organisationer i Göteborg har sedan ett par år tillbaka uppmärksammat staden på att en sådan effekt märks av redan idag.

Sammanfattningsvis bedömer stadsledningskontoret, liksom socialnämnderna, att begränsningsregeln slår oskäligt hårt mot en grupp biståndsmottagare, och att nyttan med förslaget inte överväger de negativa konsekvenserna. Förslagen är inte förenliga med grundläggande principer om att biståndet ska utgöra samhällets yttersta skyddsnät och ska tillförsäkra en skälig levnadsnivå.

Förslaget om jobbpremie bör avstyrkas

Stadsledningskontoret avstyrker förslaget om jobbpremie. Effekten bedöms vara mycket begränsad och de administrativa resurser som krävs i hanteringen kan bli omfattande. Förslaget bygger på att ökade ekonomiska incitament leder till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande. Det förutsätter dock att det är bristande ekonomiska drivkrafter som gör att individer ansöker om försörjningsstöd. Stadsledningskontoret bedömer att det är en förenklad analys utifrån socialtjänstens erfarenheter av målgruppen. Många gånger handlar det om andra typer av hinder. I utredningen konstateras att den nuvarande jobbstimulansen inte har haft några betydande effekter på den sysselsättningen, en uppfattning som socialnämnderna delar.

I det fall förslaget om jobbpremie beslutas, tillstyrker stadsledningskontoret promemorians förslag om att Försäkringskassan ska ansvara för hanteringen men vill framföra att jobbpremien även bör gälla för dem med subventionerad anställning

Översyn av regelverket för ekonomiskt bistånd

Stadsledningskontoret tillstyrker betänkandets förslag att modernisera riksnormen. Det är positivt att kostnadsposternas namn förändras för att bättre överensstämmer med Konsumentverkets benämningar, liksom att internet inkluderas i normen.

Redovisade belopp per kostnadspost bedöms underlätta handläggningen av ekonomiskt bistånd. Stadsledningskontoret anser dock att det behöver förtydligas vad som ingår i personlig hygien, då det med nuvarande formulering finns en risk att kostnader för egenvård, exempelvis receptfria mediciner och plåster, inte omfattas. Det skulle innebära en ökad administration om sådana kostnader inte ingår i riksnormen utan ska behovsprövas vid ansökan om livsföring i övrigt.

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras i SoL att försörjningsstöd enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 inte ska lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen. Förslaget innebär ingen inskränkning i kommunens möjlighet att bevilja bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL. Stadsledningskontorets bedömning är att förslaget säkerställer att biståndet är likvärdigt oavsett vilken kommun man bor i. Det kommer fortfarande att finnas möjlighet för staden att bevilja exempelvis högtidspeng i samband med jul, förutsatt att beslut fattas enligt 4 kap. 2 § SoL. Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget.

Stadsledningskontoret avstyrker förslaget om att beräkna nivån på riksnormens olika poster utifrån en andel av vad Konsumentverket har beräknat kostnaden till, eftersom det kommer att påverka hushållen - i synnerhet barnfamiljerna - med försörjningsstöd negativt. Det är redan idag många hushåll som har svårt att få biståndet att räcka till nödvändiga utgifter som mat och kläder. Med en ytterligare begränsning av försörjningsstödet finns en risk att biståndsmottagarnas fokus går från att bli långsiktigt självförsörjande till hur de ska få ihop vardagen ekonomiskt på kort sikt.

I utredningen föreslås att försörjningsstöd endast ska lämnas till kostnader för hyra av en bostad i andra hand om andrahandskontraktet är godkänt. Stadsledningskontoret bedömer att det finns både positiva och negativa aspekter av förslaget. Det är rimligt att utbetalt bistånd inte ska bidra till olaglig verksamhet. Samtidigt innebär förslaget negativa konsekvenser för de hushåll som berörs. Hushåll som hyr lägenheter utan godkännande av hyresvärden har generellt en dålig förankring på bostadsmarknaden och har svårt att få tag på någon annan bostad. Socialnämnderna i Göteborgs Stad har tidigare under en period avslagit hyreskostnader om det saknades godkänt andrahandskontrakt. Erfarenheterna från den tiden visar att de berörda familjerna i stället behövde få nödbistånd till tillfälliga boendelösningar, att risken för hemlöshet ökade. Den osäkra bostadssituationen försämrade möjligheterna att delta i arbetsmarknadsinsatser och ansöka om förskola för barnen.

Samtidigt kan det konstateras att det är ett fåtal hushåll som idag bor utan godkänt andrahandskontrakt och uppbär ekonomiskt bistånd. Det är alltså en liten grupp som skulle påverkas negativt av förslaget, även om konsekvenserna för just dessa hushåll skulle bli stora. Stadsledningskontoret bedömer därför att det är positivt att utredningen lämnar förslag om att det kan finnas särskilda skäl som ger den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Enligt utredningen ska ekonomiskt bistånd endast lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige, med undantag för bistånd i akuta nödsituationer. För personer som inte har rätt att vistas i landet kan en kommun inte anses vara bosättningskommun. Det innebär att socialnämnden gör en prövning av rätten till bistånd utifrån att kommunen är vistelsekommun med de begränsningar som följer härav, det vill säga att bistånd kan beviljas för att undvika nöd. Ekonomiskt bistånd för att undvika nöd lämnas också med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ SoL.

Socialnämnderna beviljar ytterst sällan ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. I förekommande fall rör det sig om nödbistånd. Den möjligheten ska fortfarande finnas kvar. Därför går det att ifrågasätta vad det i praktiken fyller för funktion att införa den föreslagna bestämmelsen eftersom även ekonomiskt bistånd som beviljas för att undvika akut nöd beslutas enligt 4 kap. 1 och 2 §§ SoL. Utredningen gör dessutom bedömningen att förslaget inte är förenligt med barnkonventionen och Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Mot bakgrund av ovanstående avstyrker stadsledningskontoret förslaget.

Samordning och stöd för de som saknar sjukpenninggrundande inkomst

Stadsledningskontoret tillstyrker förslagen som rör läkarintyg vid sjukdom som överstiger sju dagar, kunskapsstöd, möjlighet till arbetslivsinriktad rehabilitering och samordnad individuell plan. Att begära in läkarintyg ligger i linje med de krav som socialnämnderna ställer på bidragssökande idag.

Ökade möjligheter till arbete

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande. Ett nationellt kunskapsstöd är viktigt för att öka användningen av evidensbaserade insatser och metoder. Förslaget går väl ihop med propositionen till en ny socialtjänstlag och att socialtjänstens verksamhet ska utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet.

Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att det krävs en tydlig och nationellt förankrad ansvarsfördelning mellan statliga och kommunala aktörer för att arbetsmarknadspolitiken ska fungera ändamålsenligt. Det behöver framgå vem som ansvarar för vad i genomförandet av olika arbetsmarknadsinsatser, särskilt när det gäller individer som befinner sig mellan olika välfärdssystem. Det saknas idag enhetliga processer för bedömning, informationsdelning och finansiering. Gemensamma strukturer för planering, samordning och uppföljning behöver utvecklas för att säkerställa en rättssäker och likvärdig hantering oavsett kommun.

Utökad uppgiftsskyldighet mellan Arbetsförmedlingen och socialnämnden

En central utgångspunkt för utredningen anges vara att de förslag som lämnas ska ge avsedd effekt utan att i onödan medföra en ökad administration. När det gäller förslaget om uppgiftsskyldighet från Arbetsförmedlingen till socialnämnderna, anges att en effektivare kontroll avseende kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande kan leda till att aktivitetsnivån bland arbetslösa ökar och att fler kan komma i arbete. Av direktiven till utredningen framgår också uppdraget att analysera behov av åtgärder i övrigt hos Arbetsförmedlingen som kan bidra till att förbättra förutsättningarna för socialnämndernas kontroll av personer med ekonomiskt bistånd som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Stadsledningskontoret instämmer i utredningens bedömning att det finns ett behov av att kunna ta del av information från Arbetsförmedlingen för att kunna kontrollera att de krav som ställs efterlevs.

På motsvarande sätt som Göteborgs Stad framfört i remissvar över promemorian Aktivitetskrav inom försörjningsstödet - för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet (Ds 2024:29), bedömer stadsledningskontoret att socialnämnden bör kunna få ta del av uppgifter om samtliga delar av handlingsplanerna hos Arbetsförmedlingen. Detta utifrån det övergripande syftet med lagförslagen att kunna ställa rätt krav på den enskilde på sådant sätt att denne kan komma i arbete.

Hos socialnämnderna råder starkare sekretess än hos Arbetsförmedlingen. Därför kan det ifrågasättas om det är mer integritetskänsligt och ska kräva samtycke att ta del av den enskildes planering, jämfört med att ta del av sanktionsbeslut samt uppgift om att rapporterade aktiviteter i aktivitetsrapporten eller att antal sökta arbeten inte stämmer överens med vad som anges i handlingsplanen.

Stadsledningskontoret tillstyrker ett utökat uppgiftsutlämnande från Arbetsförmedlingen, men anser det angeläget att socialnämnderna får del av tillräcklig information för att fatta korrekta och rättssäkra beslut om ekonomiskt bistånd som också kan uppnå det övergripande målet; att människor ska bli självförsörjande. Det är då angeläget att på allvar ta kommunernas behov av information, så som det framställts i den hemställan som gjorts till regeringen av SKR 2023-09-22 (SKR2023/01269).

Mot bakgrund av de senaste årens rättsutveckling och den mängd lagförslag som syftar till att öka möjligheterna till informationsutbyte mellan myndigheter i syfte att bland annat motverka felaktiga utbetalningar, ifrågasätter stadsledningskontoret om inte ännu ett förslag likt det nu aktuella, med en specifik uppgiftsskyldighet för endast vissa uppgifter av betydelse för kommunens handläggning, snarare försvårar än förenklar tillämpningen. Utredningens avgränsning till vilka uppgifter som behövs för kontroll, utan att koppla samman dessa med uppgifter av relevans för vilka åtgärder som kan komma att behöva vidtas kommer att medföra mer administration. Det ställer höga krav på de som har att tillämpa de många olika lagstiftningarnas specifika uppgiftsskyldigheter och sekretessbrytande bestämmelser att veta vilka uppgifter som kan lämnas eller inhämtas med stöd av respektive lagstiftning. Det kommer att göra sig än mer gällande om förslaget om den generellt sekretessbrytande bestämmelsen mellan myndigheter införs i offentlighet- och sekretesslagen. Det är därför angeläget med vägledning för tillämpningen för hur de olika möjligheterna att dela information mellan myndigheterna hänger ihop. Detta för att det av regeringen uttalade målet, att myndigheterna genom ökat informationsutbyte ska kunna utföra sin verksamhet på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt, ska kunna uppnås.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Den 14 juli 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. I uppdraget ingick bland annat att analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet, följa upp jobbstimulansen och undersöka möjligheten att införa en jobbpremie. Utredaren ska även göra en översyn av vissa regler inom försörjningsstödet, bland annat kostnadsposterna i riksnormen, regelverket vid bistånd till andrahandsuthyrning samt reglerna avseende ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas olovligt i Sverige. Utredaren ska även klargöra ansvarsfördelning och rollfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa bland annat vid studier i syfte att förbättra samverkan samt klargöra hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst. Genom tilläggsdirektiv den 8 juni 2023 utvidgades uppdraget till att även lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete, analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden samt att analysera och redovisa för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för att långtidsarbetslösa ska komma i arbete.

Genom ytterligare tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredaren i uppdrag att även lämna förslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd begränsas för kostnader utöver riksnormen, att försörjningsstödet storlek begränsas för större hushåll, att det införs en jobbpremie samt, att ett förbud införs för kommuner att, med undantag för nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligt vistas i landet. Utredningstiden förlängdes till den 14 februari 2025.

Uppdraget har således varit brett och omfattat ett stort antal områden och frågeställningar. Många deluppdrag har innefattat komplexa frågor och ställningstaganden. Vissa deluppdrag har tydliga beröringspunkter sinsemellan, medan andra är mer fristående. Förslaget om en modell för ett bidragstak och förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för större hushåll är inte avsedda att kombineras utan bör ses som alternativa lösningar på samma problem.

Utgångspunkter för utredningens arbete

Ekonomiskt bistånd är välfärdsystemets yttersta skyddsnät och är tänkt att fungera som ett tillfälligt stöd vid kortare perioder av försörjningsproblem. I verkligheten har det blivit en långvarig försörjning för stora grupper av individer och hushåll. Det är inte positivt för någon – inte för dem som är hänvisade till ekonomiskt bistånd för sin försörjning, inte för de barn som växer upp i dessa hushåll och inte för samhället i stort. Det är därför centralt att finna vägar som minskar det långvariga behovet av ekonomiskt bistånd för dem som skulle kunna arbeta. Det kan handla både om stöd och insatser som ökar sannolikheten att biståndsmottagare kan få och behålla ett arbete och om ekonomiska incitament som gör det lönsamt att ta ett arbete i stället för att leva på bidrag.

En övergripande utgångspunkt för utredningens arbete har därför varit att skapa förutsättningar för mottagare av ekonomiskt bistånd att nå självförsörjning genom arbete. Utredningens övergripande uppdrag, att lämna förslag som ökar drivkrafter och ekonomiska incitament för att bryta långvarigt biståndsmottagande, har varit centralt för tolkningen av direktivets olika deluppdrag samt de vägval och avgränsningar som utredningen i övrigt har gjort. De perspektiv som främst varit centrala i utredningens arbete är:

- Bidrags- och ersättningssystemen ska ge en grundtrygghet men måste utformas på ett sådant sätt att systemets legitimitet upprätthålls och att den gemensamma välfärden kan finansieras.
- Det ekonomiska biståndet är ett yttersta skyddsnät för korta perioder av försörjningsproblem och är inte avsett att vara en varaktig försörjning.

- Biståndsmottagare är en heterogen grupp med varierande behov av stöd och hjälp, varför flera kompletterande insatser behövs för att minska biståndsmottagandet varaktigt.
- Väsentliga skillnader mellan kommunerna avseende krav på och stöd till biståndsmottagare ska i den mån det är möjligt minimeras.
- Förslagen ska ge avsedd effekt utan att i onödan medföra en ökad administration.
- Barnrättsperspektivet ska beaktas när barn berörs.

Utredningens förslag och bedömningar

Nedan följer en kortfattad sammanfattning av utredningens förslag och bedömningar, samt övergripande om förslagens konsekvenser. Utredningens skäl för förslag och bedömningar, iakttagelser och slutsatser presenteras i respektive kapitel i betänkandet. Konsekvenser av utredningens förslag beskrivs utförligare i ett eget kapitel.

Uppföljning av ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet

Utredningen har i uppdrag att föreslå hur ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet kan följas upp framöver via individbaserad statistik. Bakgrunden är bristande kunskap om hur lagändringar som syftar till att göra det mer lönsamt för den som får försörjningsstöd att ta ett arbete har bidragit till att öka övergången från bistånd till arbete.

Utredningen bedömer att de ekonomiska drivkrafterna att arbeta inom försörjningsstödet ska följas upp med individbaserad statistik och genom att följa typhushåll över tid

Utredningen bedömer att det med nu tillgängliga modeller och databaser är möjligt att på ett illustrativt sätt följa upp ekonomiska drivkrafter att arbeta inom försörjningsstödet med individbaserad statistik. Utvecklingen av de ekonomiska drivkrafterna för olika typhushåll som mottar försörjningsstöd bör också följas över tid. Upp-

följningen bedöms kunna rymmas inom ramen för arbetet med exempelvis fördelningspolitisk uppföljning inom Finansdepartementet.

Jobbpremie

Enligt utredningens direktiv ska utredningen undersöka möjligheten att införa en jobbpremie som ökar det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete. Genom tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredningen även i uppdrag att oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär att det införs en jobbpremie som ökar det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete.

Utredningen föreslår att en tillfällig jobbpremie införs för att utöka det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete

Utredningen föreslår att en tillfällig och skattefri jobbpremie införs. Den som inte längre mottar försörjningsstöd, som har inkomst av anställning och som under en kvalificeringsperiod har erhållit försörjningsstöd under sex månader i följd ska ha rätt till en jobbpremie. Löneinkomst som hänför sig till anställning som av arbetsmarknads-skäl erbjudits den enskilde av kommunen eller som hänför sig till ett skyddat arbete berättigar dock inte till jobbpremie. Ansökan om jobbpremie prövas av socialnämnden och uppgår till 15 procent av sökandens bruttolön upp till som högst 3 750 kronor. Socialnämndens beslut om jobbpremie ska kunna överklagas och utbetald jobbpremie kan under vissa förutsättningar återkrävas.

Konsekvenser

Den tillfälliga jobbpremien 2027 och 2028 beräknas öka de offentliga kostnaderna med totalt 603 miljoner kronor. Mot bakgrund av att tidigare försök med liknande jobbpremier i Danmark inte gav några positiva sysselsättningseffekter för biståndsmottagare bedöms jobbpremien troligen endast ha mycket små eller inga effekter på sysselsättningen på kort sikt, och inga effekter på lång sikt.

Förslaget bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen och i enskildas personliga integritet.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram informationsmaterial och löpande statistik

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att dels ta fram ett informationsmaterial som kommunerna kan använda för att informera den som kvalificerat sig till jobbpremien om premien, dels att ta fram löpande statistik över utbetalningar av jobbpremien. Socialnämnden ska därför lämna uppgifter till Socialstyrelsen om enskilda som varit föremål för nämndens åtgärder i fråga om jobbpremie.

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras 2 miljoner kronor för uppdragets genomförande.

Utredningen föreslår att Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) ges i uppdrag att utvärdera arbetsmarknadseffekterna av jobbpremien

Utredningen föreslår att IFAU ges i uppdrag att utvärdera jobbpremiens arbetsmarknadseffekter.

Utredningen bedömer att IFAU bör tillföras 2 miljoner kronor för uppdragets genomförande.

Bidragstak

Utredningen ska enligt direktivet lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka de ekonomiska incitamenten till arbete. Bakgrunden är att ett hushåll sammantaget kan få bidrag och ersättningar som i vissa fall motsvarar eller överstiger den disponibla inkomst hushållet skulle uppnå om de vuxna arbetade heltid. Syftet är att det alltid ska löna sig att arbeta framför att leva på bidrag. Utformningen av ett bidragstak bör enligt direktivet ta hänsyn till hushållets sammansättning, försörjningsansvar för barn och olika situationer där personen har hinder att ta ett arbete, exempelvis på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. I direktivet beskrivs

vidare att syftet med ett bidragstak även kan uppnås genom förändringar i befintliga regelsystem som skulle begränsa förekomsten av staplade bidrag upp till en nivå där de ekonomiska incitamenten att ta ett arbete urholkas.

Utredningen föreslår en modell för ett bidragstak

Utredningen föreslår att en modell för ett bidragstak utformas genom att försörjningsstödet för ett hushåll begränsas om nivån på det beräknade försörjningsstödet överstiger 80 procent av den disponibla inkomsten för ett motsvarande hushåll som inte har ekonomiskt bistånd och som har en löneinkomst på 22 000 kronor i månaden.

Modellen för ett bidragstak omfattar den som har eller kan få arbetsförmåga. Personer med hel sjuk- eller aktivitetsersättning, vissa gymnasiestuderande ungdomar, heltidsarbetande och ålderspensionärer ska inte omfattas av en sådan taknivå. De kan trots det omfattas om en annan vuxen i hushållet omfattas av taknivån.

Modellen innebär inte någon begränsning av socialnämndens möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt eller någon begränsning av kommunens yttersta ansvar i form av möjlighet att bevilja bistånd i en akut nödsituation.

Förslaget om en modell för ett bidragstak är inte tänkt att genomföras tillsammans med förslaget om en begränsningsregel för större hushåll i kapitel 10. Förslagen är att betrakta som alternativa lösningar på samma problem.

Konsekvenser

Det föreslagna bidragstaket beräknas minska de offentliga kostnaderna införandeåret och årligen därefter. Införandeåret 2027 beräknas kostnadsminskningen till 1 057 miljoner kronor. Bidragstaket ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och bedöms därför öka sysselsättningen och därigenom minska biståndsmottagandet på kort sikt, men effekterna förväntas vara relativt begränsade. På lång sikt är riktningen på effekterna oklar. Utredningen bedömer vidare att inkomstspridningen, den ekonomiska jämställdheten och den administrativa bördan för kommunerna ökar. Det bedöms vidare finnas

en viss risk för ökad brottslighet, både avseende välfärdsbrott samt person- och egendomsbrott, samt försämrad integration och ökad segregation. Modellen begränsar socialnämndens möjligheter att bevilja bistånd utifrån en individuell behovsbedömning av vad som är skälig levnadsnivå i ett enskilt fall. Konsekvenserna för de barn som påverkas av bidragstaket kan bli stora, både på kort och lång sikt, och förslaget bedöms inte vara förenligt med barnkonventionen och troligen inte heller med Sveriges åtaganden enligt FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen) och Europarådets sociala stadga. Förslaget bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Utredningen bedömer att ett bidragstak enligt den föreslagna modellen endast bör införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet

Utredningen bedömer att ett bidragstak enligt den föreslagna modellen endast bör införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet.

Utredningen bedömer att ett bidragstak bör införas på ett sådant sätt att det går att utvärdera det och att det krävs stöd till målgruppen för att bidragstaket ska kunna få mer betydande positiva effekter

Utredningen bedömer att ett bidragstak behöver kompletteras med stöd och insatser som syftar till att stärka biståndsmottagares möjligheter att erbjudas och klara ett arbete, för att mer betydande positiva effekter på sysselsättning och biståndsmottagande ska kunna uppnås. Reformen bör också föregås av informationsinsatser. Utredningen bedömer vidare att ett bidragstak bör införas på ett sådant sätt att det är möjligt att följa upp tillämpningen och utvärdera regeländringens effekter.

Utredningen bedömer att det inte bör införas ett bidragstak för andra bidrag och ersättningar än försörjningsstöd

Utredningen bedömer att om de ekonomiska drivkrafterna att arbeta ska stärkas för personer med arbetsbaserade förmåner bör detta göras inom respektive ersättningssystem, snarare än inom ramen för ett bidragstak som begränsar summan av bidrag och ersättningar med ett monetärt tak.

Utredningen bedömer att flerbarnstillägget inte bör avskaffas i samband med ett eventuellt införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak

Utredningen bedömer att flerbarnstillägget inte bör avskaffas i samband med ett införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak. Detta trots att ett avskaffande av flerbarnstillägget i viss mån ökar det ekonomiska utbytet av arbete för hushåll som inte mottar försörjningsstöd.

En moderniserad riksnorm

I utredningens uppdrag ingår att lämna förslag på en riksnorm som motsvarar dagens konsumtionsmönster. Riksnormens kostnadsposter ska motsvara en skälig levnadsnivå och förslaget ska minska behovet av att göra individuella prövningar. Utredningen ska också lämna förslag på hur en uppräknings av riksnormen kan regleras på ett ändamålsenligt sätt.

Utredningen föreslår en moderniserad riksnorm

Utredningen föreslår ändringar avseende riksnormens kostnadsposter samt i åldersintervaller för barn och skolungdomars personliga kostnader

Utredningen föreslår att riksnormens kostnadsposter ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, personlig hygien, förbrukningsvaror samt internet och telefoni. Kostnadsposten lek och fritid byter benämning till fritid och lek och kostnadsposten hälsa och hygien byter benämning till

personlig hygien. Kostnadsposten dagstidning och telefon ändras till internet och telefoni. Åldersintervaller för riksnormens personliga kostnader för hemmavarande barn och skolungdomar ändras till viss del. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller sambor.

Utredningen föreslår att riksnormen ska grunda sig på ett referensvärde för riksnormen 2024 och att riksnormens reala värde ska skyddas genom att referensvärdet skrivs fram med förändringen i konsumentprisindex exklusive boende

Utredningen föreslår att riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024 som baseras på prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion.

Utredningen förslår vidare att riksnormens reala värde ska skyddas genom att referensvärdet för riksnormen 2024 skrivs fram baserat på förändringen mellan prisläget som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast före det år som riksnormen avser, och prisläget i juni 2024. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent.

Statistiska Centralbyrån (SCB) ska beräkna ett jämförelsetal, baserat på konsumentprisindex exklusive boende, som anger förändringen i prisläget mellan juni närmast föregående år och prisläget i juni 2024.

Konsekvenser

En moderniserad riksnorm beräknas minska de offentliga kostnaderna införandeåret och årligen därefter. Införandeåret 2027 beräknas kostnadsminskningen till 300 miljoner kronor. Utredningens föreslagna modell för framskrivningen innebär inga ekonomiska konsekvenser. Förslaget om en ny riksnorm ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och bedöms därför kunna öka sysselsättningen och minska biståndsmottagandet på både kort och lång sikt, men effekterna förväntas vara begränsade. Utredningen bedömer vidare att inkomstspredningen ökar något och att den ekonomiska jämställdheten minskar något. För vissa hushåll kommer riksnormen

att vara högre, men för andra, framför allt hushåll med många barn, blir riksnormen lägre. Utredningen bedömer dock att förslaget motsvarar dagens konsumtionsmönster och att kostnadsposterna därför motsvarar en skälig levnadsnivå för alla i biståndshushåll. Förslaget bedöms vara förenligt med barnkonventionen och ESK-konventionen. Utredningens förslag avseende riksnormen bedöms vidare sammantaget innebära en proportionerlig inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

Utredningen bedömer att beloppen för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas

Utredningen bedömer att beloppen för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas. Detta bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader.

Utredningen bedömer att Konsumentverket även fortsättningsvis bör ta fram underlag till regeringen inför beslut om riksnormen

Utredningen bedömer att Konsumentverket även fortsättningsvis bör utföra pris- och konsumtionsundersökningar som kan utgöra ett underlag inför regeringens beslut om riksnormen och vid regeringens sammanvägda bedömning av behovet att se över nivån på riksnormen.

Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet

I utredningens uppdrag ingår att analysera effekterna av en begränsning av möjligheten att lokalt skjuta till försörjningsstöd utöver det som anges i riksnormen. Uppdraget är en del av utredningens uppdrag avseende riksnormen. Genom tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredningen även i uppdrag att oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd, så långt det är möjligt och lämpligt, begränsas för kostnader utöver riksnormen. Utgångspunkten bör enligt direktivet vara att försörjningsstöd utöver riksnormen, så långt det är möjligt

och lämpligt, endast ska beviljas om det finns synnerliga skäl. Syftet är enligt direktivet att försörjningsstöd utöver riksnormen ska beviljas mer restriktivt och mer enhetligt.

Utredningen föreslår begränsningar i möjligheten att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen

Utredningen föreslår ett förtydligande av att försörjningsstöd inte ska lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras i socialtjänstlagen att försörjningsstöd enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen inte ska lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen. Förslaget innebär ingen förändring i sak, eftersom det enligt utredningens bedömning sedan tidigare saknats förutsättningar i socialtjänstlagen för att göra generella höjningar eller sänkningar av riksnormen.

Utredningen föreslår att försörjningsstöd ska beräknas till en högre nivå i vissa enskilda fall

Utredningen bedömer att det för hemmavarande barn och skolungdomar även fortsatt i enskilda fall ska gälla att kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen beräknas till en högre nivå om det finns särskilda skäl. När det gäller vuxna ska det samma i stället gälla om det i ett enskilt fall finns synnerliga skäl.

Konsekvenser

Det bedöms inte uppstå några betydande offentligfinansiella kostnader av förslagen. Förslagen bedöms även i övrigt ha få konsekvenser och bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Begränsning av försörjningsstödet för större hushåll

I utredningens uppdrag ingår att analysera förutsättningarna för att påtagligt begränsa försörjningsstödet för större hushåll och konsekvenserna av en sådan begränsning. Utredningen ska oavsett ställningstagande i sak lämna författningsförslag som innebär påtagliga begränsningar av försörjningsstödet storlek för större hushåll. Syftet med förslaget är enligt direktivet att det ska löna sig att gå från bidrag till arbete och att det ska vara lönsamt att arbeta mer.

Utredningen föreslår en begränsningsregel i riksnormen

Utredningen föreslår en begränsningsregel som utgår från utredningens förslag till en moderniserad riksnorm, eftersom den även i sig innebär en begränsning av försörjningsstödet storlek för större hushåll. Förslaget innebär att riksnormens storlek ska begränsas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Begränsningsregeln innebär att summan av hushållets personliga kostnader ska minskas för större hushåll. Minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn och skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Antalet hemmavarande barn och skolungdomar ska vid tillämpningen av begränsningsregeln beräknas genom att stadigvarande boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 1 barn och växelvist boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 0,5 barn. Minskningens belopp ska fastställas av regeringen och utgår från hälften av ett viktat genomsnitt av de personliga kostnaderna för barn i alla åldrar inom riksnormen.

Begränsningsregeln innebär inte någon begränsning av socialnämndens möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt eller av kommunens yttersta ansvar i form av bistånd i en akut nödsituation.

Förslaget om en begränsningsregel för större hushåll är inte tänkt att genomföras tillsammans med förslaget om en modell för ett bidragstak i kapitel 7. Förslagen är att betrakta som alternativa lösningar på samma problem.

Konsekvenser

Begränsningsregeln beräknas minska de offentliga kostnaderna införandeåret och årligen därefter. Införandeåret 2027 beräknas kostnadsminskningen till 141 miljoner kronor. Förslaget ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta och bedöms därför i viss mån kunna öka sysselsättningen och minska biståndsmottagandet på både kort och lång sikt, men effekterna är troligen mycket begränsade. Utredningen bedömer vidare att inkomstspridningen ökar något. Förslaget bedöms vara förenligt med barnkonventionen och Sveriges åtaganden enligt ESK-konventionen och Europarådets sociala stadga. Förslaget innebär inte en inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Kompletterande bistånd vid deltagande i studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program

Utredningen ska enligt direktivet analysera otydligheter i regelverket avseende kompletterande bistånd vid studier för personer inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program. Vid behov ska utredningen lämna nödvändiga författningsförslag i syfte att tydliggöra regelverkets krav om att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Utredningen bedömer att det inte finns behov av att förtydliga regelverket avseende att den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program står till arbetsmarknadens förfogande

Utredningen bedömer att det inte finns behov av att lämna författningsförslag i syfte att tydliggöra regelverkets krav om att stå till arbetsmarknadens förfogande. Av utredningens rättsliga analys av det nuvarande regelverket framgår att personer som deltar i studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program uppfyller kravet i 4 kap. 1 § socialtjänstlagen om att stå till arbetsmarknadens förfogande. Personer som även i övrigt uppfyller kraven för ekonomiskt bistånd ska således som utgångspunkt beviljas kompletterande ekonomiskt bistånd vid deltagande i studier inom arbetsmarknadspolitiska program.

Utredningen bedömer att det ekonomiska biståndets grundläggande principer inte harmoniserar med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program

Utredningen bedömer att det ekonomiska biståndets grundläggande principer om att enskildas behov i första hand ska tillgodoses på annat sätt samt att biståndet är avsett att vara kortvarigt inte harmoniserar med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program. Det kan därmed finnas behov av en översyn av hur regelverket inom ekonomiskt bistånd harmoniserar med reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Utredningen ska enligt direktivet analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden i syfte att socialnämnden bättre ska kunna kontrollera om den enskilde står till arbetsmarknadens förfogande vid prövning av ekonomiskt bistånd, och vid behov lämna sådana förslag. En effektivare kontroll kan leda till att fler kan komma i arbete.

Utredningen föreslår att Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden utökas

Utredningen föreslår att socialnämnden får rätt att ta del av uppgift om en persons programanvisning uppgår till heltid, uppgift om att Arbetsförmedlingen har fattat ett sanktionsbeslut samt uppgift om att rapporterade aktiviteter i den enskildes aktivitetsrapport eller antal sökta arbeten inte stämmer överens med vad som anges i dennes handlingsplan.

Konsekvenser

En utökad uppgiftsskyldighet för Arbetsförmedlingen beräknas öka de offentliga kostnaderna med 4 miljoner kronor införandeåret 2027. Förslaget om utökad uppgiftsskyldighet förväntas inne-

bära en förbättrad kontrollmöjlighet av arbetslösa biståndsmottagare och bedöms ha vissa positiva effekter i termer av minskad arbetslöshet, ökad sysselsättning och därmed minskat biståndsmottagande, men effekterna är troligen begränsade. Förslaget kan vidare minska de administrativa kostnaderna för kommunerna på sikt. Förslaget bedöms medföra ett proportionerligt intrång i enskildas personliga integritet.

Utredningen bedömer att det finns uppgifter som, utifrån kontrollsyfte, inte bör omfattas av en utökad uppgiftsskyldighet från Arbetsförmedlingen till socialnämnden

Utredningen bedömer att uppgift om innehållet i en persons handlingsplan och aktivitetsrapport, om skäl till att Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion, om skäl till att en person har avregistrerats från Arbetsförmedlingen samt om att Arbetsförmedlingen har skickat underrättelse till arbetslöshetskassa inte bör omfattas av uppgiftsskyldighet av motiv som hänför sig till socialnämndens kontroll av om biståndssökande står till arbetsmarknadens förfogande. Utredningen har inte tagit ställning till om det finns andra skäl, så som förbättrat stöd till den enskilde eller socialnämndens planering, som kan motivera en utökad uppgiftsskyldighet avseende dessa uppgifter.

Ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd

Utredningen har i uppdrag att lämna förslag på åtgärder i syfte att bidra till ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd. I direktivet beskrivs att det är angeläget att socialtjänsten ges stöd i tillämpning av kunskapsbaserade metoder och utvecklar arbetssätt och insatser som underlättar för den enskilde att bli självförsörjande.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja långvariga biståndsmottagare till självförsörjning. Kunskapsstödet ska utgå från relevant forskning och innefatta kunskapsbaserade metoder samt utformas på ett sådant sätt att det är lättillgängligt för kommunerna.

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras 4 miljoner kronor för uppdragets genomförande.

Utredningen föreslår att regeringen ska tillsätta en utredning som får i uppdrag att lämna förslag på hur statistik om kommunala arbetsmarknadsinsatser kan samlas in

Utredningen föreslår att regeringen ska tillsätta en utredning som får i uppdrag att bland annat kartlägga och analysera vilka registerbaserade data avseende kommunala arbetsmarknadsinsatser som behövs för att kunna utvärdera sådana insatsers kausala effekter. Utredningen ska vidare föreslå vilka data som ska samlas in, hur insamlingen av data ska bedrivas och vilken aktör som ska vara ansvarig för handhavandet av den data som samlats in.

Utredningen beräknar kostnaden för utredningen till 6 miljoner kronor.

Personer som är sjuka och saknar sjukpenninggrundande inkomst

I utredningens uppdrag ingår att föreslå hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för dem som är förhindrade att arbeta på grund av sjukdom och saknar sjukpenninggrundande inkomst. Det kan avse rehabilitering och andra insatser som leder till egen försörjning, liksom samordning av sådana insatser.

Utredningen föreslår att biståndssökande som är förhindrade att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, ska lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar.

Utredningen föreslår att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, vid ansökan om ekonomiskt bistånd, ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Förslaget innebär också vissa möjligheter att göra undantag från kravet.

Utredningen föreslår även att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden.

Konsekvenser

Förslagen beräknas öka de offentliga kostnaderna med sammanlagt 81 miljoner kronor. Regionerna bör tillföras 80 miljoner kronor för utfärdandet av läkarintyg och Socialstyrelsen bör tillföras 1 miljon kronor för utformningen av läkarintyg. Krav på läkarintyg kan leda till att fler biståndsmottagare som är förhindrade att arbeta på grund av sjukdom får ändamålsenligt stöd. Förslaget bedöms vidare medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen och i enskildas personliga integritet.

Utredningen bedömer att socialnämndens bedömning av om den biståndssökandes arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom ryms inom befintlig lagstiftning

Utredningen bedömer att socialnämndens bedömning av om den biståndssökandes arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom, baserat på ett läkarintyg som lämnas som underlag till ansökan om ekonomiskt bistånd, ryms inom befintlig lagstiftning. Socialnämnden ska således bedöma om biståndssökandens arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom som ett led i prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § socialtjänstlagen.

Utredningen förslår att Socialstyrelsen med stöd av Försäkringskassan ska ta fram ett kunskapsstöd för handläggare

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom.

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras 2 miljoner kronor och att Försäkringskassan bör tillföras 1 miljon kronor för uppdragets genomförande.

Utredningen föreslår att socialnämnden ska få begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering

Utredningen föreslår att socialnämnden ska få begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande. Kravet på deltagande ska anpassas utifrån varje persons behov och förutsättningar.

Konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några betydande offentligfinansiella effekter. Förslaget kan bidra till att fler återfår arbetsförmågan och bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Utredningen bedömer att det delade ansvaret bör kvarstå men samverkan behöver stärkas för att biståndsmottagare utan sjukpenninggrundande inkomst ska få ändamålsenligt stöd

Utredningen bedömer att det delade ansvaret mellan olika aktörer för stöd och insatser till biståndsmottagare utan sjukpenninggrundande inkomst bör kvarstå. Kommuner, regioner, Försäkringskassan

och Arbetsförmedlingen har olika ansvarsområden och besitter olika kompetenser som är viktiga delar i ett sådant stöd. Samverkan mellan aktörerna behöver dock stärkas och synliggöras för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd.

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska ges i uppdrag att ta fram ett gemensamt kunskapsstöd för att stödja biståndsmottagare som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd som riktar sig till yrkesutövare hos de olika aktörerna i arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar sjukpenninggrundande inkomst att återfå arbetsförmåga. Kunskapsstödet ska innehålla en beskrivning av varje aktörs ansvar och uppdrag enskilt och i samverkan.

Utredningen bedömer att Socialstyrelsen bör tillföras 4 miljoner kronor, samt att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bör tillföras 1 miljon kronor vardera för uppdragets genomförande.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Utredningen har i uppdrag att se över hur socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens samverkan med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse vad gäller vuxna som vårdas enligt lagen om vård av missbrukare i arbetet med samordnad individuell plan kan stärkas. Vid behov ska utredningen lämna förslag som underlättar samverkan mellan de olika aktörerna.

Utredningen föreslår att kommunen ska ges möjlighet att initiera samordnad individuell plan med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om den enskildes ansökan om samordnad rehabilitering avslagits

Utredningen föreslår att kommunen ska ges möjlighet att initiera Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens deltagande i en samordnad individuell plan om kommunen bedömer att det behövs för

att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. Denna möjlighet för kommunen är avgränsad till de situationer där den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering.

Konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några betydande offentligfinansiella effekter. Utredningen bedömer däremot att förslaget leder till enklare kontaktvägar och något minskad administration för kommuner. Förslaget bedöms vidare medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen och i enskildas personliga integritet.

Utredningen föreslår att kunskap om samordnad individuell plan ska innefattas i ett kunskapsstöd

Utredningen föreslår att kunskap om samordnad individuell plan innefattas i det kunskapsstöd till yrkesutövare i arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som utredningen föreslår att Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska ta fram.

Kostnaden för detta uppdrag innefattas i de medel som utredningen föreslagit ska tillföras Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdraget om kunskapsstöd och därmed tillkommer ingen ytterligare offentligfinansiell kostnad.

Utredningen bedömer inte att det finns behov av förändrad lagstiftning för att stärka samverkan med Statens institutionsstyrelse och Kriminalvården

Utredningen bedömer inte att behovet av att stärka samverkan mellan socialtjänsten, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse i arbetet med samordnad individuell plan när det gäller mottagare av ekonomiskt bistånd är tillräckligt för att föranleda förändring i lagstiftningen. De förslag som Narkotikautredningen lämnat om att Statens institutionsstyrelse ska kunna initiera samordnad individuell plan och att Kriminalvården ska kunna ta initiativ till att regionen eller kommunen, eller båda, ska delta i

upprättandet av en samordnad verkställighetsplan bedöms vara ändamålsenliga även för mottagare av ekonomiskt bistånd.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

I utredningens uppdrag ingår att undersöka vilka krav som socialtjänsten ställer på en biståndssökande att styrka sina bostadskostnader samt bedöma om det finns behov av att ställa krav på att ekonomiskt bistånd endast kan lämnas för hyreskostnader vid vissa typer av kontrakt till exempel förstahandskontrakt, inneboende med hyresavtal och ett av hyresvärden godkänt andrahandskontrakt. Vidare ska utredningen analysera vilka effekter sådana eventuella krav kan ha på biståndssökandes bostadssituation samt om det finns ytterligare behov av metodstöd för socialtjänstens handläggning av ekonomiskt bistånd för boendekostnader.

Utredningen föreslår att försörjningsstöd endast ska lämnas till kostnader för hyra av en bostad i andra hand om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen

Utredningen föreslår att en ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen i vilken det klargörs att försörjningsstöd till boendekostnader lämnas till den som hyr en bostad i andra hand endast om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. Om det finns särskilda skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några betydande offentligfinansiella effekter. Utredningen bedömer att förslaget kan motverka en otrygg boendeform för den enskilde men att det samtidigt innebär en inskränkning i den enskildes självbestämmande. Förslaget bedöms vidare medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Utredningen bedömer att det saknas förutsättningar för att införa ett krav på att den som är inneboende endast ska beviljas försörjningsstöd till boendekostnad om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har lämnat sitt godkännande

Utredningen bedömer att det saknas förutsättningar för att införa ett krav på att den som hyr en del av en bostad som inneboende endast ska beviljas försörjningsstöd till boendekostnad om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har lämnat sitt godkännande. Eftersom det hyresrättsliga regelverket inte innehåller något krav på godkännande saknas det grund för att införa ett sådant krav i socialtjänstlagen.

Utredningen bedömer att det inte finns behov av ytterligare metodstöd för socialnämndens handläggning av ekonomiskt bistånd till kostnader för boende

Utredningen bedömer att det inte föreligger behov av ytterligare metodstöd för socialnämndens handläggning av ekonomiskt bistånd till boendekostnader. De befintliga rekommendationerna och kunskapsstödet förefaller under rådande omständigheter vara tillräckliga och det saknas därför skäl för att föreslå att ett metodstöd tas fram.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

I utredningens uppdrag ingår att kartlägga och analysera vilka grupper som olovligen befinner sig i Sverige och som ansöker om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Vidare ska utredningen undersöka i vilken omfattning bistånd betalas ut av kommuner till dessa grupper och vilken typ av bistånd det rör sig om. Utredningen ska också analysera om ett förbud att lämna bistånd till dessa personer är förenligt med svensk rätt och barnkonventionen. Genom tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredningen även i uppdrag att, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär ett förbud för kommuner att, med undantag för akuta

nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet.

Utredningen föreslår att ett krav införs i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige

Utredningen föreslår att ett krav införs i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska beviljas till personer som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Kravet omfattar ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 § socialtjänstlagen, bistånd till kostnader för livsföringen i övrigt samt ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 2 § socialtjänstlagen. Kravet innebär inte någon inskränkning av kommuners möjlighet att bevilja andra former av hjälp och stöd enligt socialtjänstlagen. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några betydande offentligfinansiella effekter. Utredningen bedömer att förslaget kan få konsekvenser för enskilda men eftersom rätten till ekonomiskt bistånd för personer som vistas i Sverige utan tillstånd redan i dag är begränsad, bedöms dessa vara av liten omfattning. Förslaget bedöms inte vara förenligt med barnkonventionen och inte heller med Sveriges åtaganden enligt ESK-konventionen, Europakonventionen eller fullt ut förenligt med Europarådets sociala stadga. Förslaget bedöms medföra ett proportionerligt intrång i den kommunala självstyrelsen.

Utredningens övriga uppdrag

Utöver de förslag och bedömningar som har redovisats ovan har utredningen även haft flera deluppdrag som syftat till att kartlägga, klargöra eller analysera gällande regelverk eller andra faktorer. I dessa delar har utredningen inte haft i uppdrag att lämna några förslag

eller bedömningar. Nedan följer en kort sammanfattning av dessa övriga uppdrag.

Analys av ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet

I utredningens uppdrag ingår att kartlägga och analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet. Vidare ingår att kartlägga och analysera den sammantagna nivån av staplade bidrag och ersättningar samt dess effekter på de ekonomiska incitamenten till arbete inom försörjningsstödet, där hänsyn även tas till bidrags- och ersättningssystemens övriga utformning vad gäller drivkrafter till arbete. En övergripande slutsats utifrån denna kartläggning och analys är att ensamstående biståndsmottagare utan barn har starka ekonomiska drivkrafter att arbeta, medan drivkrafterna är svagare för sammanboende biståndsmottagare där ingen vuxen arbetar och för biståndsmottagare med barn.

Utredningens uppdrag inkluderar även att analysera och följa upp jobbstimulansen i syfte att inhämta fördjupad kunskap om målgruppen, kommuners handläggning, information till allmänheten, brukares erfarenheter, samt så långt som möjligt reformens effekter. Några slutsatser utifrån uppföljningen är att det inte är möjligt att utvärdera jobbstimulansens arbetsmarknadseffekter, att kommunerna upplever att jobbstimulansen är betungande att handlägga och att kommunernas information till biståndsmottagarna avseende jobbstimulansen varierar tydligt.

Vägledning och stöd till biståndsmottagare som studerar

I utredningens uppdrag ingår att klargöra rollfördelningen mellan stat och kommun som säkerställer att biståndsmottagare får vägledning och stöd i samband med sina studier. Uppdraget är en del av utredningens uppdrag avseende regelverkets möjlighet till kompletterade bistånd vid studier. Utredningens kartläggning visar bland annat att regelverket om ansvaret för vägledning och stöd är omfattande, svårt att överblicka och överlappar i vissa delar.

Ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa

I utredningens uppdrag ingår att utifrån en genomgång av befintlig kunskap och befintliga erfarenheter analysera och redovisa fördelar och nackdelar med den nuvarande ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa som ska komma i arbete. Denna redovisning ska begränsas utifrån vad utredaren anser vara särskilt relevant i den nuvarande ansvarsfördelning när det gäller förutsättningarna för att bland annat ge enskilda ett effektivt stöd, upprätthålla krav på enskilda att vidta aktiva åtgärder för att komma i arbete liksom för att nå kostnadseffektivitet. En övergripande slutsats utifrån denna genomgång är att det inte är möjligt att utifrån befintlig kunskap avgöra hur ansvaret för långtidsarbetslösa bör fördelas för att uppnå så effektivt stöd och kontroll som möjligt, men att det vid delat ansvar är viktigt med en tydlig ansvarsfördelning, omfattande och effektivt informationsutbyte samt väl fungerande samverkan.

Kartläggning av forskningsläget avseende insatser och arbetssätt för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt inhämtande av lärande exempel

I utredningens uppdrag ingår att kartlägga aktuellt nationellt och internationellt forsknings- och kunskapsläge i syfte att identifiera effektiva kunskapsbaserade arbetssätt och metoder samt lärande exempel som bidrar till att bryta långvarigt biståndsmottagande i heterogena grupper. Utredningen ska även inhämta lärande exempel från utvecklingsarbete som drivs inom kommunal, regional eller statlig regi och inom Europeiska socialfonden. Uppdraget är en del av utredningens uppdrag avseende ökad användning av kunskapsbaserade metoder. Utredningens kartläggning av tillgänglig forskning indikerar bland annat att vissa kommunala arbetsmarknadsanställningar, subventionerade anställningar, utbildningsinsatser och ökad tilltro från handläggaren kan ge bättre arbetsmarknadsutfall för biståndsmottagare.

Ikraftträdande

Utredningen föreslår att de nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Sammanfattning

Promemorian innehåller förslag om en ny tidsbegränsad statlig ersättning (jobbpremie) till den som under viss tid har fått försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen (2001:453) och som därefter får inkomst av anställning och inte längre får försörjningsstöd. Syftet med jobbpremien är att öka de ekonomiska drivkrafterna till arbete och självförsörjning. I promemorian föreslås att premien regleras i en ny förordning om statlig jobbpremie.

Försäkringskassan ska, efter ansökan, pröva och betala ut jobbpremien. Premien beräknas på den sökandes bruttolön, dock som högst till 3 750 kronor per månad i maximalt 18 månader under en tvåårsperiod.

Förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet föreslås ändras för att göra det möjligt för Skatteverket att lämna ut uppgifter från beskattningsdatabasen till Försäkringskassan i den utsträckning det behövs för Försäkringskassans beräkning och kontroll av ersättning enligt förordningen om statlig jobbpremie.

Jobbpremien föreslås vara skattefri enligt inkomstskattelagen (1999:1229).

Ändringen i inkomstskattelagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2026. Förordningsändringarna föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Svar på remisserna från socialdepartementet: Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning

§ 77, 0755/25

Förvaltningen för arbetsmarknad och vuxenutbildning har tillsammans med socialförvaltningarna Nordost och Centrum fått i uppdrag av kommunstyrelsen att yttra sig om Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning.

Beslut

1. Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remisserna Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning
2. Nämnden tillstyrker delar i remisserna med de bedömningar och förslag som framkommer i tjänsteutlåtandet
3. Nämnden avstyrker delar i remisserna med de bedömningar som framkommer i tjänsteutlåtandet
4. Nämnden tar ej ställning i övriga delar i remisserna

Handling/ar

Tjänsteutlåtande utfärdat 2025-04-25

Bilaga 1: Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)

Bilaga 2: Promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning

Yttrande från SD inkommet 2025-05-13

Protokollsutdrag skickas till

Kommunstyrelsen

Dag för justering

2025-05-20

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: <! sammanträdesdatum>

Vid protokollet

Sekreterare

Fanny Carlsson

Ordförande

Marie Brynolfsson (V)

Justerande

Anders Svensson (M)

Protokollsutdragets riktighet intygas av nämndsekreterare Fanny Carlsson.

Yttrande

2025-05-13

Nr: 5

Yttrande angående – Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning (Ds)

Yttrandet

Sverigedemokraterna välkomnar att utredningen tar sig an den akuta problematiken med ett växande utanförskap och ett alltför generöst och ineffektivt system för ekonomiskt bistånd. Vi delar grundtanken att vägen ut ur bidragsberoende ska gå genom arbete och att det måste löna sig att anstränga sig.

1. Stärkt statlig styrning – ett steg i rätt riktning

Vi tillstyrker förslagen som rör ökad statlig samordning, tydligare regelverk och förbättrad datadelning mellan myndigheter. Kommunernas bedömningar av bistånd präglas i dag av stora skillnader, vilket skapar orättvisor och i vissa fall bidrar till att parallella välfärdssystem tillåts växa fram. Det är inte acceptabelt.

2. Jobbpremien – felriktad åtgärd

Vi ställer oss tveksamma till införandet av en jobbpremie i dess nuvarande form. Att betala ut ytterligare bidrag till personer som redan delvis försörjer sig genom arbete riskerar att permanenta ett låginkomstberoende och skapa ytterligare gränsdragningsproblem. Incitament ska byggas genom sänkta trösklar till arbetsmarknaden, inte genom ytterligare statsfinansierade stöd.

3. Bidragstak – nödvändigt men otillräckligt

Vi tillstyrker införandet av ett bidragstak som sätts i relation till ett genomsnittligt arbetsnetto. Detta är ett viktigt steg för att förhindra att det i praktiken är mer lönsamt att leva på bidrag än att ta ett arbete. Dock bör tröskeln sättas ännu lägre än vad som föreslås. Det ska aldrig löna sig att välja bort arbetslinjen.

4. Särskilt stöd till barnfamiljer – selektivt snarare än generellt

Vi avvisar argumentationen om att barnfamiljer per automatik ska undantas från stramare regler. Staten har ett ansvar att skydda barn – men inte att upprätthålla livsstilsval hos vuxna som under lång tid valt att inte bidra till samhället. Barns trygghet säkras bäst genom att deras föräldrar deltar i arbete, utbildning eller samhällsnyttiga insatser.

5. Migrationens koppling till bidragsberoende

Det är nödvändigt att i all seriös välfärdsolitik erkänna sambandet mellan hög invandring och långvarigt biståndsberoende. En alltför stor andel av ekonomiskt bistånd går till personer med utomeuropeisk bakgrund som inte är självförsörjande. För att reformerna ska ha avsedd effekt krävs en stram migrationspolitik i kombination med tydliga krav på integration och deltagande.

Avslutningsvis:

Sverigedemokraterna tillstyrker:

- Skärpta krav och tydligare samordning mellan myndigheter.
- Ett nationellt bidragstak med låg tröskel.
- Att arbete och egen försörjning premieras i välfärdssystemet.

Sverigedemokraterna avstyrker:

- Införandet av jobbpremien i sin nuvarande utformning.
- Generella undantag för barnfamiljer eller stora hushåll.

Sverigedemokraterna efterlyser:

- En helhetsstrategi där bidragspolitik och migrationspolitik samordnas.
- Skärpta krav för rätt till bistånd, inklusive språkkrav och motprestation.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-04-25

Diarienummer 0755/25

Handläggare

Hans Timan, Pernilla Nilsson

Telefon: 031-365 00 00 (växel)

E-post: pernilla.nilsson@arbvux.goteborg.se

Svar på remisserna från socialdepartementet: Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning

Förslag till beslut

1. Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remisserna Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning
2. Nämnden tillstyrker delar i remisserna med de bedömningar och förslag som framkommer i tjänsteutlåtandet
3. Nämnden avstyrker delar i remisserna med de bedömningar som framkommer i tjänsteutlåtandet
4. Nämnden tar ej ställning i övriga delar i remisserna

Sammanfattning

Förvaltningen har tillsammans med socialförvaltningarna Nordost och Centrum ombetts att komma med yttrande gällande två remisser från socialdepartementet; Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning och ge svar i ett samlat tjänsteutlåtande.

Utredningen **Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare** innehåller följande delar:

1. **Ökade drivkrafter till arbete**
 - 1.1 bidragstak
 - 1.2 begränsningar av försörjningsstöd för större hushåll
 - 1.3 jobbpremie
 - 1.4 begränsningar av försörjningsstöd utöver riksnorm
2. **Ökade möjligheter till arbete**
 - 2.1 kunskapsstöd för att bryta långvarigt biståndsmottagande
 - 2.2 statistik kommunala arbetsmarknadsinsatser
 - 2.3 läkarintyg vid sjukdom mer än sju dagar
 - 2.4 kunskapsstöd vid nedsatt arbetsförmåga pga sjukdom
3. **Översyn av regelverk för ekonomiskt bistånd**
 - 3.1 moderniserad riksnorm
 - 3.2 inget försörjningsstöd vid olovlig andrahandsuthyrning

3.3 inget försörjningsstöd för den som saknar laglig grund att vistas i Sverige

4. Förhållandet mellan stat och kommun

4.1 utökad uppgiftsskyldighet mellan Arbetsförmedling och socialnämnd

Förvaltningen lämnar yttrande på följande områden:

kunskapsstöd, statistik, uppgiftsskyldighet och jobbprenie

Förvaltningen tar ej ställning till övriga delar i utredningen med hänvisning till de yttranden som görs av socialförvaltningarna Nordost och Centrum.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Förvaltningen gör bedömningen att det kan behövas personella resurser för att informera och ge stöd till individen för att förstå de olika ekonomiska incitamenten och de krav som finns för att få tillgång till jobbprenien.

Förvaltningen gör bedömningen att det kan behövas administrativa resurser och eventuellt kompletterande IT-lösningar när det gäller hantering och hopsamlingen av data gällande kommunala arbetsmarknadsinsatser.

I övrigt ingen ekonomisk påverkan på förvaltningen.

Förvaltningen gör bedömningen att en jobbprenie kan få en positiv påverkan för individer som idag har ett Göteborgsjobb då deras ingångslöner ligger relativt lågt i förhållande till ordinarie anställningar och där kan premien höja deras disponibla inkomst.

Förvaltningen gör också bedömningen att jobbpremien kan leda till att arbetstagare tar arbeten med lägre lön. Om premien blir långvarig, dvs förlängs efter utredningens förslag om två år, kan det leda till sänkta ingångslöner i de delar av arbetsmarknaden som i första hand berörs. Därför är förvaltningens bedömning att det bör ställas krav på kollektivavtal eller lönenivåer motsvarande gällande kollektivavtal för att undvika social dumpning.

Förvaltningen gör bedömningen att för de individer som har beslut om skuldsanering kan jobbpremien vara ett incitament till arbete då jobbpremien inte påverkas av skuldsanering.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Förvaltningen gör bedömningen att jobbpremien inte har någon större påverkan på majoriteten av de individer som uppbär försörjningsstöd. Det är inte ekonomiska incitament så som jobbprenie eller olika begränsningar i bidrag som gör att människor står utanför arbetsmarknaden och uppbär försörjningsstöd. Det handlar snarare om samordning av insatser, förmåga till att ta sig vidare, högt ställda krav från arbetsgivare och mycket liten tillgång till arbetstillfällen för målgruppen som avgör.

Förvaltningen gör bedömningen att förslag om olika typer av ekonomisk begränsning för grupper som har en komplex problematik och redan lever i utanförskap bidrar till ökade klyftor och ökad ojämlikhet i samhället. Det i sin tur kan ge påverkan på andra områden ex de arbetsmarknadsinsatser som förvaltningen omhändertar. Om de basala behoven inte

tillgodoses och det finns en oro kring ekonomi och boende är det svårt att ta till sig och hitta motivation för att tillgodogöra sig andra typer av insatser.

Förvaltningen gör bedömningen att nationellt kunskapsstöd, informationsöverföring mellan myndigheter och bättre nationell statistik kan bidra till att effektivisera arbetet för att bryta långvarigt bidragsberoende och därmed ge positiva utfall för den sociala dimensionen.

Samverkan

Samverkan sker på FSG 250515

Beslutet skickas till

Svar till stadsledningskontoret senast 250521

Bilagor

1. Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)
2. Promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning

Ärendet

Förvaltningen för arbetsmarknad och vuxenutbildning har tillsammans med socialförvaltningarna Nordost och Centrum fått i uppdrag av kommunstyrelsen att yttra sig om Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna för självförsörjning. Förvaltningens yttrande ska vara stadsledningskontoret tillhanda senast 250521.

Beskrivning av ärendet

Utredningen är en del av regeringens arbete med en bidragsreform som i övrigt omfattar ett aktivitetskrav för personer med försörjningsstöd och en översyn av kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare. Förvaltningen har i ett tidigare yttrande tillstyrkt delar av förslaget om aktivitetskrav.

Utredningen innehåller förslag om en jobbpremie. Regeringskansliet har samtidigt remitterat ett omarbetat förslag om jobbpremie i promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning. Skillnaderna mellan de båda förslagen ligger i om kommunen eller staten (Försäkringskassan) ska omhänderta jobbpremien samt om kommunala arbetsmarknadsanställningar/subventionerade anställningar ska ingå eller inte.

Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (SOU 2025:15) har haft i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt bistånd samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer med ekonomiskt bistånd. Utredningen lämnar förslag inom flera områden. Förvaltningen hänvisar till socialförvaltningarnas bedömning i de flesta delar men lämnar egen bedömning inom följande områden:

Kunskapsstöd för att bryta långvarigt biståndsmottagande

Några av utredningens förslag är tänkta att bidra till ökade möjligheter till arbete för personer med långvarigt biståndsmottagande. Bakgrunden är bland annat att många kommuner har behov av mer stöd för att arbeta kunskapsbaserat i arbetet med att stödja biståndsmottagare till självförsörjning. Samtidigt finns det i dag begränsad tillgång till effektutvärderingar av arbetsmarknadsinsatser och andra insatser för att bryta långvarigt biståndsmottagande. Här föreslår utredningen att Socialstyrelsen ska ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande.

Statistik kommunala arbetsmarknadsinsatser

Utredningen anser att det i stor utsträckning saknas nationella data av tillräcklig kvalitet över kommunala arbetsmarknadsinsatser, och data på individnivå, vilket krävs för att kunna utvärdera effekter. Mot bakgrund av detta föreslås att regeringen ska tillsätta en utredning om hur statistik om kommunala arbetsmarknadsinsatser kan samlas in.

Utökad uppgiftsskyldighet mellan Arbetsförmedling och socialnämnd

Utredningen har analyserat om det finns behov av en skyldighet för Arbetsförmedlingen att lämna ytterligare uppgifter om enskilda till socialnämnden. Syftet är att socialnämnden bättre ska kunna kontrollera om biståndssökanden står till arbetsmarknadens förfogande. Utredningen föreslår att uppgiftsskyldigheten kompletteras med uppgifter om en persons programanvisning uppgår till heltid, om

Arbetsförmedlingen fattat sanktionsbeslut samt om aktivitetsrapport stämmer överens med handlingsplan.

Jobbpremie utifrån förslaget i PM

Förslaget innebär i korthet:

- *Sex månaders kvalificeringstid.* För att ta del av jobbpremie föreslås att personen ska ha fått försörjningsstöd under sex månader i följd.
- *Inkomst av anställning ger rätt till jobbpremie.* Olika anställningsformer räknas, till exempel tillsvidareanställningar eller tidsbegränsade anställningar och subventionerade anställningar. Inkomster av näringsverksamhet ger enligt förslaget inte rätt till jobbpremie.
- *Jobbpremie kan inte ges till den som samtidigt får försörjningsstöd.* Det innebär också att om personen ingår i ett hushåll som samtidigt får försörjningsstöd så kan en person i hushållet inte få jobbpremie.
- *Jobbpremien kan som högst uppgå till 15 procent av arbetsinkomsten.* Taket för ersättning föreslås vara 25 000 kronor, dvs. inkomster därutöver påverkar inte jobbpremiens storlek. Det innebär att det maximala beloppet som den enskilde kan få är 3 750 kronor per månad. Jobbpremien ska vara skattefri.
- *Jobbpremie under maximalt 18 månader.* Den som har kvalificerat sig för jobbpremien ska kunna få den i maximalt 18 månader.
- *Regleringen ska gälla under två år.* Regeringen föreslår att jobbpremien införs som en tillfällig reglering under två år, för att möjliggöra utvärdering och eventuella justeringar.

I förslaget ska Försäkringskassan pröva, besluta om och betala ut jobbpremien.

Förvaltningens bedömning

Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare:

Kunskapsstöd för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt statistik för kommunala arbetsmarknadsinsatser

Förvaltningen tillstyrker utredningens förslag att Socialstyrelsen tar fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande. Eftersom många kommuner har en relativt omfattande arbetsmarknadsverksamhet är det viktigt med ett nationellt kunskapsstöd för att öka användningen av evidensbaserade insatser, arbetssätt och metoder. Förslaget går också väl ihop med förslaget till en ny socialtjänstlag och att socialtjänstens verksamhet ska utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet.

Utökad uppgiftsskyldighet mellan Arbetsförmedling och socialnämnd

Förvaltningen tillstyrker att det krävs en tydlig och nationellt förankrad ansvarsfördelning mellan statliga och kommunala aktörer för att arbetsmarknadspolitiken ska fungera ändamålsenligt. Det behöver framgå vem som ansvarar för vad i genomförandet av olika arbetsmarknadsinsatser, särskilt när det gäller individer som befinner sig mellan olika välfärdssystem. Det saknas idag enhetliga processer för bedömning, informationsdelning och finansiering. Gemensamma strukturer för planering, samordning och uppföljning

behöver utvecklas för att säkerställa en rättssäker och likvärdig hantering oavsett kommun.

PM Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning:

Förvaltningen avstyrker förslag om jobbpremie då effekten anses vara mycket begränsad och de administrativa resurser som krävs i hanteringen anses bli omfattande. Förslaget bygger på att ökade ekonomiska incitament leder till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande. Det förutsätter dock att det är bristande ekonomiska drivkrafter som gör att individer ansöker om försörjningsstöd.

Majoriteten av de som uppbär försörjningsstöd gör det för att det inte har något annat val och inte för att de väljer detta *i stället för* arbete. Arbetsgivare har allt högre krav ex på studier, sociala färdigheter och god svenska inför anställning vilket gör att tilltänkt målgrupp faller bort.

Förvaltningen vill därför betona att för många biståndsmottagare är det inte sannolikt att en jobbpremie kommer att leda till övergång till arbete eftersom svårigheterna i första hand handlar om förutsättningar och möjligheter att komma in på arbetsmarknaden över huvud taget.

Jobbpremien kan ha positiva effekter och ge ökad disponibel inkomst för ett fåtal biståndsmottagare. Det kan exempelvis ge en ökad motivation till arbete för de som lever med skuldsanering, då jobbpremien inte påverkas av detta.

Incitament som jobbpremie eller krav på aktivering kan kräva att individen själv söker information, förstår hur olika stöd samverkar, och hanterar flera kontaktytor samtidigt. Det kan bli särskilt svårt för personer med kognitiva svårigheter, psykisk ohälsa eller svaga kunskaper i svenska språket.

Om en jobbpremie ändå ska införas tillstyrker förvaltningen förslaget som återfinns i promemorian om att den ska vara statligt finansierad och omhändertagen samt att jobbpremien även ska gälla för de med subventionerad anställning med följande bedömning:

Förvaltningen anser att det är lämpligt att jobbpremien hanteras av Försäkringskassan. Premien är tillfällig, statlig och inkomstbaserad, vilket talar för att en samlad hantering vid en nationell myndighet är mest praktiskt och effektivt.

Individer som får subventionerad anställning har oftast låga löner och för dem kan en jobbpremie vara ett välkommet tillskott.

Förvaltningen instämmer i att en eventuell jobbpremie för personer som går från bistånd till arbete behöver utvärderas. En utvärdering av den föreslagna jobbpremiens effekter, på kort sikt men framför allt på längre sikt, är viktigt för att bedöma hur den här typen av ekonomiska incitament påverkar biståndsmottagares förvärvsarbetsgrad i praktiken.

Maria Löfgren
Tf förvaltningsdirektör

Anne Benson
Avdelningschef Arbetsmarknad

§ 124 Svar på remiss - Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning (Ds)

N164-0478/25

Socialförvaltningen Centrum har 2025-04-28 upprättat ett tjänsteutlåtande i rubricerat ärende.

Beslut

Socialnämnden Centrum yttrar sig över Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning (Ds) med hänvisning till de synpunkter och förslag som redovisas i tjänsteutlåtandet och översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunstyrelsen.

Socialnämnden Centrum förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Protokollsanteckningar

Nina Miskovsky (M) inkommer med ett yttrande från (M), (L), (KD) och (D). Se bilaga 4 till protokollet.

Agneta Kjaerbeck (SD) inkommer med ett yttrande från (SD). Se bilaga 5 till protokollet.

Utdrag ur protokoll nr 6

Sammanträdesdatum: 2025-05-20

Dag för justering

2025-05-20

Vid protokollet

Sekreterare

Jeanette Nilsson

Ordförande

Jenny Broman (V)

Justerande

Nina Miskovsky (M)

Yttrande

M, L, KD, D

2025-05-16

Ärende 13

Yttrande angående – Svar på remiss - Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

Yttrandet

Vi vill att fler människor ska få möjlighet att ta steget mot egen försörjning och ökad självständighet. För många kan det vara avgörande att det finns tydliga ekonomiska drivkrafter att gå från bidrag till arbete. Genom ett bidragstak och justerade nivåer skapas ett mer rättvist och transparent system som kan underlätta vägen till arbete.

Samtidigt är det viktigt att värna tryggheten för dem som av olika skäl inte kan arbeta. Vi förutsätter därför att systemet fortsatt innehåller utrymme för individuella bedömningar.

Förslagen bidrar också till ökad likvärdighet mellan kommuner, något som stärker rättssäkerheten och tilliten till välfärdssystemet. Vi ser detta som ett steg mot ett mer hållbart och mänskligt utformat försörjningsstöd, där både ansvar och möjligheter går hand i hand.

Yttrande

2025-05-14

Nr: 13

Yttrande angående – Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning (Ds)

Yttrandet

Sverigedemokraterna välkomnar att utredningen tar sig an den akuta problematiken med ett växande utanförskap och ett alltför generöst och ineffektivt system för ekonomiskt bistånd. Vi delar grundtanken att vägen ut ur bidragsberoende ska gå genom arbete och att det måste löna sig att anstränga sig.

1. Stärkt statlig styrning – ett steg i rätt riktning

Vi tillstyrker förslagen som rör ökad statlig samordning, tydligare regelverk och förbättrad datadelning mellan myndigheter. Kommunernas bedömningar av bistånd präglas i dag av stora skillnader, vilket skapar orättvisor och i vissa fall bidrar till att parallella välfärdssystem tillåts växa fram. Det är inte acceptabelt.

2. Jobbpremien – felriktad åtgärd

Vi ställer oss tveksamma till införandet av en jobbpremie i dess nuvarande form. Att betala ut ytterligare bidrag till personer som redan delvis försörjer sig genom arbete riskerar att permanenta ett låginkomstberoende och skapa ytterligare gränsdragningsproblem. Incitament ska byggas genom sänkta trösklar till arbetsmarknaden, inte genom ytterligare statsfinansierade stöd.

3. Särskilt stöd till barnfamiljer – selektivt snarare än generellt

Vi avvisar argumentationen om att barnfamiljer per automatik ska undantas från stramare regler. Staten har ett ansvar att skydda barn – men inte att upprätthålla livsstilsval hos vuxna som under lång tid valt att inte bidra till samhället. Barns trygghet säkras bäst genom att deras föräldrar deltar i arbete, utbildning eller samhällsnyttiga insatser.

4. Migrationens koppling till bidragsberoende

Det är nödvändigt att i all seriös välfärdspolitik erkänna sambandet mellan hög invandring och långvarigt bistandsberoende. En alltför stor andel av ekonomiskt bistånd går till personer med utomeuropeisk bakgrund som inte är självförsörjande. För att reformerna ska ha avsedd effekt krävs en stram migrationspolitik i kombination med tydliga krav på integration och deltagande.

Avslutningsvis:

Sverigedemokraterna tillstyrker:

- Skärpta krav och tydligare samordning mellan myndigheter.
- Ett nationellt bidragstak.
- Att arbete och egen försörjning premieras i välfärdssystemet.

Sverigedemokraterna avstyrker:

- Införandet av jobbpremien i sin nuvarande utformning.
- Generella undantag för barnfamiljer eller stora hushåll.

Sverigedemokraterna efterlyser:

- En helhetsstrategi där bidragspolitik och migrationspolitik samordnas.
- Skärpta krav för rätt till bistånd, inklusive språkkrav och motprestation.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-04-28

Diarienummer N164-0478/25

Handläggare

Fredrik Nilsson

Telefon: 031-366 04 12

E-post: fredrik.nilsson@socialcentrum.goteborg.se

Svar på remiss - Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning (Ds)

Förslag till beslut

Socialnämnden Centrum yttrar sig över Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning (Ds) med hänvisning till de synpunkter och förslag som redovisas i tjänsteutlåtandet och översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunstyrelsen.

Socialnämnden Centrum förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Förvaltningen har mottagit en underremiss av kommunstyrelsen av remisserna från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien. Förvaltningen ska lämna ett remissvar till stadsledningskontoret senast 2025-05-21. Utredningen Drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) innehåller en rad förslag som i olika grad kan komma att få konsekvenser för förvaltningens uppdrag, möjligheter och ekonomiska förutsättningar inom området ekonomiskt bistånd. Flera av förslagen får också konsekvenser för grupper av biståndstagare som finns inom förvaltningens verksamheter och för personer som bor i stadsområdet. Förvaltningen har i detta tjänsteutlåtande gjort en bedömning kring var och ett av dessa förslag. Utredningen lämnar även ett antal förslag som bedöms ligga utanför förvaltningens ansvarsområde, eller i lägre grad få effekter för personer som bor i stadsområdet, varför dessa inte besvaras i remissen.

Den sammantagna bedömningen är att flera av förslagen är bra för förvaltningens möjligheter till ökad samverkan med statliga aktörer och med regionen, vilket gynnar biståndsmottagarna. Flera förslag bidrar också med tydlighet i bidragssystemet. Ett antal förslag skulle påverka biståndsmottagare som saknar arbetsförmåga negativt bland annat genom lägre nivå på det ekonomiska biståndet, vilket skulle få störst konsekvenser för barn vars föräldrar lever med långvarigt försörjningsstöd.

Förvaltningen tillstyrker tio förslag, tillstyrker två förslag med reservation och avstyrker sex förslag. Utöver detta finns 16 förslag som förvaltningen inte tar ställning till.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Ekonomiska konsekvenser för förvaltningen

Utredningen innehåller en rad förslag som bedöms få vissa ekonomiska konsekvenser för förvaltningen. Direktiven till utredningen har varit att lämna kostnadsneutrala förslag, det vill säga förslag som inte i någon större omfattningen ska få ekonomisk påverkan på kommunerna. Den genomgående bilden av utredningens förslag är att det snarare innebär en omfördelning av kostnadsposter än regelrätta kostnadsförändringar. Flera av förslagen innebär en förflyttning av kostnader från bistånd till administration.

Förvaltningens bedömning är att flera av förslagen riskerar att öka behovet av resurser till brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Detta konstaterar även utredningen i sin omvärldsbevakning där kriminaliteten ökat vid införande av liknande förslag i bland annat Danmark.

Flera av förslagen ökar även behovet av att avsätta resurser för det icke-planerbara arbetet som förekommer inom myndighetsutövande socialtjänst. Åtstramningar av biståndssystemet riskerar att öka behovet av ansökningar utöver månadsansökan, såsom akuta matpengar. Dessutom riskerar behovet av resurser för det vräkningsförebyggande arbetet att öka.

Förslaget om att kommunen inte ska få lämna ekonomiskt bistånd till boendekostnader för olovliga andrahandskontrakt riskerar att öka behovet av tillfälliga boendelösningar, vilket kan få ekonomiska effekter, om än på marginalen då ärendantalet är lågt.

Förslaget om en begränsningsregel för stora barnfamiljer riskerar att öka kostnaderna för utredning av felaktiga utbetalningar. Där gör även förvaltningen en bedömning av att utredningen helt missbedömt storleksordningen på en sådan kostnadsökning.

Förvaltningens bedömning är att utredningen inte i tillräcklig grad tagit hänsyn till hur förslagen påverkar möjligheterna att bedriva annan socialtjänst, vilket skulle kunna få stora ekonomiska konsekvenser för förvaltningen och för samhället i stort.

Mottagligheten för, och möjligheten att tillgodogöra sig, föräldrastödjande insatser, insatser inom skadligt bruk och beroende eller annat stöd som socialtjänsten erbjuder riskerar att påverkas när familjer behöver lägga ett större fokus att få pengarna att räcka till det mest nödvändiga.

Något som är positivt för förvaltningens ekonomiska planeringsarbete är förslaget om hur beräkning av riksnormen för kommande år ska gå till. Förslaget innebär att beslutet om riksnorm tidigare läggs och att det blir en förutsägbarhet i beräkningen av uppräknings för kommande år. I nuläget är beslutet om riksnorm i normalfallet inte fattat när kommunen lägger sin budget för kommande år. Detta föreslås förändras så att det är juni månads kostnader med en procentuell uppräkning som ligger till grund för ny riksnorm.

Ekonomiska konsekvenser för enskilda biståndsmottagare och enskilda invånare

Förslagen om att ändra hur riksnormen beräknas kommer påverka storleken på biståndet för ett flertal av förvaltningens biståndsmottagare. Den som lever ensam eller i ett hushåll med en annan vuxen kommer att få det lite bättre genom att de personliga kostnaderna för vuxna föreslås att höjas. Däremot kommer barnfamiljer få lite mindre bistånd utbetalat, och skillnaden kommer att bli störst för de med flera barn. Detta beror på att de personliga kostnaderna för i stort sett samtliga åldersgrupper av barn kommer att sänkas. Störst skillnad blir det för skolbarn.

Utöver sänkningen av normen för barn som föreslås i den nya riksnormen föreslås en begränsningsregel för stora barnfamiljer. Detta förslag skulle få stora ekonomiska konsekvenser för dessa familjer med upp till 30 % minskning av biståndet i de största hushållen. Detta kommer att få en negativ påverkan på dessa familjers möjlighet till att uppnå en skälig ekonomisk levnadsnivå.

Som ett alternativ till begränsningsregeln föreslås ett bidragstak. Detta förslag bryter mot flera av Sveriges internationella åtaganden, och mot barnkonventionen. Utredningen konstaterar själva att detta förslag inte bör införas, varför förvaltningen inte gör någon djupare analys av effekterna av förslaget. Det skulle få en mycket stor ekonomisk påverkan på biståndsmottagarna i stadsområdet om förslaget skulle genomföras, med betydande sänkningar av biståndet.

Den nya lägre riksnormen som föreslås skulle innebära att färre kvalificerar sig för bistånd. I vilken omfattning har förvaltningen svårt att göra en analys av, då det krävs genomgång i enskilda ärenden. Detta kan dock komma att påverka den grupp av biståndsmottagare som idag ligger strax under norm och får kompletterande försörjningsstöd. Dessa kan helt falla ur bidragssystemet och därmed inte längre ha tillgång till det stöd och de insatser som socialtjänsten kan erbjuda.

Att riksnormen räknas upp med 2 % för att täcka kommande kostnadsökningar kommer gynna bidragstagarna då lite av den eftersläpningseffekt som finns, i och med att riksnormen enbart räknas upp årsvis, kompenseras för redan innan året inleds. Här redovisas vilka ekonomiska konsekvenser som väntas av ärendet, såväl internt som externt och på både kort och lång sikt.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Förvaltningen gör bedömningen att några av de förslag som utredningen presenterar – bidragstak, en moderniserad riksnorm och en begränsningsregel för stora hushåll – sammantaget riskerar att få negativa konsekvenser för flera grupper i samhället, särskilt för barn, unga och hushåll med utomeuropeisk bakgrund. Förslagen bedöms påverka invånarnas möjligheter till delaktighet i samhällslivet och förutsättningar för en skälig ekonomisk levnadsnivå.

Barn påverkas särskilt negativt av förändringarna i riksnormen och den föreslagna begränsningsregeln för stora hushåll. Minskade ekonomiska resurser i barnhushåll riskerar att leda till att barn utestängs från fritidsaktiviteter och andra sociala sammanhang, vilket försvårar deras möjligheter till utveckling, integration och meningsfull fritid. Utbildningsresultat, skolnärvaro och utbildningslängd riskerar att försämrats. Det finns även en oro för att äldre barn förväntas avbryta sina studier för att bidra till familjens försörjning. Flera av förslagen bedöms sammantaget inte vara förenliga med barnkonventionens krav på barns rätt till social trygghet, delaktighet och en skälig levnadsstandard.

Utredningen konstaterar att flera av förslagen påverkar kvinnor i höge grad än män, framför allt då det är vanligare med kvinnor bland ensamstående föräldrar. Utöver jämställdhetsaspekterna ser förvaltningen att hushåll med utomeuropeisk bakgrund

drabbas i oproportionerlig utsträckning av hur förslagen utformas. Detta bedöms motverka det integrationsarbete som pågår i staden.

Flera av förslagen kan försvaga relationen mellan invånare och stadens verksamheter. När stora grupper får sämre förutsättningar att klara sin försörjning riskerar tilliten till myndigheter och offentliga institutioner att minska. Förvaltningen bedömer också att civilsamhällets roll kommer att påverkas, genom ökat tryck från hushåll som söker hjälp för att klara grundläggande behov. Den ökade belastningen kan påverka både kvaliteten och tillgängligheten i det stöd som civilsamhället erbjuder.

Utredningen redogör för erfarenheter från liknande reformer i andra länder, där minskad ekonomisk trygghet lett till en ökning av egendomsbrott, folkbokföringsbrott och ungdomskriminalitet. Förvaltningen bedömer att samma risker finns här där unga kan hamna i en situation där de söker andra vägar till försörjning, inklusive kriminalitet. Detta riskerar att försvåra kommunens brottsförebyggande arbete.

Förvaltningen bedömer sammantaget att flera av de föreslagna förändringarna ur ett socialt perspektiv riskerar att förstärka socioekonomiska skillnader, ha en negativ påverkan på barns rättigheter, minska tilliten till välfärdssystemet och försvåra arbetet med att uppnå kommunfullmäktiges mål om jämlikhet, tillit, integration och god hälsa för alla.

Samverkan

Samverkan har skett i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2025-05-13.

Bilagor

1. Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare, volym 1
2. Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare, volym 2
3. Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

Ärendet

Förvaltningen har mottagit en underremiss av stadsledningskontoret av remisserna från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien. Förvaltningen ska lämna ett remissvar till kommunstyrelsen senast 2025-05-21.

Beskrivning av ärendet

Den 14 juli 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. I uppdraget ingick bland annat att analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet, följa upp jobbstimulansen och undersöka möjligheten att införa en jobbpremie. Utredaren ska även göra en översyn av vissa regler inom försörjningsstödet, bland annat kostnadsposterna i riksnormen, regelverket vid bistånd till andrahandsuthyrning samt reglerna avseende ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas olovligen i Sverige. Utredaren ska även klargöra ansvarsfördelning och rollfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa bland annat vid studier i syfte att förbättra samverkan samt klargöra hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst.

Genom tilläggsdirektiv den 8 juni 2023 utvidgades uppdraget till att även lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete, analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden samt att analysera och redovisa för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för att långtidsarbetslösa ska komma i arbete.

Genom ytterligare tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredaren i uppdrag att även lämna förslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd begränsas för kostnader utöver riksnormen, att försörjningsstödet storlek begränsas för större hushåll, att det införs en jobbpremie samt, att ett förbud införs för kommuner att, med undantag för nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet. Utredningstiden förlängdes till den 14 februari 2025.

Göteborgs stad har ingått som en av utredningens referenskommuner och bidragit med kunskap och tankar genom nätverksmöten och bilaterala möten.

SOU 2025:15 Stärkta drivkrafter samt och möjligheter för biståndsmottagare består av flertalet förslag och bedömningar uppdelat i följande delar;

- Bidragstak
- En moderniserad riksnorm
- Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet
- Begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll
- Kompletterande bistånd vid deltagande i studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program
- Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande
- Ökad användning av kunskapsbaserade metoder inom ekonomiskt bistånd
- Personer som är sjuka och saknar sjukpenninggrundande inkomst

- Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan
- Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand
- Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Därutöver tillkommer Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning som ersätter SOU 2025:15 i de delar som avser just jobbpremien.

Förvaltningens bedömning i korthet

Nedan följer en redovisning av de förslag som bedöms röra verksamheten eller påverka invånarna i stadsområdet tillsammans med förvaltningens bedömning kring respektive förslag.

Efter denna kortfattade beskrivning följer ett avsnitt med fördjupning. Där redovisas respektive förslag, utredningens skäl för förslaget samt ett urval av utredningens bedömning av konsekvenser av förslaget. Detta följs av bedömningen från förvaltningen.

Bidragstak

Förslag: En modell för bidragstak inom ekonomiskt bistånd

Bedömning: Förvaltningen avstyrker förslaget.

En moderniserad riksnorm

Förslag: Riksnormen ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget med reservation.

Förslag: De personliga kostnaderna för hemmavarande barn och skolgång anges per åldersgrupperna under 1 år, 1 år, 2–5 år, 6–9 år, 10–13 år, 14–17 år och 18–20 år. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller samboppldelning av riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Förslag: Riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024. Referensvärde för personliga kostnader i kronor (se detaljerad beskrivning för nivåer per åldersgrupp samt ensamstående/sammanboende)

Bedömning: Förvaltningen avstyrker förslaget.

Förslag: Belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Förslag: Riksnormens reala värde ska skyddas genom att den knyts till konsumentprisindex exklusive boende. Riksnormen för det år den avser ska beräknas utifrån ett referensvärde för riksnormen 2024. Framskrivningen av riksnormens referensvärde ska baseras på förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Förslag: Statistiska centralbyrån ska beräkna det jämförelsetal som ska vara ett underlag vid regeringens beslut om riksnormen för nästkommande år.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Lokala tillägg till försörjningsstödet

Förslag: Försörjningsstöd som avser riksnormens kostnadsposter ska inte lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen. Av socialtjänstlagen ska det framgå att i ett enskilt fall ska skäligena kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 beräknas till en högre nivå om det, när det gäller hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år finns särskilda skäl, och när det gäller vuxna finns synnerliga skäl.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll

Förslag: Socialtjänstlagen ska begränsa riksnormens storlek för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Ett hushåll ska undantas från begränsningen om det finns synnerliga skäl. Regeringen får föreskriva hur begränsningen närmare ska utformas. Socialtjänstförordningen ska reglera att summan av hushållets personliga kostnader ska minskas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn eller skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Det ska särskilt regleras hur antalet hemmavarande barn och skolungdomar i hushållet ska beräknas vid tillämpning av begränsningsregeln. Stadigvarande boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 1 barn. Växelvist boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 0,5 barn. Om antalet barn i hushållet slutar med 0,5 ska minskningen för den sista andelen göras med hälften av beloppet för ett barn. Minskingsbeloppet ska beräknas av regeringen och fastställas i socialtjänstförordningen i samband med att riksnormen fastställs. Minskingsbeloppet utgår från ett viktat genomsnitt av personliga kostnader för barn i olika åldrar. Hur beräkningen sker fastställs i 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen

Bedömning: Förvaltningen avstyrker förslaget.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Förslag: Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden utökas

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget

Personer som är sjuka och saknar sjukpenningsgrundande inkomst

Förslag: Socialtjänstlagen ska reglera att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden får medge undantag från bestämmelsen om att läkarintyg ska lämnas om det är uppenbart obehövligt. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att läkarintyg ska lämnas från en tidigare tidpunkt än den sjunde dagen vid framtida sjukdomsfall. Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Förslag: I socialtjänstlagen införs en möjlighet för socialnämnden att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget med reservation.

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar SGI att återfå arbetsförmåga. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR. Kunskapsstödet ska innehålla en beskrivning av varje aktörs ansvar och uppdrag enskilt och i samverkan. Det ska upprättas en plan för gemensam implementering och uppföljning av kunskapsstödet.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Förslag: I socialtjänstlagen ska regleras att om den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda, delta i upprättandet av samordnad individuell plan. Detta ska gälla om kommunen bedömer att det finns ett sådant behov.

Bedömning: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

Förslag: En ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen i vilken det klargörs att försörjningsstöd till boendekostnader lämnas till den som hyr en bostad i andra hand endast om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. Om det finns särskilda skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Bedömning: Förvaltningen avstyrker förslaget.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Förslag: Ekonomiskt bistånd ska endast lämnas till personer som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Syftet med regleringen är att införa ett uttryckligt krav på laglig vistelse för rätt till bistånd. Kravet omfattar ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Bedömning: Förvaltningen avstyrker förslaget.

Jobbpremien

Förslag: Den som inte längre mottar försörjningsstöd, som har inkomst av anställning och som under kvalificeringsperioden erhållit försörjningsstöd under sex månader i följd har rätt till jobbpremie

Bedömning: Förvaltningen avstyrker förslaget.

Förvaltningens bedömning inklusive utredningens förslag, bedömningar och konsekvensbeskrivningar

Nedan redogörs för utredningens förslag, utredningens skäl för förslaget samt ett urval av utredningens bedömning av konsekvenser av förslaget. Detta följs av förvaltningens bedömning.

Avsnittet avslutas med en kortfattad redogörelse för vilka förslag förvaltningen valt att inte ta ställning till.

Bidragstak

Förslag

En modell för ett bidragstak utformas genom att försörjningsstödet för ett hushåll begränsas om samlade bidrag och ersättningar tillsammans med det beräknade försörjningsstödet överstiger 80 procent av den disponibla inkomsten för ett motsvarande hushåll som inte mottar ekonomiskt bistånd och som har en löneinkomst på 22 000 kronor i månaden. En sådan modell jämför ett hushålls samlade bidrag, ersättningar och beräknat försörjningsstöd, i form av ett beräkningsunderlag, med en taknivå, i form av ett fiktivt beräkningsunderlag. Det fiktiva beräkningsunderlaget består av summan av nettoinkomsten vid en fiktiv schabloniserad lön och familjepolitiska stöd. Det beräknade försörjningsstödet minskas med den del av beräkningsunderlaget som överstiger 80 procent av det fiktiva beräkningsunderlaget.

Personer med hel sjuk- eller aktivitetsersättning, vissa gymnasiestuderande ungdomar, heltidsarbetande, ålderspensionärer eller den som har synnerliga skäl ska inte omfattas av en taknivå. De kan dock omfattas om en annan vuxen i hushållet omfattas av taknivån. Utredningens förslag kan införas genom tillägg i 4 kap. 1 och 3 a §§ socialtjänstlagen. Därutöver kan mer detaljerad reglering kring beräkning och beräkningsunderlag införas i 2 kap. 1 b och 1 c §§ socialtjänstförordningen.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen ska enligt direktivet lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka de ekonomiska incitamenten till arbete. Syftet är att det alltid ska löna sig att arbeta.

Utformningen av ett bidragstak bör enligt direktivet ta hänsyn till hushållets sammansättning, försörjningsansvar för barn och olika situationer där personen har hinder att ta ett arbete, exempelvis på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning.

Förslaget innebär enbart en begränsning av försörjningsstödet, inte livsföringen i övrigt. Att förslaget utformas som 80 % av en disponibel inkomst med en fiktiv lön på 22 000 kr innebär att samtliga ersättningsformer inkluderas vid beräkning, inte bara lön av arbete, och det gör att den disponibla inkomsten ökar med antal barn i hushållet. Personer som saknar arbetsförmåga ska inte omfattas av bidragstaket då syftet är att stimulera till arbete. Enligt förslaget ska ingen individuell prövning av om en person omfattas av bidragstaket göras, utan det ska anges på gruppnivå. Likaså ska den som arbetar heltid men har behov av kompletterande ekonomiskt bistånd kunna få detta, då det inte ska förväntas att en person ska behöva arbeta mer än heltid för en skälig levnadsnivå. En biståndssökande som har ett försörjningshinder som undantas från modellen för ett bidragstak kommer ändå omfattas om denne ingår i ett hushåll där den andra vuxna personen har ett försörjningshinder som omfattas av modellen.

Utredningen konstaterat att förslaget innebär att det försörjningsstöd som faktiskt beviljas och betalas ut kan understiga socialnämndens bedömning av vad som krävs för att hushållet ska uppnå en skälig levnadsnivå. Detta innebär att den individuella behovsbedömningen sätts ur spel. Bedömningen är att detta förslag sannolikt inte är förenligt med flera av de grundläggande principerna i socialtjänstlagen. Det skulle sannolikt också öka behovet av akut bistånd till mat då taknivån inte föreslås inverka på yttersta ansvaret som kommunen har för att motverka nöd. Utredningen redogör också för hur modellen förhåller sig till barnkonventionen och gör där bedömningen att förslaget inte är förenligt med barnkonventionen. Det är inte heller sannolikt förenligt med ESK-konventionen och Europarådets sociala stadga enligt utredningen.

Utredningen bedömer att ett bidragstak enbart bör införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet. Det skulle också krävas information och insatser till målgruppen för att förslaget skulle få effekt.

Om ett bidragstak skulle införas bör det utformas på ett sådant sätt att det är möjligt att följa upp tillämpningen och utvärdera regeländringens effekter. Det bör inte heller införas ett bidragstak för andra bidrag och ersättningar än försörjningsstödet. Utredningen gör också bedömningen att Flerbarnstillägget inte bör avskaffas i samband med ett eventuellt införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenser för kommuner

Antalet biståndshushåll bedöms minska med ungefär 1 procent som en direkt följd av bidragstaket (dynamiska effekter är ej inkluderade). Detta beräknas motsvara ungefär 40 miljoner kronor i minskad administrativ kostnad för kommunerna. Den ökade kostnaden för ökad administration till följd av extra beräkningssteg i handläggningen och information till klienterna beräknas till 40 miljoner kronor införandeåret 2027. Förslaget kan också komma att ge upphov till en ökad handläggning av ärenden i fråga om utredningar om felaktiga utbetalning med ca 11 miljoner kronor för 2027. Förslaget bedöms även leda till en ökad hantering av ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer och i viss mån ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt. Avseende livsföringen i övrigt kan det till exempel handla om fler ansökningar om bistånd för att reglera hyres- eller elskulder. Vid ett antagande om att 15 % av berörda hushåll kommer att söka bistånd för akut nödsituation och att varje sådan ansökan tar 30 min att hantera skulle det innebära

ökade kostnader på ca 10 miljoner kronor. Sammantaget ökar de administrativa kostnaderna för kommunerna med 20 miljoner kronor för införandeåret 2027. Även långsiktigt bedöms förslaget ge ökade administrativa kostnader för kommunerna.

Konsekvenser för barn

Det är ur många aspekter positivt för barn att de vuxna i familjen lämnar det ekonomiska biståndet för arbete. Förslagets utformning riskerar dock att leda till små sysselsättningseffekter varför de negativa effekterna genom lägre disponibel inkomst för barnhushåll överväger. Denna effekt ökar dessutom ju fler barn som finns i hushållet. Utredningen konstaterar att barn i hushåll med långvarigt bistånd riskerar hamna i ekonomisk utsatthet, barn i större hushåll får inte jämlika levnadsvillkor med barn i mindre hushåll, barn med sammanboende föräldrar påverkas mer än barn till ensamstående, barn till föräldrar med nedsatt arbetsförmåga eller andra försörjningshinder kan behöva leva med bistånd längre än utan förslaget och än barn i hushåll där den vuxne är arbetssökande. Det konstateras även att trångboddheten väntas öka, att barns utbildning påverkas negativt både i resultat, närvaro och utbildningslängd. Sammantaget innebär förslaget sannolikt att Sveriges åtaganden i barnkonventionen inte uppfylls.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

Utredningen konstaterar att det finns en risk för att antalet skenseparationer och folkbokföringsbrott kommer att öka.

I samband med en liknande reform i Danmark sågs en ökad brottslighet bland vuxna, främst egendomsbrott som rån, bedrägeri och snatteri. Dessutom ökade ungdomsbrottsligheten – både egendomsbrott och våldsbrott. Förändringen i antalet egendomsbrott sågs på kort sikt och framdrivandet av våldsbrott sågs mer långsiktigt. Utredningen konstaterar att det finns skillnader i utformningen av förslaget och den danska modellen, vilket medför osäkerhet kring effekterna. Risken kvarstår dock.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning av förslaget om ett bidragstak är att utredningen redogör på ett genomarbetat sätt problemen med förslaget. Om förslaget skulle realiseras medför det betydande problem ur både ett administrativt och rättsligt perspektiv. Utredningen visar att de ökade administrativa kostnaderna för kommunerna riskerar att överstiga eventuella besparingar till följd av minskat biståndsmottagande.

Mot bakgrund av dessa faktorer är förvaltningens samlade bedömning att förslaget varken är praktiskt genomförbart eller förenligt med grundläggande rättsprinciper, och därmed inte bör genomföras och förvaltningen avstyrker därför förslaget.

En moderniserad riksnorm

Förslag

Riksnormen ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni.

Utredningens skäl för förslaget

Försörjningsstödet ska täcka hushållets mer regelbundna utgifter per månad. I riksnormen ingår de kostnader som bedöms vara lämpliga att schablonisera. För försörjningsstödet övriga poster ska kostnaden motsvara skälig kostnad. Ju fler kostnader som schabloniseras, desto enklare handläggning. Däremot blir biståndsprövningen mindre träffsäker och möter de individuella behoven. Utredningen har gjort en avvägning av vilka poster som ska inkluderas och kommit fram till följande förändringar:

- Kostnadsposterna livsmedel, kläder och skor samt förbrukningsvaror ska ingå i riksnormen med samma benämning som i dag.
- Kostnadsposten lek och fritid byter benämning till fritid och lek och benämningen överensstämmer därmed med den benämning som Konsumentverket använder.
- Kostnadsposten hälsa och hygien byter benämning till personlig hygien och benämningen överensstämmer därmed med den benämning som Konsumentverket använder.
- Kostnadsposten dagstidning och telefon ändras till internet och telefoni

Detta innebär inga stora skillnader i sak, utom att kostnad för internet inkluderas i riksnormen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Här redogörs för utredningens bedömning av effekterna på samtliga förslag inom den moderniserade riksnormen. Dessa delas inte upp i utredningen.

Effekter på inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

Kostnaderna för ekonomiskt bistånd väntas minska med cirka 300 miljoner kronor, vilket också innebär att hushållens disponibla inkomst minskar med detta belopp. För de berörda biståndsmottagarna motsvarar det en genomsnittlig minskning av den ekonomiska standarden med 0,5 procent.

Kvinnor beräknas påverkas av förslaget i högre grad än män. Det förklaras av att en större andel av kvinnorna är ensamstående med barn.

I vissa sammanboende hushåll kommer nivån på riksnormen att bli lägre och i andra hushåll kommer det att bli högre. Generellt kommer riksnormens belopp att minska mer för större hushåll än för mindre hushåll. Effekten är positiv för typhushållet sammanboende utan barn. För ensamstående med flera barn minskar den disponibla inkomsten mer än för sammanboende med samma antal barn. Den disponibla inkomsten minskar med omkring 8–10 procent för typhushållen med 7, 9 eller 13 barn.

Konsekvenser för kommuner

Förändringarna avseende kostnadsposter i riksnormen kan vidare leda till en enklare handläggning för socialnämnderna. Att kostnaden för tillgång till internet föreslås ingå i riksnormen innebär att socialnämnden i de allra flesta fall inte behöver göra en individuell behovsbedömning av dessa kostnader, vilket minskar den administrativa bördan för socialnämnderna.

Eftersom förslaget i genomsnitt innebär en något lägre norm kan det även i viss mån minska antalet hushåll som är berättigade till försörjningsstöd, och således leda till färre

biståndshushåll och därigenom minskade handläggningskostnader för ekonomiskt bistånd. Minskningen av antalet biståndshushåll bedöms dock vara av försumbar storlek.

Konsekvenser för enskilda

Att kostnaden för tillgång till internet som beviljats för livsföring i övrigt nu lyfts in i riksnormen stärker i viss mån biståndsmottagarnas möjligheter till självbestämmande. Riksnormens totala belopp ger en ram för konsumtionsmöjligheterna, men kan inte styra hur den enskilde sedan väljer att konsumera.

Konsekvenser för barn

Det är framför allt för hushåll med många barn som en minskning sker i normen. För barn i stora hushåll som har långvariga biståndsbehov kommer effekten att bli större än för barn i hushåll som har tillfälliga biståndsbehov. Barn kommer även att påverkas på olika sätt beroende på hushållets sammansättning och barnets ålder. Exempelvis kommer beloppen för personliga kostnader blir lägre för barn och ungdomar i vissa åldrar och något högre för andra åldrar. Samtidigt ökar ersättningen för föräldrarna, vilket delvis kompenserar för den lägre ersättningen för barn. Eftersom de föreslagna beloppen utgår från Konsumentverkets beräkningar förväntas de föreslagna beloppen totalt sett motsvara de olika gruppernas faktiska behov i högre utsträckning än i dag. Utredningen bedömer att förslaget är förenligt med barnkonventionen.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen anser att utredningens förslag är välkommet och att inkluderingen av internet i normen är bra.

Förvaltningen önskar mer tydlighet avseende innehållet i posten personlig hygien, då det inte bedöms framgå i tillräcklig omfattning vilka förändringar i sak den ändringen innebär. Det vore mycket olyckligt om kostnadsposter inom egenvård skulle behöva behovsprövas separat på grund av att detta inte tydligt framgår om det ingår i kostnadsposten för personlig hygien, då det skulle innebära en stor administrativ ökning. Med den reservationen tillstyrker förvaltningen förslaget.

Förslag

De personliga kostnaderna för hemmavarande barn och skolungdom anges per åldersgrupperna under 1 år, 1 år, 2–5 år, 6–9 år, 10–13 år, 14–17 år och 18–20 år. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller samboppsdelning av riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen föreslår att riksnormens personliga kostnader fortsatt ska delas upp efter ålder och hushållstyp, men att åldersgrupperna anpassas till Konsumentverkets nuvarande indelning för att underlätta jämförelser. Vissa förenklningar görs dock.

Förslaget innebär att samma åldersindelning som gäller för kostnadsposten livsmedel gäller för samtliga kostnadsposter, vilket underlättar handläggningen men skiljer sig åt mot Konsumentverkets nuvarande indelning.

Utredningen har också tagit hänsyn till skalfördelar som kommer med att vara två vuxna i ett hushåll och anpassat de personliga kostnaderna efter detta.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör ingen annan bedömning än utredningen kring detta, utan tillstyrker förslaget.

Förslag

Riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024.

Referensvärde för personliga kostnader i kronor per hemmavarande barn och skolgångdom 2024 ska vara:

utan kostnad för lunch 5 dagar/vecka

under 1 år	1 år	2–5 år	6–9 år	10–13 år	14–17 år	18–20 år
------------	------	--------	--------	----------	----------	----------

1 977	2 522	2 523	2 903	3 287	3 939	4 250
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

med kostnad för lunch:

under 1 år	1 år	2–5 år
------------	------	--------

2 219	2 767	2 783
-------	-------	-------

Referensvärde för personliga kostnader i kronor för vuxna 2024 ska vara:

Ensamstående	Gifta eller sambor
--------------	--------------------

4 297	8 054
-------	-------

Referensvärde för gemensamma hushållskostnader 2024 ska för hushåll med olika antal medlemmar vara: 1 pers.

Referensvärde för gemensamma hushållskostnader 2024 ska för hushåll med olika antal medlemmar vara:

1 pers.	2 pers.	3 pers.	4 pers.	5 pers.	6 pers.	7 pers.
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

694	889	1 138	1 333	1 555	1 768	1 963
-----	-----	-------	-------	-------	-------	-------

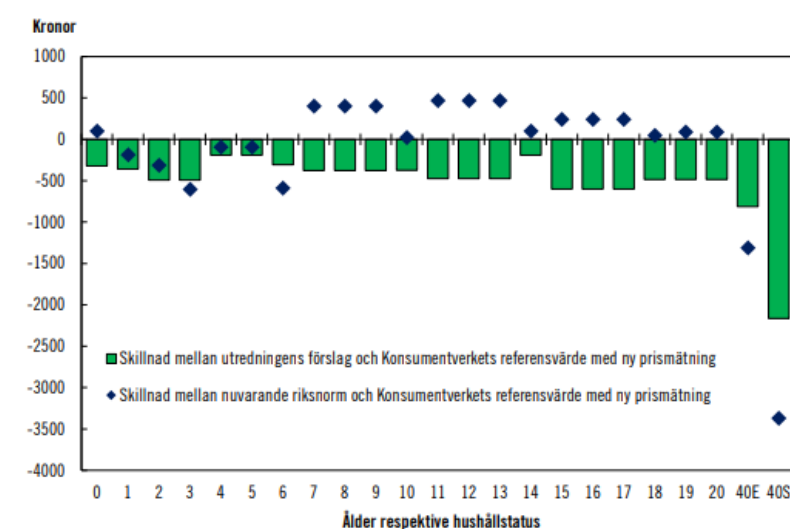
Utredningens skäl för förslaget

Utredningens förslag innebär att riksnormen för beräkning av skäligen kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen ska grunda sig på ett referensvärde för riksnormen. Referensvärdet ska delas upp på olika hushållstyper och åldersintervaller i enlighet med förslagen i avsnitt 8.9.3 Det föreslagna referensvärdet har beräknats baserat på en bedömning av skäligen kostnader för kostnadsposterna för olika åldersgrupper och hushållstyper. Referensvärdet för personliga kostnader utgörs av summan av kostnadsposterna livsmedel, kläder och skor, fritid och lek samt personlig hygien. Referensvärdet för gemensamma hushållskostnader utgörs av summan av kostnaden för internet och telefoni och förbrukningsvaror. Utredningen föreslår att referensvärdet årligen ska skrivas fram genom att det multipliceras med ett jämförelsetal som anger förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i

juni närmast föregående år och prisläget i juni 2024. Utredningen bedömer att denna modell sammantaget kan tydliggöra vad riksnormen ska omfatta samt bidra till att skydda riksnormens reala värde.

Förslaget innebär ett nytt sätt att beräkna normen för personliga kostnader per ålderskategori, samt gemensamma kostnader beroende på antal personer i hushållet. Förändringen väntas innebära vissa skillnader i kostnadsposter jämfört med dagens riksnorm. I nedanstående bild ifrån utredningen går att se hur varje åldersgrupp påverkas. Sammantaget går att se att barnens andel av normen kommer att minska medan de vuxnas del kommer att närma sig konsumentverkets riktmärken i högre grad.

Figur 8.19 Skillnad mellan personliga kostnader enligt nuvarande riksnorm respektive förslag på ny riksnorm och Konsumentverkets referensvärden (med ny prismätning av livsmedel)

Anm.: Med 40E avses en ensamstående i åldern 40 år, och med 40S en sammanboende i åldern 40 år.
Källor: Socialstyrelsen, Konsumentverket och utredningens beräkningar

En av grunderna till beräkningen är enligt utredningen att konsumentverkets referensvärden utgår ifrån vissa normerande faktorer så som ursprung och märkning av varor. De tar inte heller hänsyn till extrapriser och kampanjer. Utredningen gör ett antagande om att som låginkomsttagare speglar det inte det faktiska konsumtionsmönstret.

Nedan följer en sammanfattning av hur den nya normen förhåller sig till konsumentverkets referensvärden på de olika posterna inom försörjningsstödet.

Livsmedel: beräknas till 93 procent av livsmedelskostnaden enligt Konsumentverkets nya prismätning

Kläder och skor: beräknas till 80 procent av Konsumentverkets referensvärde.

Fritid och lek: enligt konsumentverkets referensvärde, med några innehållsmässiga undantag.

Personlig hygien: beräknas till 90 procent av Konsumentverkets referensvärde

Förbrukningsvaror: beräknas till 90 procent av Konsumentverkets referensvärde

Internet och telefoni: Kostnaden för internet och mobilabonnemang i utredningens bedömning baseras på den genomsnittliga kostnaden för respektive tjänst enligt statistik från Post- och telestyrelsen, vilket är en något lägre kostnad än den Konsumentverket använder.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning är att denna förändring kommer att påverka möjligheterna för individer och familjer att ta till sig det stöd och de insatser som socialtjänsten bedömer som nödvändigt för att bli självförsörjande då det kommer innebära en sänkning av det ekonomiska biståndet framför allt för barnfamiljer. Biståndsmottagarnas fokus riskerar att gå från att bli självförsörjande till att få ihop vardagen ekonomiskt. Detta riskerar också att förskjuta samtalen med socialsekreterare på samma sätt.

Förvaltningen ställer sig något tveksamma till att biståndstagare långt ifrån arbetsmarknaden likställs helt med en låginkomsttagare i fråga om behov och möjligheter till samhällsintegrering. Kapitel 4 i utredningen redogör på ett bra och överskådligt sätt för den målgrupp som socialtjänsten möter, där det är en högst begränsad grupp idag som står till arbetsmarknadens förfogande. Det stora flertalet har en rad utmaningar att ta sig igenom för att närma sig egen försörjning, oavsett vilka drivkrafter som finns att arbeta. Bland de exempel som förvaltningen önskar lyfta fram kan nämnas personer med skadligt bruk eller beroendeproblematik, personer med bekymmer med impulskontroll och bristande förmåga att planera sin vardag av olika skäl och personer med bristande anknytning till det svenska samhället eller med mycket låg utbildningsbakgrund. Socialtjänstens roll som samhällets yttersta skyddsnät gör att det går att argumentera för att normen skulle beräknas något högre än det utredningen föreslår för de barn som har föräldrar med ovan nämnda utmaningar.

Förvaltningens bedömning är att en större hänsyn till barnens rätt till en skälig levnadsnivå bör kunna tas när nu en sådan omfattande och väl genomarbetad modell läggs fram. Förvaltningen kan konstatera att förändringen av nivåerna av biståndet till barn inte är förenlig med de rekommendationer som regeringen fått av FN:s kommitté för barnets rättigheter 2023, där kommittén lämnar förslag som syftar till att minska barnfattigdomen. Bland rekommendationerna går att läsa att Sverige bör ”höja socialbidragen för hushåll med en ensamstående förälder, asylsökande barn, barn som saknar uppehållstillstånd och barn till utländska föräldrar.” Utifrån de föreslagna nivåerna går detta tvärt emot FN:s rekommendationer. Förvaltningen avstyrker därför detta förslag.

Förslag

Belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen föreslår att belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader. Detta för att underlätta

för kommunerna när någon post ska beräknas till en högre eller lägre nivå vid särskilda eller synnerliga skäl.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen håller med om att detta vore ett bra underlag för kommunen när kostnader inom normen av olika skäl behöver prövas till en annan nivå än vad normen anger.

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Förslag

Riksnormens reala värde ska skyddas genom att den knyts till konsumentprisindex exklusive boende. Riksnormen för det år den avser ska beräknas utifrån ett referensvärde för riksnormen 2024. Framskrivningen av riksnormens referensvärde ska baseras på förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent

Utredningens skäl för förslaget

Förslaget innebär att riksnormen kompenserar för årets kommande prishöjningar redan i samband med att den beslutas. En uppräknings med 2 % utöver det referensvärde som normen ska utgå ifrån ska säkerställa att den eftersläpning som tidigare utgjort ett problem minskas något. Syftet är att bibehålla det reala värdet på riksnormen. 2 % är det nationella målet för inflationen, vilket utredningen bedömer vara ett rimligt uppräkningsvärde.

Utredningen har noterat att inga andra bidrag eller ersättningar kompenserar för denna eftersläpning, inte heller de övriga system som avser att trygga en grundläggande försörjning. Försörjningsstödet utgör dock ett yttersta skyddsnät, och riksnormen särskiljer sig genom att vara det enda grundskydd som grundas på beräknade faktiska kostnader för de ingående posterna. Utredningen anser att detta motiverar en kompensation för eftersläpningen i prisanpassningen för riksnormen.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning av förslaget är att det är ett välgrundat förslag som ger ökade planeringsförutsättningar både för kommunen och den enskilde försörjningsstödstagaren. Mycket bra att eftersläpningseffekterna minskas. Förvaltningen tillstyrker detta förslag.

Förslag

Statistiska centralbyrån ska beräkna det jämförelsetal som ska vara ett underlag vid regeringens beslut om riksnormen för nästkommande år

Utredningens skäl för förslaget

SCB är den myndighet som beräknar konsumentprisindex. Myndigheten beräknar i dag på uppdrag från regeringen prisbasbeloppet och det förhöjda prisbasbeloppet utifrån bestämmelserna i socialförsäkringsbalken. Beloppen fastställs senare av regeringen.

Utredningen föreslår att SCB även ska beräkna det jämförelsetal som baserat på konsumentprisindex exklusive boende anger förändringen i prisläget mellan juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. Detta jämförelsetal ska utgöra ett underlag för regeringens beslut om riksnorm enligt 2 kap. 1 § första stycket socialtjänstförordningen

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen har ingen annan bedömning än utredningen i detta. Förslaget tillstyrks.

Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet

Förslag

Försörjningsstöd som avser riksnormens kostnadsposter ska inte lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen

Av socialtjänstlagen ska det framgå att i ett enskilt fall ska skäliga kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 beräknas till en högre nivå om det, när det gäller hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år finns särskilda skäl, och när det gäller vuxna finns synnerliga skäl.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen konstaterar att flera kommuner använder sig av olika lokala tillägg och undantag för att kompensera för ökade prisnivåer eller av andra anledningar justera för brister som upplevs i bidragssystemet. Utredningen ifrågasätter lagligheten i att på ett generellt plan tillämpa sådana undantag, utan individuell prövning. Därför föreslås ett förtydligande av lagstiftningen. Det bedöms alltså inte vara någon förändring i sak, utan ett förtydligande av gällande lagstiftning.

Utredningens direktiv anger att utredningen ska lämna författningsförslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd, så långt det är möjligt och lämpligt, begränsas för kostnader utöver riksnormen.

Förslaget innebär en skärpning av möjligheten att lämna försörjningsstöd till en högre nivå för vuxna. Möjligheten lämnas oförändrad för barn och unga, vilket grundar sig i att socialnämnden ska ges möjlighet att beakta barnets bästa. Utredningen ser inga skäl att begränsa möjligheten till barn under 18, då försörjningsansvaret kvarstår så länge barnet får i gymnasiet, samt att det bättre överensstämmer med uppbyggnaden av riksnormen i övrigt.

Utredningen bedömer att vad som kan utgöra synnerliga skäl att i ett enskilt fall beräkna riksnormen till en högre nivå kan vara situationer då en person tillfälligt har högre kostnader för livsmedel, kläder och skor eller telefon på grund av att personen är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller på grund av annat brott. Det skulle också kunna innefatta andra situationer där det är uppenbart oskäligt att inte beräkna högre kostnader och som inte går att förutse i lagstiftningsarbetet

Utredningen bedömer att den inskränkning som förslaget innebär ändå utgör en proportionerlig begränsning i förhållande till syftet att skapa enhetlighet inom försörjningsstödet.

Utredningens förslag är inte avsett att innebära någon inskränkning i möjligheten att bevilja bistånd i akuta nödsituationer, även i förhållande till de i riksnormen angivna kostnadsposterna. Förslaget är inte heller avsett att innebära någon inskränkning i kommunens möjlighet att bevilja bistånd enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Effekter på de offentliga finanserna

Redan i dag saknas förutsättningar i socialtjänstlagen för kommuner att göra generella höjningar eller sänkningar av riksnormen. Förtydligandet som föreslås innebär därför ingen förändring i sak. Av utredningens kartläggning framgår dock att ett fåtal kommuner tillämpar lokala riktlinjer som innebär generella höjningar av riksnormen. I dessa kommuner kommer utredningens förslag att medföra att biståndet som beviljas minskar.

Utredningen bedömer sammantaget att förslagen leder till att kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd minskar, men att minskningen är försumbar.

Konsekvenser för kommuner

Utredningen bedömer att förslaget saknar administrativa konsekvenser för kommunerna.

Konsekvenser för barn

Utredningen bedömer att förslaget inte medför några direkta konsekvenser för barn eftersom barns möjligheter att i enskilda fall få kostnader inom riksnormen till en högre nivå inte förändras. Däremot kan barn indirekt påverkas genom vuxnas minskade möjligheter att få högre kostnader inom riksnormen ersatta i enskilda fall. Det kan innebära att hushållet som helhet får mindre ekonomiskt bistånd i dessa fall. Förslaget bedöms förenligt med barnkonventionen.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen står bakom utredningens ståndpunkter och välkomnar en tydlighet kring möjligheterna att lämna bistånd till en högre nivå på generell nivå för att biståndet ska bli likvärdigt över landet. Tanken med en nationell riksnorm är att skapa likvärdighet för personer i behov av stöd, säkerställa att kommunernas ekonomiska förutsättningar inte styr storleken på biståndet och att förenkla för kommunens handläggare så att handläggningen av biståndet inte tar oproportionerligt stor tid ifrån självförsörjningsuppdraget. Förvaltningen ser även risker kopplat till rättssäkerhet och tillit till socialtjänsten om individuella bedömningar av storleken på biståndet i allt för hög grad skulle tillämpas.

Däremot ser förvaltningen en risk om möjligheten att lämna bistånd till en högre nivå stramas åt för vuxna, samtidigt som riksnormen generellt sänks. Detta kan påverka förvaltningens möjligheter att tillförsäkra vuxna biståndsmottagare en skälig levnadsnivå. Förvaltningens bedömning är trots detta att tillstyrka förslaget.

Begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll

Förslag

Socialtjänstlagen ska begränsa riksnormens storlek för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Ett hushåll ska undantas från begränsningen om det

finns synnerliga skäl. Regeringen får föreskriva hur begränsningen närmare ska utformas. Socialtjänstförordningen ska reglera att summan av hushållets personliga kostnader ska minskas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn eller skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Det ska särskilt regleras hur antalet hemmavarande barn och skolungdomar i hushållet ska beräknas vid tillämpning av begränsningsregeln. Stadigvarande boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 1 barn. Växelvist boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 0,5 barn. Om antalet barn i hushållet slutar med 0,5 ska minskningen för den sista andelen göras med hälften av beloppet för ett barn. Minskingsbeloppet ska beräknas av regeringen och fastställas i socialtjänstförordningen i samband med att riksnormen fastställs. Minskingsbeloppet utgår från ett viktat genomsnitt av personliga kostnader för barn i olika åldrar. Hur beräkningen sker fastställs i 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningens uppdrag är enligt direktivet att påtagligt begränsa försörjningsstödet storlek för större hushåll. Utgångspunkten i direktivet är att det ska löna sig att gå från bidrag till arbete och egen försörjning, och att det ska vara lönsamt att arbeta mer.

Förslaget utgår från utredningens förslag om en moderniserad riksnorm, vilken i sig innebär en större minskning av försörjningsstödet storlek ju fler barn eller skolungdomar det finns i hushållet.

Utredningen bedömer att det mest ändamålsenliga sättet att åstadkomma en påtaglig begränsning av försörjningsstödet är att göra en begränsning av personliga kostnader på hushållsnivå på grundval av hushållets storlek. Anledningen till detta är att de personliga kostnaderna i riksnormen inte tar hänsyn till skalfördelar fullt ut eftersom barns och skolungdomars personliga kostnader beräknas oberoende av hushållsstorlek och ökar med lika mycket för varje tillkommande person (i respektive åldersintervall). I ett hushåll med många barn är det dock utredningens bedömning att sannolikheten ökar för att barn kan ärva bland annat kläder samt att matkostnaden inte ökar med lika mycket för varje hushållsmedlem som tillkommer på grund av till exempel lägre genomsnittspriser för större förpackningar. Förslaget innebär att summan av de personliga kostnaderna för hushållet som helhet ska minskas med ett fastställt belopp för varje antal barn som överstiger tre i hushållet.

Förslaget innebär att minskningsbeloppet ska fastställas av regeringen i samband med fastställandet av riksnormen. Detta för att bygga in möjligheter att justera nivån utan att behöva göra större ändringar i bidragssystemet.

Begränsningsregeln ska inte påverka skäligen kostnader utanför riksnormen, enskilda hushållsmedlemmars behov av ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt, inte heller möjligheten att söka bistånd i en akut nödsituation.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Effekter på de offentliga finanserna

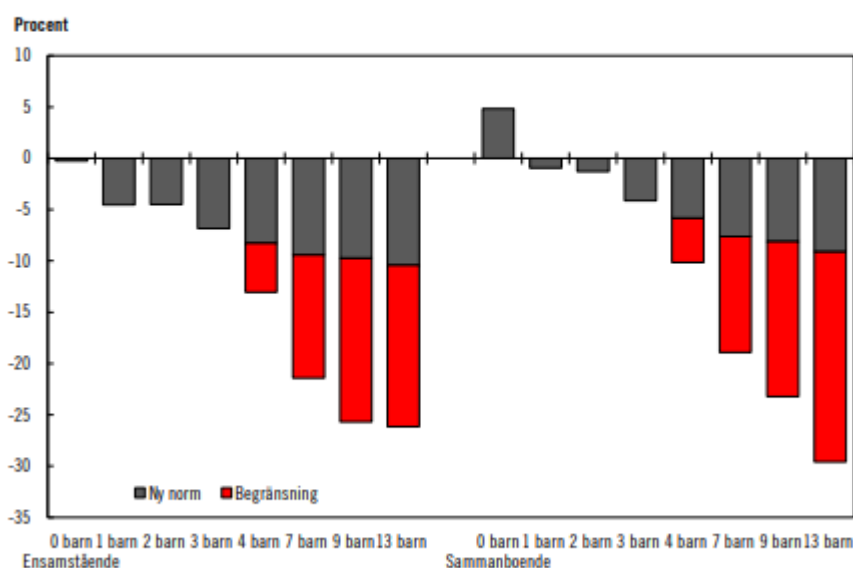
Utifrån utredningens beräkningar bedöms begränsningsregeln minska de offentliga kostnaderna för försörjningsstödet med 150 miljoner kronor 2027. Utredningen antar att 6 procent av den direkta minskning i försörjningsstödet som begränsningsregeln medför kan vägas upp av ökade kostnader för bistånd i akuta nödsituationer, vilket innebär 9 miljoner kronor.

Effekter för typhushållen

För hushållen med fler barn är effekten på inkomsten av enbart begränsningsregeln större ju fler barn som finns i hushållet. För ensamstående och sammanboende hushåll med 4 barn innebär enbart begränsningsregeln att den disponibla inkomsten minskar med omkring 4–5 procent. För de ensamstående hushållen med 7, 9 eller 13 barn minskar den disponibla inkomsten med omkring 12–16 procent till följd av begränsningsregeln. För sammanboende typhushåll med 7, 9 eller 13 barn uppgår minskningen omkring 11–20 procent.

Den sammantagna effekten av en moderniserad riksnorm och begränsningsregeln innebär för ensamstående och sammanboende hushåll med 4 barn att den disponibla inkomsten minskar med 13 respektive 10 procent. För ensamstående med 7, 9 eller 13 barn minskar den disponibla inkomsten med mellan 21 och 26 procent. För sammanboende med 7, 9 eller 13 barn uppgår minskningen till mellan 19 och 30 procent.

Figur 20.4 Effekten på disponibel inkomst för typhushåll av förslaget om en begränsningsregel och en ny riksnorm 2027
Procentuell förändring

Anm.: Antagandena om typhushållen beskrivs i kapitel 5.

Källor: Statistiska centralbyrån, Fasit (STAR 2022) och utredningens beräkningar.

Effekter på sysselsättning, arbetsutbud, arbetslöshet och biståndsmottagande

Förslaget om en begränsningsregel för större hushåll ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta för personer i berörda hushåll, vilket i sin tur kan leda till en ökad vilja att arbeta. Viljan att arbeta ökar även för personer som står utanför arbetskraften, eftersom

begränsningsregeln gäller alla biståndsmottagare oavsett försörjningshinder. Förslaget kan därför även leda till ett ökat arbetskraftsdeltagande.

Utredningen bedömer att en lägre nivå på försörjningsstödet kan öka viljan att arbeta. Effekten på arbetslösheten bedöms dock som osäker då det finns en risk att de som går in i arbetskraften saknar rätt kvalifikationer och förmåga och blir kvar i arbetslöshet längre.

Utredningen konstaterar att det enbart är en liten del av biståndsmottagarna som har både möjlighet/förmåga att arbeta och bristande ekonomiska drivkrafter att arbeta.

Befintlig nordisk forskning indikerar generellt sett att lägre nivå på det ekonomiska biståndet kan leda till förkortad tid i bistånd, men att det inte finns några långsiktiga effekter för individen. Det finns ingen särskild forskning som har tittat på effekten för större hushåll.

Konsekvenser för kommuner

Begränsningsregeln bedöms inte ha någon större påverkan på den kommunala administrationen på kort sikt. En något minskad administration till följd av färre biståndshushåll kan antas på längre sikt.

Konsekvenser för barn

Det är ur många aspekter positivt för barn att de vuxna i familjen lämnar det ekonomiska biståndet för arbete. Utredningen bedömer mot denna bakgrund att begränsningsregeln, i den mån det leder till att fler kommer i arbete, bidrar med positiva konsekvenser för barn. Samtidigt medför begränsningsregeln negativa ekonomiska konsekvenser för barn i de biståndshushåll som påverkas om föräldrarna inte börjar arbeta. Det bör i detta sammanhang noteras att sysselsättningseffekterna bedöms vara mycket små, vilket innebär att relativt få biståndsmottagande föräldrar förväntas börja arbeta till följd av förslaget.

Utredningen konstaterar att konsekvenserna för barnen beror på hur många barn som är en del av hushållet, med större negativa effekter per barn efter det tredje barnet i familjen. En lägre disponibel inkomst för hushållet leder till en lägre ekonomisk standard för barnen som ingår i hushållet så länge familjen uppbär försörjningsstöd. Utredningen konstaterar också att konsekvenserna för barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd blir särskilt stora och få en negativ påverkan på levnadsvillkoren. Det konstateras också att barns utbildning riskerar att påverkas negativt både i resultat, närvaro och utbildningslängd. Dessa effekter är dock svårbedömda.

Utredningen bedömer att även efter en sänkning av riksnormen enligt begränsningsregeln bör hushållet kunna tillgodose barnets yttersta behov av mat, kläder och bostad. En förutsättning för detta är att bostadskostnaden, i enlighet med förslaget, inte begränsas på annat sätt än att den, som tidigare, måste vara skälig. Utredningen gör därför sammantaget bedömningen att den föreslagna modellen för en begränsningsregel sannolikt är förenlig med barnkonventionens grundprincip om barns rätt till social trygghet.

Konsekvenser för civilsamhället

Sammantaget bedömer utredningen att begränsningsregeln kan leda till att stora barnfamiljer som tidigare haft sina behov tillgodosedda genom försörjningsstödet i större

utsträckning kommer att vända sig till civilsamhället. Utredningen bedömer dock att risken är mindre när det gäller förslaget om begränsningar för större hushåll än för utredningens förslag om bidragstak.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

En begränsningsregel som gör det ekonomiskt förmånligt att begränsa antalet barn och skolungdomar per hushåll riskerar att ge upphov till hushållskonstruktioner som inte överensstämmer med verkliga förhållanden. I hushåll där flera barn och skolungdomar omfattas av begränsningsregeln kan det finnas risk för skenseparationer eller att separerade föräldrar i hushåll där båda uppbär försörjningsstöd ordnar barnens boendesituation så att några barn bor hos den ena föräldern och några barn bor hos den andra föräldern. Detta kan potentiellt leda till ökade felaktiga utbetalningar av försörjningsstöd och ett ökat antal bidragsbrott.

I samband med en reform i Danmark där rätten till bistånd begränsades sågs en ökad brottslighet bland vuxna, främst egendomsbrott som rån, bedrägeri och snatteri. Dessutom ökade ungdomsbrottsligheten – både egendomsbrott och våldsbrott. Förändringen i antalet egendomsbrott sågs på kort sikt och framdrivandet av våldsbrott sågs mer långsiktigt. Utredningen konstaterar att det finns betydande skillnader i utformningen av förslaget och den danska modellen, där förslaget får en betydligt mindre ekonomisk påverkan på hushållen. Utredningen bedömer därför att begränsningsregeln inte kommer ha några betydande effekter på brottsligheten.

Förvaltningens bedömning

I socialförvaltningen Centrum finns i dagsläget totalt 43 familjer som har mer än tre barn och skolungdomar aktuella inom försörjningsstöd inklusive de nyanlända flyktingar som är aktuella inom Etableringsenheten. Antalet barn och ungdomar i dessa familjer uppgår till 213 vilket motsvarar 29 % av samtliga barn som är aktuella i förvaltningen och det är dessa barn som skulle påverkas av förslaget.

I hela Göteborg är det 326 familjer som har mer än tre barn och skolungdomar aktuella.

Förvaltningens bedömning kring den här målgruppen är samma som utredningen själva konstaterar. Det är inte främst en bristande vilja att arbeta som är huvudsakliga skälet till att föräldrarna inte är i sysselsättning utan strukturella hinder att komma in på arbetsmarknaden som främst hindrar. De stora barnfamiljerna har ofta utomeuropeiskt ursprung och detta är en målgrupp som generellt har en högre arbetslöshet.

Förslaget bedöms riskera att leda till att något eller några av de äldre barnen i dessa familjer behöver avbryta sina gymnasiestudier för att istället hjälpa till att försörja familjen. I ett mindre dåligt läge arbetar då ungdomen på den reguljära arbetsmarknaden, men det finns också risk för att det är olika former av kriminalitet som kan komma att bli den reella inkomstkällan för dessa ungdomar på grund av en hård arbetsmarknad för personer utan gymnasiekompetens.

Begränsningsregeln kanske inte i sig kommer få betydande påverkan på brottsligheten i stort, men förvaltningens bedömning är att förslaget skulle kunna få konsekvenser för kommunens möjligheter att arbeta brottsförebyggande och förhindra att dessa barn dras in i kriminalitet. Utöver frågan om barn som tvingas bli vuxna för tidigt och hjälpa till att försörja hushållet, är bedömningen att själva konstruktionen av begränsningsregeln

kommer leda till ett minskat förtroende för socialtjänsten genom att den skiljer ut en mycket liten grupp i befolkningen utan evidens eller ett tydligt underlag på att det skulle ge några långvariga effekter för den enskilde.

En annan aspekt som förvaltningen önskar lyfta kopplat till familjesammansättningen är att det i familjer med många barn ofta finns minst ett barn med särskilda behov. Detta påverkar också familjens möjligheter att arbeta, och påverkar också kostnaderna. Dessa merkostnader skulle möjligen kunna sökas som bistånd över norm utifrån särskilda skäl, men det skulle också påverka administrationen om dessa kostnader skulle behöva handläggas separat i högre grad.

Det ekonomiska biståndet ska utgöra samhällets yttersta skyddsnät och tillförsäkra en skälig levnadsnivå. Utifrån det uppdraget bedöms det inte lämpligt att konstruera en regel som försämrar förutsättningarna för barn baserat på hur många syskon som bor i hushållet.

Risken för skenseparationer bedöms öka genom konstruktionen av förslaget.

Förvaltningens bedömning är att utredningen missbedömt risken för administrativ kostnadsökning i samband med begränsningsregeln. I utredningens konsekvenskapitel redogörs för en beräkning av att information till biståndssökande, fler fall av felaktiga utbetalningar och ökad handläggning av ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer skulle generera en extra arbetstimme per ärende. Förvaltningen kan konstatera att enbart en ansökan om akuta matpengar för en erfaren handläggare tar cirka timma att hantera. Detta görs heller inte en gång, utan kan komma att behöva göras varje månad för de största hushållen. En utredning om felaktigt utbetalt bistånd vid misstänkt folkbokföringsbrott, eller så kallad skenseparation, beräknas totalt ta mellan 50-55 arbetstimmar, allt inräknat. Det är alltså upp emot 56 arbetstimmar utöver den ordinarie handläggningen av ärendet.

Sammanfattningsvis skulle begränsningsregeln slå mot en mycket liten grupp biståndsmottagare, och få stora konsekvenser för dessa enskilda hushåll och barn. Regeln skulle enligt utredningen inte ge några långsiktiga effekter för den enskildes drivkrafter till arbete, och dessutom inte utgöra någon besparing på de offentliga finanserna. Den kostnadsminskning i form av bistånd som kommunerna skulle få bedöms istället leda till en kostnadsökning för en ökad administration genom ökad hantering av ansökningar för akut bistånd och för utredningar av felaktiga utbetalningar. Förvaltningen avstyrker därför förslaget.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Förslag

Befintliga förordningar om uppgiftsskyldighet i vissa fall enligt socialtjänstlagen och om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska kompletteras. Kompletteringen består i att socialnämnden får rätt att ta del av uppgift om en persons programanvisning uppgår till heltid, uppgift om att Arbetsförmedlingen har fattat ett sanktionsbeslut samt uppgift om att rapporterade aktiviteter i aktivitetsrapporten eller antal sökta arbeten inte stämmer överens med vad som anges i handlingsplanen.

Utredningens skäl för förslaget

En effektivare kontroll av om personer med ekonomiskt bistånd står till arbetsmarknadens förfogande kan, enligt direktiven, leda till att aktivitetsnivån bland arbetslösa ökar och därmed till att fler kan komma i arbete. Att socialnämnden kan inhämta information från Arbetsförmedlingen före utbetalningen av bistånd kan även förebygga felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Uppgift om i vilken omfattning en person är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program kan ha betydelse för socialnämndens bedömning av om en person står till arbetsmarknadens förfogande. Att socialnämnden ges rätt att få uppgift om omfattningen av en persons programbeslut kan därmed antas motverka felaktiga utbetalningar och möjliggöra en mer effektiv handläggning.

Uppgift om att Arbetsförmedlingen har beslutat om varning eller avstängning från rätt till ersättning på grund av att biståndssökanden har misskött sig, förlängt tiden i arbetslöshet eller själv har orsakat sin arbetslöshet är en uppgift som är en stark indikation på att socialnämnden närmare behöver utreda huruvida biståndssökanden kan anses ha stått till arbetsmarknadens förfogande eller ej.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Förslaget syftar till att förbättra socialtjänstens möjlighet att kontrollera om biståndssökanden står till arbetsmarknadens förfogande vid prövning av ekonomiskt bistånd. En effektivare kontroll av om arbetslösa med ekonomiskt bistånd står till arbetsmarknadens förfogande innebär för den arbetslöse en större risk för sanktion, i termer av nekat bistånd, om reglerna inte efterföljs. En sanktion, eller nekat bistånd, betyder att den arbetslöse får en lägre inkomst vid arbetslöshet. Det kan göra att personen söker arbete mer intensivt, men också att hen sänker kraven på vilka jobb som accepteras och således accepterar fler jobberbjudanden. Även själva hotet om sanktion kan påverka den arbetslöses sökbeteende på motsvarande sätt. Ändrat sökbeteende kan leda till kortare tid i arbetslöshet, kortade biståndstider och högre sysselsättning.

Konsekvenser för kommuner

För kommunerna kan förslaget på sikt väntas ge en snabbare och enklare handläggning på flera sätt. Dels görs fler uppgifter än tidigare tillgängliga för socialnämnden utan att socialnämnden behöver inhämta individens samtycke till uppgiftsdelen. Dels ges kommunen tillgång till uppgifterna digitalt, vilket minskar behovet av att manuellt (exempelvis via telefon) begära in uppgifterna från

Arbetsförmedlingen. Sammantaget innebär detta att kommunernas administrativa kostnader på sikt bedöms minska.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen välkomnar förslaget och anser att detta kommer underlätta arbetet och minska onödig administration och tid som idag behöver läggas på att söka kontakt med Arbetsförmedlingen och tillstyrker därför förslaget.

Personer som är sjuka och saknar sjukpenningsgrundande inkomst **Förslag**

Socialtjänstlagen ska reglera att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden får medge undantag från bestämmelsen om att läkarintyg ska lämnas om det är uppenbart obehövligt. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att läkarintyg ska lämnas från en tidigare tidpunkt än den sjunde dagen vid framtida sjukdomsfall. Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden.

Utredningens skäl för förslaget

Rätten till ekonomiskt bistånd är inte kravlös. Den som är utan arbete och uppbär försörjningsstöd behöver vara inskriven på Arbetsförmedlingen, stå till arbetsmarknadens förfogande och söka arbete. Det innebär att delta i olika insatser och aktiviteter för att få arbete. Om en person som ansöker om bistånd är sjuk och inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande behöver personen visa att arbetsförmågan är nedsatt. Att visa nedsättningen är en viktig rättssäkerhetsaspekt och en viktig fråga för legitimiteten i systemet. Det finns enligt utredningens bedömning många skäl för att införa ett krav på läkarintyg för den som söker ekonomiskt bistånd och inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, vilka sammanfattas med;

- Sjuka biståndsmottagare bör behandlas på samma sätt som andra sjuka
- Avsaknad av läkarintyg kan leda till felaktiga bedömningar
- Läkarintyg ger bättre förutsättningar för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd
- Det behöver ställas krav även på den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom
- Det räcker inte att konstatera att biståndsmottagare har behov av att få läkarintyg

Kravet att lämna läkarintyg till socialnämnden bör ha samma tidsgränser som i sjukförsäkringen, det vill säga att läkarintyg ska lämnas om tiden personen är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande överstiger sju dagar.

Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ett läkarintyg är ett viktigt underlag i den utredning som socialnämnden behöver göra för att ge, eller hänvisa till, rätt stöd och ställa rätt krav på den biståndssökande. För den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom kan en utförlig medicinsk information innebära att socialnämnden i ökad utsträckning kan ge ändamålsenligt stöd anpassat till personen utifrån dennes individuella förutsättningar. Om de biståndssökande som är sjuka i större utsträckning får läkarintyg kommer också möjligheten att få del av koordineringsinsatser att öka för denna grupp. Mer ändamålsenligt stöd för sjuka kan innebära att personen snabbare eller i högre utsträckning kan återfå sin arbetsförmåga.

Det leder i ett första steg till ett ökat arbetskraftsdeltagande och ökad arbetslöshet. I den mån personen även kan konkurrera på arbetsmarknaden, eller utvecklar en sådan möjlighet, leder det även till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande på längre sikt.

Den administrativa bördan för kommunerna varken ökar eller minskar tydligt

En ökning av antalet läkarintyg i samband med biståndsansökan kan på kort sikt medföra en något ökad administration. Utredningen bedömer samtidigt att mer enhetligt utformade läkarintyg kan innebära en förenklad administration för kommunerna. Att all information samlas i ett intyg innebär också att digitalisering på sikt kan förenkla administrationen ytterligare. Sammantaget bedöms förslaget varken tydligt öka eller minska den administrativa bördan för kommunerna införandeåret.

Konsekvenser för enskilda

Att biståndssökande ges möjlighet att få tillgång till läkarintyg förväntas ge ökad rättssäkerhet för personen eftersom intyget som regel är ett skriftligt underlag i stället för information som nedtecknas efter muntlig kontakt.

Konsekvenser för barn

Biståndsmottagare som uppbär ekonomiskt bistånd på grund av att de är sjukskrivna med läkarintyg kan också ingå i hushåll där det finns barn. Eftersom dessa vuxna biståndsmottagare kan ha behov av insatser för att först återfå arbetsförmåga kan hushållet behöva bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Det kan medföra en längre biståndstid för barnen i hushållet i jämförelse med barn i hushåll med tillfälliga biståndsbehov. Om de vuxna får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation och en högre ekonomisk standard.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen anser att detta är ett bra förslag och i linje med det arbetssätt som redan bedrivs idag. Läkarintyg ger bättre förutsättningar för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd och försäkrar en likvärdig behandling för personer som uppbär ekonomiskt bistånd. Ett läkarintyg är grunden för att kunna pröva rätten till sjukpenning från Försäkringskassan och därför ett rimligt krav. Förvaltningen tillstyrker därför förslaget.

Förslag

Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR

Utredningens skäl för förslaget

I utredningens kontakter med kommunerna har det framkommit att det finns behov av mer kunskap inom socialtjänsten för att göra bedömningar om biståndsmottagares arbetsförmåga utifrån information som lämnas i läkarintyg. Att en person har ett läkarintyg innebär som regel inte att personen under en lång tid ska vara passiv. Tvärtom är läkarintyget en utgångspunkt för socialnämndens dialog med den biståndssökande för att planera på vilket sätt personen kan delta i insatser och aktiviteter för att återfå arbetsförmåga. Försäkringskassan ska bidra med viktig kunskap i framtagandet av ett sådant stöd och samråd ska ske med SKR.

Stödet ska innehålla kunskap som är till hjälp för bedömningen av informationen i läkarintyget när en person som är sjuk ansöker om ekonomiskt bistånd. Ett väl underbyggt stödmaterial för yrkesutövarna ger bättre möjligheter att ytterligare höja kvaliteten i socialnämndens bedömningar och planeringar för att biståndsmottagare med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom ska återfå arbetsförmåga.

Förvaltningens bedömning

Vid prövningen av rätten till bistånd förutsätts att den biståndssökande har gjort vad hen kan för att bidra till sin försörjning. Den som är arbetslös behöver vara aktivt arbetssökande och stå till arbetsmarknadens förfogande, men om det finns godtagbara skäl kan personen ha rätt till bistånd även om hen inte står till arbetsmarknadens förfogande. I förarbetena till formuleringen om godtagbara skäl framgår att kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande inte kan riktas mot den som har andra försörjningshinder. Det kan till exempel vara den som är sjuk, den som har behov av andra insatser i form av exempelvis utredning av arbetsförmåga, arbetsträning eller annan social eller medicinsk rehabilitering.

Förvaltningen bedömer att förslaget ska tillstyrkas utifrån perspektivet att kunna göra korrekta bedömningar om den biståndssökande har godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande.

Förslag

I socialtjänstlagen införs en möjlighet för socialnämnden att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen konstaterar att det är olika vilka krav som kan ställas på deltagande i rehabiliterande insatser inom sjukförsäkringen respektive inom ekonomiskt bistånd. Inom sjukförsäkringen finns ett stöd i lagstiftningen för att dra in eller sätta ned rehabiliteringsersättningen för den som inte medverkar i den planerade rehabiliteringen. I socialtjänstlagen däremot saknas ett direkt uttalat lagstöd för att villkora ekonomiskt bistånd motdeltagande i arbetslivsrehabiliterande insatser.

Biståndssökande med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom behöver göra det som personen kan för att återfå sin arbetsförmåga och stå till arbetsmarknadens förfogande.

Socialnämndens möjlighet att ställa krav på biståndsmottagare, utifrån förmåga är viktigt. Sådana aktiviteter kan till exempel vara utbildning och rehabilitering för att minska antalet biståndsmottagare med försörjningshindret sjukskriven med läkarintyg. I nuläget kan krav på aktivitet endast ställas utifrån bedömningen av om biståndsmottagaren gör vad hen kan för att på sikt bli självförsörjande och därmed inte längre i behov av bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ett krav på deltagande i rehabiliterande insatser förväntas innebära att biståndsmottagare i högre grad kommer att delta i rehabiliterande insatser. Ett ökat deltagande kan potentiellt leda till att fler får rätt stöd för att återfå arbetsförmåga. En rehabiliterande insats syftar i ett första led till att biståndsmottagaren ska kunna vara aktivt arbetssökande och delta i arbetskraften. Det innebär, på kort sikt, att hen registreras som arbetslös. Därefter krävs ytterligare steg för förflyttning från arbetslöshet till arbete. På kort sikt förväntas därför förslaget kunna innebära att arbetskraftsdeltagandet och arbetslösheten ökar. En positiv sysselsättningseffekt kan förväntas uppstå först på sikt. Det saknas forskning avseende effekter av rehabiliterande insatser för biståndsmottagare (se vidare avsnitt 15.6). Det finns däremot viss forskning avseende effekter av aktivering av arbetslösa biståndsmottagare, men denna forskning är sannolikt inte applicerbar på biståndsmottagare med nedsatt arbetsförmåga. Sammantaget noterar utredningen att det finns teoretiska argument som talar för att krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering kan ha en positiv sysselsättningseffekt och därigenom leda till ett minskat biståndsmottagande på lång sikt, men forskningsunderlaget är för bristfälligt för att kunna bedöma om sådana effekter uppstår i praktiken.

Konsekvens för kommunen

Utredningens förslag innebär en möjlighet för socialnämnden att ställa krav på vissa biståndsmottagare att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering under viss tid i redan befintliga insatser. Detta medför inte någon ökad skyldighet för kommuner, regioner eller någon annan aktör att tillhandahålla ytterligare insatser.

Konsekvenser för enskilda

Förslaget om att socialnämnden får begära att den biståndssökande ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering bedöms innebära en viss inskränkning av den enskildes rätt till självbestämmande. Den enskildes rätt till självbestämmande ska vägas mot att rätten till bistånd inte är kravlös och att den enskilde ska göra det som står till buds för att återfå sin arbetsförmåga och på sikt kunna stå till arbetsmarknadens förfogande.

Konsekvenser för barn

Biståndsmottagare som uppbär ekonomiskt bistånd på grund av att de är sjukskrivna med läkarintyg kan också ingå i hushåll där det finns barn. Eftersom dessa vuxna biståndsmottagare kan ha behov av insatser för att först återfå arbetsförmåga kan hushållet behöva bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Det kan medföra en längre biståndstid för barnen i hushållet i jämförelse med barn i hushåll med tillfälliga behov. Om de vuxna får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i

hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation och en högre ekonomisk standard.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ställer sig positivt till förslaget och tillstyrker det med reservation att det behöver ske i samråd med sjukskrivande läkare. Förvaltningen anser att för att socialtjänsten ska kunna göra rättssäkra bedömningar avseende att ställa krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering krävs dialog med sjukskrivande läkare.

Förslag

Regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar SGI att återfå arbetsförmåga. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR. Kunskapsstödet ska innehålla en beskrivning av varje aktörs ansvar och uppdrag enskilt och i samverkan. Det ska upprättas en plan för gemensam implementering och uppföljning av kunskapsstödet.

Utredningens skäl för förslaget

Kommunerna, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och hälso- och sjukvården har i dag olika ansvarsområden i det stöd som en person kan behöva. Kommunernas socialnämnder har den sociala kunskapen samt ansvarar för det ekonomiska biståndet, Försäkringskassan har försäkringsmedicinsk kunskap samt samordningsansvaret, Arbetsförmedlingen har den arbetsrehabiliterande kunskapen samt kännedom om förutsättningar på arbetsmarknaden och hälso- och sjukvården har den medicinska kunskapen. Detta innebär att varje aktör har kunskaper som sammantaget kan vara viktiga delar i ett ändamålsenligt stöd till personen.

Utredningen konstaterar att i de situationer där personen har behov av stöd från flera aktörer för att återfå arbetsförmåga så förutsätter den nuvarande ansvarsfördelningen att aktörerna samverkar. Ett sätt att stärka samverkan är att öka kunskapen hos respektive aktör om det egna och övriga aktörers uppdrag och ansvarsområden för att på så sätt identifiera och överbrygga eventuella ”glapp”. Mot denna bakgrund bedömer utredningen att kunskapen hos respektive aktör kring övriga aktörers uppdrag och ansvarsområden kan behöva stärkas genom framtagandet av ett gemensamt kunskapsstöd.

Att samla flera aktörer till ett gemensamt uppdrag är troligen mer resurskrävande än om de olika aktörerna enskilt skulle få i uppdrag ta fram kunskapsstöd. Utredningen bedömer dock att det finns stora samordningsvinster med att aktörerna gemensamt tar fram, implementerar och följer upp ett kunskapsstöd.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser positivt på förslaget och tillstyrker det.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan (kap 17)

Förslag

I socialtjänstlagen ska regleras att om den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda, delta i upprättandet av samordnad individuell plan. Detta ska gälla om kommunen bedömer att det finns ett sådant behov.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen anser att samordnad individuell plan är ett viktigt verktyg för att kunna samla aktörer i syfte att initiera rehabilitering för biståndsmottagare och därmed en möjlighet att bryta långvarigt biståndsmottagande. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, har i dag ingen skyldighet att delta i samverkansstrukturen för samordnad individuell plan på motsvarande sätt som socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens deltagande i samordnad planering bör vara avgränsat och ha ett tydligt syfte

En nackdel med förslaget är att personen, som visserligen måste samtycka till att initiera en samordnad plan, kan befinna sig i en utsatt situation när fler aktörer ska dela känslig information om hen. Det kan, trots att samtycke krävs, vara svårt för personen att vägra på grund av den beroendesituation som hen befinner sig i.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

När en person har fått avslag på samordnad rehabilitering på grund av att personens arbetsförmåga inte är nedsatt av medicinska skäl eller att personen inte bedömts redo för samordnad rehabilitering kan det vara svårt för kommunen och den enskilde att komma vidare med planeringen och avgöra vad som är nästa steg. I denna situation kommer möjligheten till en samordnad individuell planering, där det finns möjlighet att inkludera Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, ha en positiv effekt på personens möjligheter att komma vidare mot arbetsmarknaden eller att söka annan ersättning. Det förväntas leda till att personer i snabbare och i större utsträckning får stöd från aktörerna, vilket i sin tur kan innebära större möjligheter att återfå arbetsförmåga. Det leder i ett första steg till ett ökat arbetskraftsdeltagande och ökad arbetslöshet

Konsekvenser för kommuner

Utredningens förslag om att kommunen, när personen fått avslag på samordnad rehabilitering, ska ha möjlighet att kalla även Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen till upprättandet av samordnad individuell plan bedöms underlätta samverkan och tydliggöra ansvarsfördelning. Det förväntas få positiva konsekvenser för kommunen i form av enklare och snabbare kontaktvägar och därmed en något minskad administration, men effekten bedöms sammantaget vara av liten betydelse.

Konsekvenser för enskilda

När flera olika aktörer är inblandade och ger stöd till en person kan det ibland vara svårt för personen att veta vilken aktör som ska göra

vad. Det kan leda till att ett stort ansvar för att samordna och vidarebefordra information mellan aktörerna vilar på den berörda personen själv eller dennes närstående. Personens

hälsotillstånd kan också påverka möjligheterna att själv samordna aktörernas arbete. I dessa situationer bedöms en samordnad plan ge en överblick av ansvarsfördelningen och på så sätt underlätta för person

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser positivt på förslaget och tillstyrker det.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

Förslag

En ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen i vilken det klargörs att försörjningsstöd till boendekostnader lämnas till den som hyr en bostad i andra hand endast om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. Om det finns särskilda skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Utredningens skäl för förslaget

Försörjningsstöd bör inte beviljas för hyreskostnader i andra hand om uthyrningen strider mot hyresrättsliga regler, då detta kan innebära medverkan till olagliga boendeformer och stå i konflikt med andra lagar. Kommunen har ett brottsförebyggande ansvar och bör därför inte betala ut bistånd till boenden som är olagligt uthyrda.

Olovlig andrahandsuthyrning innebär ofta osäkra och otrygga boendeförhållanden, vilket kan försämra möjligheten till självförsörjning genom oskäligt höga hyror, leda till uteblivna boendereferenser och inte anses förenligt med barnets bästa. Det påverkar också rätten till andra statliga stödformer.

Idag saknas lagstöd i Socialtjänstlagen att kräva godkännande från hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd. Ett uttryckligt sådant krav i Socialtjänstlagen skapar klarhet och förhindrar att bistånd lämnas till olovliga boenden.

I vissa fall kan det vara oskäligt att neka försörjningsstöd till kostnader för hyra av en bostad som hyrts ut olovligen i andra hand. Flera av de kommuner som tidigare ställt krav på godkännande har i vissa situationer sett behov av att ändå bevilja försörjningsstöd under en övergångsperiod för att den biståndssökande ska få möjlighet att förändra sin boendesituation. Den som hyr en bostad i andra hand utan hyresvärdens tillåtelse kan i många fall ha begränsade alternativ på bostadsmarknaden. Det kan vara särskilt svårt för personer som har en svag förankring på bostadsmarknaden, saknar boendereferenser, har hyresskulder eller misskötsamhet i ett tidigare boende. Det kan även förekomma situationer där barn berörs av beslutet eller där den enskildes personliga omständigheter är sådana att det kan finnas särskilda skäl att frångå kravet på godkännande. Det finns därför skäl att införa ett undantag från huvudregeln att försörjningsstöd endast får beviljas om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. En individuell bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet ska alltid göras. Det ska i första hand vara fråga om undantag under en begränsad tid i avvaktan på att den enskilde vidtar sådana åtgärder som är nödvändiga för att förutsättningarna för bistånd ska vara uppfyllda. Kommunen har dessutom alltid det yttersta ansvaret om den enskilde inte själv kan lösa sin situation. Det är inte heller förenligt med de grundläggande

principerna i socialtjänstlagen att helt neka bistånd till boendekostnader om en sådan hantering innebär att den enskilde hamnar i en akut nödsituation.

Utredningen gör också en bedömning kring att det saknas förutsättningar för att införa ett krav på godkännande för den som hyr en del av en bostad som inneboende, då detta inte krävs enligt hyreslagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Offentliga finanser, integration och socioekonomisk segregation

Utredningens bedömning är att förslaget inte kommer att få några betydande konsekvenser för de offentliga finanserna på kort sikt. På lång sikt bör förslaget leda till att något fler kvalificerar sig för bostadsbidrag, vilket innebär en förflyttning av kostnaderna från kommunerna till staten. Denna förändring bedöms som marginell.

Utredningen ser en risk med att förslaget kan leda till ökad socioekonomisk segregation genom att de med sämst anknytning till arbetsmarknaden inte i samma utsträckning kan få ett andrahandskontrakt i ett starkare socioekonomiskt område. Samtidigt som fler bostäder i kösystemen kan bidra positivt på möjligheten att etablera sig på bostadsmarknaden. Utredningen konstaterar att det finns en korrelation med svag socioekonomisk ställning och etnicitet, varför möjligheten till integration också kan påverkas negativt av förslaget.

Utredningens sammantagna bedömning är att nettoeffekterna sannolikt är små.

Konsekvenser för kommunerna

En viss ökad administration för kommunerna konstateras, framför allt utifrån granskning av hyreskontrakt. Risk för fler avslag på grund av att korrekta hyresavtal saknas.

Utredningen ser också en risk i att behovet av bistånd för tillfälligt boende kan öka, och med det både kostnader och administration. Den ökade kostnaden bedöms inte som betydande.

Möjligheten i förslaget att kunna bevilja bistånd under en övergångsperiod bedöms kunna förebygga de ökade kostnaderna genom att den enskilde hittar en mer lämplig boendelösning.

Konsekvens för den enskilde

Förslaget innebär en viss inskränkning i den enskildes självbestämmande, men detta vägs mot behovet av att motverka osäkra och olagliga boendeformer. Det kan på kort sikt försvåra situationen för hushåll med svag ställning på bostadsmarknaden, särskilt i större städer med bostadsbrist. På längre sikt bedöms dock förslaget kunna bidra till tryggare och mer hållbara boendelösningar.

Konsekvenser för barn

Olovlig andrahandsuthyrning innebär en otrygg boendemiljö för barn och strider ofta mot barnets bästa. Förslaget bedöms på sikt bidra till tryggare boende för barn, men kan på kort sikt innebära att familjer med barn nekas bistånd för olovligt uthyrda bostäder. Effekterna beror på hushållets och den lokala bostadsmarknadens förutsättningar.

Undantag ska kunna göras vid särskilda skäl, och kommunen har fortsatt ansvar att hjälpa vid akuta behov, vilket gör att förslaget bedöms förenligt med barnkonventionen.

Konsekvenser för civilsamhället

Att hushåll nekas bistånd till boendekostnader för olovliga andrahandsuthyrningar bedöms kunna innebära en potentiell risk för att fler hushåll vänder sig till civilsamhällets organisationer för att söka hjälp med boende. Det är dock kommunen som har det yttersta ansvaret i akuta nödsituationer och därmed bedöms denna risk som låg. Sammantaget bedöms det inte uppstå några mer betydande konsekvenser för civilsamhället.

Konsekvenser på felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

Förslaget förväntas motverka sådan välfärdsbrottslighet som hänger samman med felaktig folkbokföring eftersom olovliga andrahandsupplåtelser i bredare bemärkelse, kan kopplas samman med till exempel felaktig folkbokföring och skenseparationer. Sådana företeelser kan riskera att ersättningar och bidrag från flera olika myndigheter utgår felaktigt.

Det är ett brott att hyra ut sin lägenhet i andra hand utan hyresvärdens samtycke och att ta ut en oskälig hyra. Förslaget om att försörjningsstöd inte kan beviljas för att betala hyra för en icke godkänd andrahandsuthyrning, oavsett om hyresnivån kan anses oskälig eller inte, kan därmed förväntas motverka sådan brottslighet.

Konsekvenser i övrigt

Utredningens förslag väntas inte påverka inkomstfördelning, jämställdhet, sysselsättning, bistånd eller myndigheter i någon större utsträckning. Däremot kan det påverka bostadsmarknadens rörlighet – både positivt, genom att olovligt uthyrda bostäder återgår till bostadskön, och negativt, genom att tillfälliga boendelösningar blir färre för dem med akuta behov.

Förvaltningens bedömning

Bland hushåll som beviljades bistånd för mars månad inom socialförvaltningens Centrum fanns 5 registrerade olovliga andrahandskontrakt. Det är alltså en liten grupp som påverkas av förslaget. Förvaltningens bedömning är därför att effekterna av förslaget för förvaltningen skulle vara små, medan effekterna för den enskilde bedöms som stora.

Socialförvaltningen Centrum var en av de förvaltningar/kommuner som drivit på för tydlighet i fråga om att kunna avslå bistånd för olovliga andrahandskontrakt. I bland annat stadens hemlöshetsplan uttrycks en vilja och en ambition om att inga barn ska behöva växa upp under otrygga boendeförhållanden och att förvaltningen inte ska bidra till kriminalitet. Därför tillämpade förvaltningen fram till den vägledande domen i Högsta förvaltningsdomstolen en lokal regel om att inte bevilja bistånd till olovliga andrahandskontrakt. Utiifrån denna erfarenhet önskar förvaltningen nyansera bilden av hur denna typ av reglering påverkar den enskilde och även möjligheterna att arbeta med självförsörjningsuppdraget med dessa individer och familjer.

Den målgrupp med biståndsmottagare som bor i olovliga andrahandskontrakt har generellt en mycket dålig förankring på bostadsmarknaden. De har av olika anledningar svårt att få ett giltigt kontrakt, ibland på grund av hyresskulder eller misskötsamhet, ibland på grund av allt för kort tid i bostadskö.

Förvaltningen arbetar dagligen med att motivera och stötta biståndstagare till att ta steg för att närma sig egen försörjning. Några grundläggande delar behöver finnas på plats för att mottagligheten ska finnas att ta emot och ta till sig det stöd som erbjuds och där är boendet en viktig faktor. Att ha en fast folkbokföringsadress är också ofta en förutsättning för att kunna få insatser från till exempel Arbetsförmedlingen.

Utifrån den erfarenhet som förvaltningen har av att tillämpa en liknande regel sågs en negativ effekt för möjligheten att ta ett arbete för de föräldrar som hade barn i förskoleålder. Utan en fast folkbokföringsadress var det mycket svårt att kunna ansöka om förskoleplats för barnen. Familjerna beviljades bistånd på tillfälliga boenden en kort period framåt, men var de skulle vara folkbokförda var inte lika tydligt. Det ledde till stora byråkratiska utmaningar för familjerna som önskade skriva in sina barn på förskola för att kunna söka arbete, delta i arbetsmarknadsinsatser eller utbildningsinsatser.

Utifrån storleken på den målgrupp som förslaget berör bedöms kostnadseffekterna som små, men ökningen av boendekostnaden i det enskilda ärenden bör nämnas. Tillfälliga boendelösningar är betydligt dyrare än en hyreskostnad.

Förvaltningen delar utredningens önskan att minska kriminaliteten som kan gömma sig bakom olovliga andrahandsuthyrningar. Förslaget skulle kunna vara bra på samhällsnivå för att eftersträva en mer fungerande bostadsmarknad som på längre sikt även kan gynna biståndsmottagarna då det blir en mer ordnad bostadsmarknad. Förvaltningen anser trots detta att förslaget ska avstyrkas då konsekvenserna för de individer som drabbas blir stora. Det skulle påverka möjligheterna negativt för den enskilde att närma sig arbete och på det sättet bli självförsörjande och på sikt få ett förstahandskontrakt.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Förslag

Ekonomiskt bistånd ska endast lämnas till personer som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Syftet med regleringen är att införa ett uttryckligt krav på laglig vistelse för rätt till bistånd. Kravet omfattar ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen har i uppdrag att lämna förslag som innebär ett förbud för kommuner att, med undantag för akuta nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet. I direktivet hänvisas till socialförsäkringsutskottets betänkande om ekonomiskt stöd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. I betänkandet anför utskottet att det genom lagstiftning bör införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att ett uttryckligt krav införs i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige. Kravet innebär således en inskränkning av rätten till ekonomiskt bistånd för personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Kravet innebär inte någon inskränkning av kommuners möjlighet att bevilja andra former av hjälp och stöd enligt socialtjänstlagen. Kravet påverkar inte heller den grundläggande principen i

socialtjänstlagen om kommuners yttersta ansvar eller socialnämndens förutsättningar att med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer. Kravet kommer således få till följd att kommuner kommer att ha ett begränsat ansvar för att lämna ekonomiskt bistånd till personer som vistas i kommunen, men som befinner sig i Sverige utan tillstånd.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ekonomiskt bistånd lämnas i begränsad utsträckning till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

För de flesta av Sveriges kommuner är biståndsansökningar från personer som saknar tillstånd att vistas i Sverige sällan förekommande. Utredningens kartläggning visar också att det är få personer som vistas i Sverige utan tillstånd som ansöker om ekonomiskt bistånd, och att kommunerna är restriktiva med att bevilja bistånd till dessa personer. Det bistånd som beviljas är företrädesvis i akuta nödsituationer utifrån det yttersta ansvaret enligt socialtjänstlagen.

Kravet omfattar även barn som vistas i Sverige utan tillstånd

Så som framgår av utredningens genomgång av gällande rätt fastställs barns rätt till stöd och hjälp i både socialtjänstlagen, barnkonventionen och flera internationella konventioner om mänskliga rättigheter. Dessa rättigheter omfattar samtliga barn som vistas i Sverige. Kravet på laglig vistelse för att beviljas bistånd omfattar även barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Av utredningens analys framgår att det finns kommuner som i dag beviljar ekonomiskt bistånd utöver vad som följer av en akut nödsituation till barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Det rör sig dock om ett fåtal ärenden och bistånd i begränsad omfattning eftersom bistånd enligt skälig levnadsnivå inte beviljas till hela hushållet, utan endast till barn i hushållet. Införande av ett krav som i praktiken ska utgöra ett förbud mot att bevilja ekonomiskt bistånd bör därför även omfatta bistånd till barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Kravet kommer således få till följd att barn som befinner sig i en kommun men vistas i Sverige utan tillstånd som utgångspunkt inte kommer ha rätt till ekonomiskt bistånd.

Kravet påverkar till viss del förutsättningarna för EES-medborgare att beviljas ekonomiskt bistånd

Den grundläggande principen om rätten till likabehandling inom EU innebär att EES-medborgare med uppehållsrätt i Sverige har rätt till bistånd på samma villkor som svenska medborgare. Även familjemedlemmar med uppehållsrätt har rätt till bistånd på samma villkor. EES-medborgare som vistas i Sverige utan uppehållsrätt eller annan laglig grund för vistelse omfattas, precis som övriga personer som vistas i Sverige utan tillstånd, av Sveriges jurisdiktion och internationella åtaganden. Vad gäller EES-medborgare som inte omfattas av LMA kommer kravet att innebära en inskränkning av förutsättningarna för bistånd jämfört med i dag.

Kravet är inte förenligt med flertalet konventioner och andra överenskommelser

Det är inte förenligt med barnkonventionen att inskränka rätten till ekonomiskt bistånd för barn som vistas i Sverige utan tillstånd. I barnkonventionen, som numera är svensk lag, fastställs bland annat barns rätt till liv, överlevnad och utveckling, social trygghet och den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling. Rättigheterna i barnkonventionen

är ömsesidigt beroende av varandra och ska tolkas i förhållande till varandra och utifrån ett helhetsperspektiv. Icke-diskrimineringsprincipen innebär att konventionsstaterna inte får diskriminera barn men också att staterna behöver se till att alla barn kommer i åtnjutande av sina rättigheter enligt konventionen på ett icke-diskriminerande sätt.

Det är inte fullt ut förenligt med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter att införa ett krav som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas i Sverige med tillstånd. Kravet är inte förenligt med konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Kravet är inte förenligt med Europakonventionen. Kravet är inte fullt ut förenligt med Europarådets sociala stadga.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens delar utredningens bedömning att detta krav tydligt står i strid med och går emot flertalet konventioner och internationella överenskommelser. Förvaltningen beviljar ytterst sällan bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd, så detta förslag skulle inte innebära någon direkt förändring för förvaltningen. Men mot bakgrund av att förslaget strider emot flertalet konventioner och internationella överenskommelser så avstyrker förvaltningen förslaget.

Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

Bakgrund

En jobbpremie utreddes i betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) och finns där beskrivet i kapitel 6 - Ökade ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet. Regeringen har valt att gå vidare med jobbpremien separat och publicerat en promemoria som tillkommit efter utredningen, ”Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning”. I huvudsak är förslagen desamma som de förslag som lämnas i betänkandet, men vissa förslag skiljer sig dock åt, bland annat i fråga om vilken myndighet som ska pröva, besluta och utbetala jobbpremien. Betänkandet föreslog socialnämnderna och promemorian föreslår Försäkringskassan

Det är promemorian som förvaltningen beskriver och bedömer i detta tjänsteutlåtande.

Sammanfattning av promemorian

Promemorian innehåller förslag om en ny tidsbegränsad statlig ersättning (jobbpremie) till den som under viss tid (sex månader) har fått försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen och som därefter får inkomst av anställning och inte längre får försörjningsstöd. Syftet med jobbpremien är att öka de ekonomiska drivkrafterna till arbete och självförsörjning. I promemorian föreslås att premien regleras i en ny förordning om statlig jobbpremie.

Försäkringskassan ska, efter ansökan, pröva och betala ut jobbpremien. Premien ska fastställas till 15 procent av den sökandes bruttolön som fastställs i enlighet med vad arbetsgivaren redovisat till Skatteverket för den månad som ansökan om jobbpremie avser. Premien kan lämnas med högst 3 750 kronor per månad i maximalt 18 månader under en tvåårsperiod.

Jobbpremien föreslås vara skattefri enligt inkomstskattelagen.

Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att ta fram ett informationsmaterial som kommunerna kan använda för att informera dem som kvalificerar sig till en jobbpremie.

Promemorians bedömning av konsekvenserna

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Till skillnad från förslaget i betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) ska ansökan om jobbpremien inte hanteras av kommunerna utan av Försäkringskassan. Kommunerna har dock information som Försäkringskassan behöver för att kunna pröva en ansökan om jobbpremie. Försäkringskassan kommer därför att behöva vända sig till kommunerna för att få information som är nödvändig för att myndigheten ska kunna besluta om jobbpremien. Kommunerna kommer att på Försäkringskassans begäran behöva bistå med uppgifter som krävs för att kontrollera uppgifterna i ansökan. Det är ingen ny skyldighet för kommunerna att svara på Försäkringskassans begäran utan det följer redan av befintlig uppgiftsskyldighet enligt 12 kap. 7 § socialtjänstlagen. Att lämna ut uppgifter på begäran av en statlig myndighet innebär således inte någon ny uppgift eller höjd ambitionsnivå för kommunerna. Socialstyrelsen bedöms få i uppdrag att ta fram informationsmaterial som kommunerna kan använda sig av för att informera enskilda om jobbpremien. Kommunerna är inte skyldiga att lämna sådan information till enskilda, men eftersom det ingår i socialtjänstens uppdrag att motivera och hjälpa människor att komma i egen försörjning kan ett sådant informationsmaterial underlätta kommunernas arbete. Sammantaget bedöms förslaget endast ge upphov till marginella kostnadsökningar för kommunerna. Samtidigt bedöms förslaget medföra lägre kommunala utgifter för ekonomiskt bistånd.

Konsekvenser för sysselsättning och biståndsmottagande

Jobbpremien ökar det ekonomiska utbytet för de biståndsmottagare som lämnar försörjningsstöd för arbete. Ökade ekonomiska drivkrafter kan antas leda till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande. Detta förutsätter dock att biståndsmottagarna initialt har bristande ekonomiska drivkrafter samt möjlighet att få och behålla ett arbete. Utvärderingar av den danska jobbpremien 2017–2019 visar inte några signifikanta effekter för de som kvalificerat sig via ekonomiskt bistånd. Den jobbpremie som föreslås i denna promemoria är dock något mer generös än den danska motsvarigheten. Det kan därför antas att sysselsättningseffekterna kommer att vara mer positiva jämfört med de danska erfarenheterna.

Personer som uppbär bistånd sammanhållande under jobbpremiens kvalificeringsperiod kommer även att omfattas av jobbstimulansen regler och kan således ställas inför ett val mellan att nyttja den ena eller den andra. Jobbstimulansen kan således påverka jobbpremiens effekter.

Konsekvenser för jämställdheten

Samtantaget kan jobbpremien inte antas ha någon nämnvärd effekt på den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Konsekvenser för barn

Införandet av en jobbpremie, i den mån den bidrar till att fler föräldrar lämnar det ekonomiska biståndet och blir självförsörjande, bedöms medföra positiva konsekvenser för barn, bland annat vad gäller barnets rätt enligt FN:s konvention för barnets rättigheter till en levnadsstandard som är skälig för att trygga barnets utveckling.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning är att förslaget är komplicerat, kunskapskrävande och att det kommer krävas mer administration för både yrkesutövare och enskilda personer som vill ansöka om jobbpremien. Förvaltningen har inte sett någon positiv effekt av jobbstimulansen som funnits några år och detta beskrivs även i betänkandet. Det finns ingen evidens för att en jobbpremie kommer att få önskad effekt.

Förvaltningen ser snarare att det finns en risk för att individer ser att det kan löna sig att vara i kontakt med socialtjänsten och få ekonomiskt bistånd i sex månader för att därefter kunna få en ersättning skattebefriat. Detta är inte en möjlighet som övriga låginkomsttagare i samhället har.

Målgruppen som skulle kunna bli aktuell för jobbpremien bedöms vara liten i socialförvaltningen Centrum. Förvaltningen avstyrker därför förslaget.

Förslag eller bedömningar som förvaltningen inte tagit ställning till

Följande förslag eller bedömningar har förvaltningen valt att inte besvara;

Bedömning: Ett bidragstak enligt den föreslagna modellen i avsnitt 7.9.1 bör endast införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet.

Bedömning: Ett bidragstak behöver kompletteras med stöd och insatser som syftar till att stärka biståndsmottagares möjligheter att erbjudas och klara ett arbete, för att mer betydande positiva effekter på sysselsättning och biståndsmottagande ska kunna uppnås. Reformen bör också föregås av informationsinsatser.

Bedömning: En modell för ett bidragstak bör införas på ett sådant sätt att det är möjligt att följa upp tillämpning samt utvärdera regeländringens effekter.

Bedömning: Det bör inte införas bidragstak på summan av bidrag och ersättningar utöver det som utredningen föreslår i avsnitt 7.9.1

Bedömning: Flerbarnstillägget bör inte avskaffas i samband med ett införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak i avsnitt 7.9.1, trots att det i viss mån ökar det ekonomiska utbytet av arbete för hushåll som inte mottar försörjningsstöd.

Bedömning: Konsumentverket bör även fortsättningsvis utföra pris- och konsumtionsundersökningar som kan utgöra ett underlag inför regeringens beslut om riksnorm och vid regeringens sammanvägda bedömning av behovet att se över nivån på riksnormen

Bedömning: Det framgår av gällande regelverk att biståndssökande som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program anses stå till arbetsmarknadens förfogande. Utredningen bedömer därför att det inte finns behov av att lämna författningsförslag i denna del.

Bedömning: Det ekonomiska biståndets grundläggande principer om att behovet i första hand ska tillgodoses på annat sätt samt att biståndet är avsett att vara kortvarigt harmoniserar inte med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program

Bedömning: Uppgift om innehåll i handlingsplan, om innehåll i aktivitetsrapport, om skäl till att Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion, om skäl till att en person har avregistrerats från Arbetsförmedlingen samt om att Arbetsförmedlingen har skickat

underrättelse till arbetslöshetskassa ska även fortsättningsvis inte omfattas av uppgiftsskyldighet som syftar till att förbättra socialnämndens kontroll av om biståndssökande står till arbetsmarknadens förfogande

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja långvariga biståndsmottagare till självförsörjning. Kunskapsstödet ska utgå från relevant forskning och innefatta kunskapsbaserade metoder samt utformas på ett sådant sätt att det är lättillgängligt för kommunerna.

Förslag: Regeringen ska tillsätta en utredning som får i uppdrag att kartlägga och analysera vilka registerbaserade data avseende kommunala arbetsmarknadsinsatser som behövs för att kunna utvärdera sådana insatsers kausala effekter. Utredningen ska vidare föreslå vilka data som ska samlas in, hur insamlingen av data ska bedrivas och vilken aktör som ska vara ansvarig för handhavandet av den data som samlats in. I detta arbete ska även de rättsliga förutsättningarna analyseras avseende bland annat kartläggning av personliga förhållanden, dataskydd samt offentlighet och sekretess.

Bedömning: Socialnämndens bedömning av om en enskilds arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom, baserat på ett läkarintyg som lämnas som underlag till ansökan om ekonomiskt bistånd, ryms inom befintlig lagstiftning. Socialnämnden ska göra denna bedömning som ett led i prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Bedömning: Det delade ansvaret mellan olika aktörer för stöd och insatser till biståndsmottagare utan SGI bör kvarstå. För att biståndsmottagare utan SGI ska få ändamålsenligt stöd behöver dock samverkan mellan de olika aktörerna stärkas. Det finns förutsättningar i befintliga strukturer för att biståndsmottagare som saknar SGI ska ha möjlighet till ändamålsenligt stöd. Även om förutsättningarna finns fungerar det dock inte ändamålsenligt i praktiken.

Bedömning: Behovet av att stärka samverkan mellan socialtjänsten, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse i arbetet med samordnad individuell plan när det gäller mottagare av ekonomiskt bistånd är inte tillräckligt för att föranleda förändring i lagstiftningen. Narkotikautredningens förslag om att Kriminalvården ska kunna ta initiativ till att regionen eller kommunen, eller båda, ska delta i upprättandet av en samordnad verkställighetsplan och att Statens institutionsstyrelse ska kunna initiera samordnad individuell plan bedöms vara ändamålsenligt även för mottagare av ekonomiskt bistånd.

Förslag: Kunskap om samordnad individuell plan ska innefattas i det kunskapsstöd som utredningen föreslår i avsnitt 16.6.6.

Bedömning: Det finns inte behov av ytterligare metodstöd för socialnämndens handläggning av ekonomiskt bistånd till kostnader för boende

Socialförvaltningen Centrum

Sandra Säljö
Förvaltningsdirektör

§ 162 N163-0469/25

Svar på remiss - underremittering av remisser från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt DS Jobbpremien

Ärendet

Förvaltningen har mottagit en underremiss av stadsledningskontoret av remisserna från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien. Utredningen Drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) innehåller en rad förslag som i olika grad kan komma att få konsekvenser för förvaltningens uppdrag, möjligheter och ekonomiska förutsättningar inom området ekonomiskt bistånd. Likaså lämnas förslag som kan komma att få konsekvenser för grupper av biståndstagare som finns inom förvaltningens verksamheter och för personer som bor i stadsområdet. Förvaltningen har i tjänsteutlåtandet gjort en bedömning kring var och ett av dessa förslag. Utredningen lämnar även ett antal förslag som bedöms ligga utanför förvaltningens ansvarsområde, eller i mycket liten grad få effekter för personer som bor i stadsområdet, varför dessa inte besvaras i detta tjänsteutlåtande.

Handling

Förvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2025-04-24.

Yttrande Sverigedemokraterna daterat 2025-05-16.

Beslut

1. Socialnämnden Nordost anser remissen besvarad med hänvisning till tjänsteutlåtandet.
2. Socialnämnden Nordost översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till Stadsledningskontoret.
3. Socialnämnden Nordost förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Expedieras

Stadsledningskontoret

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2025-05-20

Dag för justering

2025-05-20

Vid protokollet

Sekreterare

Annika Funkqvist

Ordförande

Lena Landén-Ohlsson (S)

Justerande

Johan Fält (M)

Yttrande

2025-05-16

Nr: 23

Yttrande angående – Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning (Ds)

Yttrandet

Sverigedemokraterna välkomnar att utredningen tar sig an den akuta problematiken med ett växande utanförskap och ett alltför generöst och ineffektivt system för ekonomiskt bistånd. Vi delar grundtanken att vägen ut ur bidragsberoende ska gå genom arbete och att det måste löna sig att anstränga sig.

1. Stärkt statlig styrning – ett steg i rätt riktning

Vi tillstyrker förslagen som rör ökad statlig samordning, tydligare regelverk och förbättrad datadelning mellan myndigheter. Kommunernas bedömningar av bistånd präglas i dag av stora skillnader, vilket skapar orättvisor och i vissa fall bidrar till att parallella välfärdssystem tillåts växa fram. Det är inte acceptabelt.

2. Jobbpremien – felriktad åtgärd

Vi ställer oss tveksamma till införandet av en jobbpremie i dess nuvarande form. Att betala ut ytterligare bidrag till personer som redan delvis försörjer sig genom arbete riskerar att permanenta ett låginkomstberoende och skapa ytterligare gränsdragningsproblem. Incitament ska byggas genom sänkta trösklar till arbetsmarknaden, inte genom ytterligare statsfinansierade stöd.

3. Särskilt stöd till barnfamiljer – selektivt snarare än generellt

Vi avvisar argumentationen om att barnfamiljer per automatik ska undantas från stramare regler. Staten har ett ansvar att skydda barn – men inte att upprätthålla livsstilsval hos vuxna som under lång tid valt att inte bidra till samhället. Barns trygghet säkras bäst genom att deras föräldrar deltar i arbete, utbildning eller samhällsnyttiga insatser.

4. Migrationens koppling till bidragsberoende

Det är nödvändigt att i all seriös välfärdspolitik erkänna sambandet mellan hög invandring och långvarigt bistandsberoende. En alltför stor andel av ekonomiskt bistånd går till personer med utomeuropeisk bakgrund som inte är

självförsörjande. För att reformerna ska ha avsedd effekt krävs en stram migrationspolitik i kombination med tydliga krav på integration och deltagande.

Avslutningsvis:

Sverigedemokraterna tillstyrker:

- Skärpta krav och tydligare samordning mellan myndigheter.
- Att arbete och egen försörjning premieras i välfärdssystemet.

Sverigedemokraterna avstyrker:

- Införandet av jobbpremien i sin nuvarande utformning.
- Generella undantag för barnfamiljer eller stora hushåll.

Sverigedemokraterna efterlyser:

- En helhetsstrategi där bidragspolitik och migrationspolitik samordnas.
- Skärpta krav för rätt till bistånd, inklusive språkrav och motprestation.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-04-24

Diarienummer N163-0469/25

Handläggare

Ellen Agernäs, Bjarne Öhman

Telefon: 031-365 20 74

E-post: ellen.agnas@socialnordost.goteborg.se

Svar på remiss - Remissutskick underremittering av remisser från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien Diarienummer SLK-2025-00408

Förslag till beslut

1. Socialnämnden Nordost anser remissen besvarad med hänvisning till tjänsteutlåtandet.
2. Socialnämnden Nordost översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till Stadsledningskontoret.
3. Socialnämnden Nordost förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Förvaltningen har mottagit en underremiss av stadsledningskontoret av remisserna från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien. Förvaltningen ska lämna ett remissvar till stadsledningskontoret senast 2025-05-21. Utredningen Drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) innehåller en rad förslag som i olika grad kan komma att få konsekvenser för förvaltningens uppdrag, möjligheter och ekonomiska förutsättningar inom området ekonomiskt bistånd. Likaså lämnas förslag som kan komma att få konsekvenser för grupper av biståndstagare som finns inom förvaltningens verksamheter och för personer som bor i stadsområdet. Förvaltningen har i detta tjänsteutlåtande gjort en bedömning kring var och ett av dessa förslag. Utredningen lämnar även ett antal förslag som bedöms ligga utanför förvaltningens ansvarsområde, eller i mycket liten grad få effekter för personer som bor i stadsområdet, varför dessa inte besvaras i detta tjänsteutlåtande.

Flera av förslagen är bra för förvaltningens möjligheter till ökad samverkan med statliga aktörer och med regionen, vilket gynnar biståndsmottagarna. Flera förslag bidrar också med tydlighet i bidragssystemet. Ett antal förslag påverkar i hög grad biståndsmottagare som saknar arbetsförmåga genom lägre nivå på det ekonomiska biståndet. Detta får störst konsekvenser för barn vars föräldrar lever med långsiktigt försörjningsstöd och saknar arbetsförmåga. Förvaltningen tillstyrker åtta förslag, tillstyrker tre förslag med reservation och avstyrker sex förslag som bedöms få oproportionerligt stora effekter för biståndsmottagarna.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Ekonomiska konsekvenser för förvaltningen

Utredningen innehåller en rad förslag som bedöms få vissa ekonomiska konsekvenser för förvaltningen. Direktiven till utredningen har varit att lämna kostnadsneutrala förslag, det vill säga förslag som inte i någon större omfattningen ska få ekonomisk påverkan på kommunerna. Den genomgående bilden av utredningens förslag är att det snarare innebär en omfördelning av kostnadsposter än regelrätta kostnadsförändringar. Flera av förslagen innebär en förflyttning av kostnader från bistånd till administration.

Förvaltningens bedömning är att flera av förslagen riskerar att öka behovet av resurser till brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Detta konstaterar även utredningen i sin omvärldsbevakning där kriminaliteten ökat vid införande av liknande förslag i bland annat Danmark.

Flera av förslagen ökar även behovet av att avsätta resurser för det icke-planerbara arbetet som förekommer inom myndighetsutövande socialtjänst. Åtstramningar av biståndssystemet riskerar att öka behovet av ansökningar utöver månadsansökan, såsom akuta matpengar. Dessutom riskerar behovet av resurser för det vräkningsförebyggande arbetet att öka.

Förslaget om att kommunen inte ska få lämna ekonomiskt bistånd till boendekostnader för olovliga andrahandskontrakt riskerar att öka behovet av tillfälliga boendelösningar, vilket kan få ekonomiska effekter, om än på marginalen då ärendantalet är lågt.

Förslaget om en begränsningsregel för stora barnfamiljer riskerar att öka kostnaderna för utredning av felaktiga utbetalningar avsevärt. Där gör även förvaltningen en bedömning av att utredningen missbedömt storleksordningen på en sådan kostnadsökning.

Förvaltningens bedömning är att utredningen inte i tillräcklig grad tagit hänsyn till hur förslagen påverkar möjligheterna att bedriva annan socialtjänst, vilket skulle kunna få stora ekonomiska konsekvenser för förvaltningen och för samhället i stort.

Mottagligheten för, och möjligheten att tillgodogöra sig, föräldrastödande insatser, insatser inom skadligt bruk och beroende eller annat stöd som socialtjänsten erbjuder riskerar att påverkas när familjer behöver lägga ett större fokus att få pengarna att räcka till det mest nödvändiga.

Något som är positivt för förvaltningens ekonomiska planeringsarbete är förslaget om hur beräkning av riksnormen för kommande år ska gå till. Förslaget innebär att beslutet om riksnorm tidigareläggs och att det blir en förutsägbarhet i beräkningen av uppräknings för kommande år. I nuläget är beslutet om riksnorm i normalfallet inte fattat när kommunen lägger sin budget för kommande år. Detta föreslås förändras så att det är juni månads kostnader med en procentuell uppräkning som ligger till grund för ny riksnorm.

Ekonomiska konsekvenser för enskilda biståndsmottagare och enskilda invånare

Förslagen om att ändra hur riksnormen beräknas kommer påverka storleken på biståndet för ett flertal av förvaltningens biståndsmottagare. Den som lever ensam eller i ett hushåll med en annan vuxen kommer att få det lite bättre genom att de personliga kostnaderna för vuxna föreslås att höjas. Däremot kommer barnfamiljer få lite mindre bistånd utbetalat, och skillnaden kommer att bli störst för de med flera barn. Detta beror på att de

personliga kostnaderna för i stort sett samtliga åldersgrupper av barn kommer att sänkas. Störst skillnad blir det för skolbarn.

Utöver sänkningen av normen för barn som föreslås i den nya riksnormen föreslås en begränsningsregel för stora barnfamiljer. Detta förslag skulle få stora ekonomiska konsekvenser för dessa familjer med upp till 30 % minskning av biståndet i de största hushållen. Det skulle få en mycket negativ påverkan på dessa familjers möjlighet till en skälig levnadsnivå.

Som ett alternativ till begränsningsregeln föreslås ett bidragstak. Detta förslag bryter mot flera av Sveriges internationella åtaganden, och mot barnkonventionen. Utredningen konstaterar själva att detta förslag inte bör införas, varför förvaltningen inte gör någon djupare analys av effekterna av förslaget. Det skulle få en mycket stor ekonomisk påverkan på biståndsmottagarna i stadsområdet om förslaget skulle genomföras, med betydande sänkningar av biståndet.

Den nya riksnormen skulle innebära att färre kvalificerar sig för bistånd. I vilken omfattning har förvaltningen svårt att göra en analys av, då det krävs genomgång i enskilda ärenden. Detta kan dock komma att påverka den grupp av biståndsmottagare som idag ligger strax under norm och får kompletterande försörjningsstöd. Dessa kan helt falla ur bidragssystemet och därmed inte längre ha tillgång till, för den enskilde, viktiga insatser och stöd som socialtjänsten kan erbjuda.

Att riksnormen räknas upp med 2 % för att täcka kommande kostnadsökningar kommer gynna bidragstagarna då lite av den eftersläpningseffekt som finns, i och med att riksnormen enbart räknas upp årsvis, kompenseras för redan innan året inleds.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension

Bedömning ur social dimension

Förvaltningen gör bedömningen att några av de förslag som utredningen presenterar – bidragstak, en moderniserad riksnorm och en begränsningsregel för stora hushåll – sammantaget riskerar att få långtgående negativa konsekvenser för flera grupper i samhället, särskilt för barn, unga och hushåll med utomeuropeisk bakgrund. Förslagen bedöms påverka invånarnas möjligheter till delaktighet i samhällslivet och förutsättningar för en skälig levnadsnivå.

Barn påverkas särskilt negativt av förändringarna i riksnormen och den föreslagna begränsningsregeln för stora hushåll. Minskade ekonomiska resurser i barnhushåll riskerar att leda till att barn utestängs från fritidsaktiviteter och andra sociala sammanhang, vilket försvårar deras möjligheter till utveckling, integration och meningsfull fritid. Utbildningsresultat, skolnärvaro och utbildningslängd riskerar att försämrast. Det finns även en oro för att äldre barn, särskilt flickor, förväntas avbryta sina studier för att bidra till familjens försörjning. Flera av förslagen bedöms sammantaget inte vara förenliga med barnkonventionens krav på barns rätt till social trygghet, delaktighet och en skälig levnadsstandard.

Utredningen konstaterar att flera av förslagen påverkar kvinnor i högre grad än män, framför allt då det är vanligare med kvinnor bland ensamstående föräldrar. Likaså är

förvaltningens bedömning att det är troligare att äldre flickor förväntas bidra till hushållets försörjning i högre grad än äldre pojkar om normen sänks. Utöver jämställdhetsaspekterna ser förvaltningen att hushåll med utomeuropeisk bakgrund drabbas i oproportionerlig utsträckning av hur förslagen utformas. Detta väcker frågor om diskriminering när det så tydligt riktas mot minoritetsgrupper utan att någon positiv långsiktig effekt kan antas för de enskilda hushållen. Detta bedöms motverka det integrationsarbete som pågår i staden.

Flera av förslagen kan försvaga relationen mellan invånare och stadens verksamheter. När redan utsatta grupper får sämre möjligheter att klara sin vardag och försörjning, utan att det finns stödande insatser som kan kompensera för detta, riskerar tilliten till myndigheter och offentliga institutioner att minska. Förvaltningen bedömer också att civilsamhällets roll kommer att påverkas, genom ökat tryck från hushåll som söker hjälp för att klara grundläggande behov. Den ökade belastningen kan påverka både kvaliteten och tillgängligheten i det stöd som civilsamhället erbjuder.

Utredningen redogör för erfarenheter från liknande reformer i andra länder, där minskad ekonomisk trygghet lett till en ökning av egendomsbrott, folkbokföringsbrott och ungdomskriminalitet. Förvaltningen bedömer att samma risker finns här där unga kan hamna i en situation där de söker andra vägar till försörjning, inklusive kriminalitet. Detta riskerar att försvåra kommunens brottsförebyggande arbete och ytterligare öka utsattheten för de grupper som redan idag står längst från arbetsmarknad och utbildning.

Förvaltningen bedömer sammantaget att flera av de föreslagna förändringarna ur ett socialt perspektiv riskerar att förstärka socioekonomiska skillnader, ha en negativ påverkan på barns rättigheter, minska tilliten till välfärdssystemet och försvåra arbetet med att uppnå kommunfullmäktiges mål om jämlikhet, tillit, integration och god hälsa för alla. Förslagen bedöms inte i tillräcklig grad ta hänsyn till den målgrupp som faktiskt finns inom det kommunala biståndsmottagandet idag, och saknar kompensatoriska åtgärder som kan möta de sociala konsekvenserna.

Samråd

Tjänsteutlåtandet har skickats till ungdomsråden för information och möjlighet att inkomma med synpunkter.

Samverkan

Information om ärendet har lämnats på FSG 2025-05-13

Bilagor

1. [Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare, volym 1](#)
2. [Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare, volym 2](#)
3. [Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning](#)

Ärendet

Förvaltningen har mottagit en underremiss av stadsledningskontoret av remisserna från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien. Förvaltningen ska lämna ett remissvar till stadsledningskontoret senast 2025-05-21. Remissen innehåller en rad förslag kopplat till ekonomiskt bistånd och biståndsmottagande. Utifrån den begränsade svarstid som förvaltningen har haft att besvara remissen tar förvaltningen ställning till de förslag som bedöms få störst påverkan på den egna verksamheten eller stadsområdets invånare. De förslag som förvaltningen inte tar ställning till finns listade i slutet av tjänsteutlåtandet.

Beskrivning av ärendet

Den 14 juli 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. I uppdraget ingick bland annat att analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet, följa upp jobbstimulansen och undersöka möjligheten att införa en jobbpremie. Utredaren ska även göra en översyn av vissa regler inom försörjningsstödet, bland annat kostnadsposterna i riksnormen, regelverket vid bistånd till andrahandsuthyrning samt reglerna avseende ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas olovligen i Sverige. Utredaren ska även klargöra ansvarsfördelning och rollfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa bland annat vid studier i syfte att förbättra samverkan samt klargöra hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst. Genom tilläggsdirektiv den 8 juni 2023 utvidgades uppdraget till att även lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete, analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden samt att analysera och redovisa för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för att långtidsarbetslösa ska komma i arbete. Genom ytterligare tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredaren i uppdrag att även lämna förslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd begränsas för kostnader utöver riksnormen, att försörjningsstödet storlek begränsas för större hushåll, att det införs en jobbpremie samt, att ett förbud införs för kommuner att, med undantag för nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet. Utredningstiden förlängdes till den 14 februari 2025.

Göteborgs stad har ingått som en av utredningens referenskommuner och bidragit med kunskap och tankar genom nätverksmöten och bilaterala möten.

Förvaltningens bedömning

Nedan följer förvaltningens bedömning kring de förslag som bedöms röra verksamheten eller påverka invånarna i stadsområdet.

Efter denna kortfattade bedömning kring varje förslag följer ett avsnitt med fördjupning i respektive förslag, utredningens bedömning av konsekvenser och en utförligare bedömning från förvaltningen.

Varje rubrik i denna kortfattade del innehåller en hyperlänk till avsnittet där mer information finns.

Bidragstak

Förslag: En modell för bidragstak inom ekonomiskt bistånd

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

En moderniserad riksnorm

Förslag: Riksnormen ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker förslaget med reservation*.

Förslag: De personliga kostnaderna för hemmavarande barn och skolungdom anges per åldersgrupperna under 1 år, 1 år, 2–5 år, 6–9 år, 10–13 år, 14–17 år och 18–20 år. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller sambopppdelning av riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Förslag: Riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024. Referensvärde för personliga kostnader i kronor (se detaljerad beskrivning för nivåer per åldersgrupp samt ensamstående/sammanboende)

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Förslag: Belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Förslag: Riksnormens reala värde ska skyddas genom att den knyts till konsumentprisindex exklusive boende. Riksnormen för det år den avser ska beräknas utifrån ett referensvärde för riksnormen 2024. Framskrivningen av riksnormens referensvärde ska baseras på förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Förslag: Statistiska centralbyrån ska beräkna det jämförelsetal som ska vara ett underlag vid regeringens beslut om riksnormen för nästkommande år.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Lokala tillägg till försörjningsstödet

Förslag: Försörjningsstöd som avser riksnormens kostnadsposter ska inte lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen. Av socialtjänstlagen ska det framgå att i ett enskilt fall ska skäliga kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 beräknas till en högre nivå om det, när det gäller hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år finns särskilda skäl, och när det gäller vuxna finns synnerliga skäl.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll

Förslag: Socialtjänstlagen ska begränsa riksnormens storlek för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Ett hushåll ska undantas från begränsningen om det finns synnerliga skäl. Regeringen får föreskriva hur begränsningen närmare ska utformas. Socialtjänstförordningen ska reglera att summan av hushållets personliga kostnader ska minskas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn eller skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Det ska särskilt regleras hur antalet hemmavarande barn och skolungdomar i hushållet ska beräknas vid tillämpning av begränsningsregeln. Stadigvarande boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 1 barn. Växelvist boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 0,5 barn. Om antalet barn i hushållet slutar med 0,5 ska minskningen för den sista andelen göras med hälften av beloppet för ett barn. Minskningsbeloppet ska beräknas av regeringen och fastställas i socialtjänstförordningen i samband med att riksnormen fastställs. Minskningsbeloppet utgår från ett viktat genomsnitt av personliga kostnader för barn i olika åldrar. Hur beräkningen sker fastställs i 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Förslag: Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden utökas

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Personer som är sjuka och saknar sjukpenningsgrundande inkomst

Förslag: Socialtjänstlagen ska reglera att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden får medge undantag från bestämmelsen om att läkarintyg ska lämnas om det är uppenbart obehövligt. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att läkarintyg ska lämnas från en tidigare tidpunkt än den sjunde dagen vid framtida sjukdomsfall. Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker förslaget med reservation*.

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker förslaget med reservation*.

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar SGI att återfå arbetsförmåga. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR. Kunskapsstödet ska innehålla en beskrivning av varje aktörs ansvar och uppdrag enskilt och i samverkan. Det ska upprättas en plan för gemensam implementering och uppföljning av kunskapsstödet.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget

Förslag: I socialtjänstlagen införs en möjlighet för socialnämnden att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker förslaget med reservation*.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Förslag: I socialtjänstlagen ska regleras att om den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda, delta i upprättandet av samordnad individuell plan. Detta ska gälla om kommunen bedömer att det finns ett sådant behov.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

Förslag: Försörjningsstöd lämnas endast till kostnader för hyra av en bostad i andra hand om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd godkänt andrahandsupplåtelsen. Om det finns särskilda skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Förslag: Ekonomiskt bistånd ska endast lämnas till personer som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Syftet med regleringen är att införa ett uttryckligt krav på laglig vistelse för rätt till bistånd. Kravet omfattar ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Jobbpremien

Förslag: Den som inte längre mottar försörjningsstöd, som har inkomst av anställning och som under kvalificeringsperioden erhållit försörjningsstöd under sex månader i följd har rätt till jobbpremie

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Utredningens förslag och bedömning, samt förvaltningens bedömning

Nedan redogörs för utredningens förslag och de konsekvenser som utredningen ser av lämnade förslag. För varje förslag följs detta av förvaltningens bedömning och ställningstagande kring förslagen.

Avsnittet avslutas med en kortfattad redogörelse för vilka förslag förvaltningen valt att inte bedöma inom ramen för remissvaret.

Bidragstak

En modell för ett bidragstak utformas genom att försörjningsstödet för ett hushåll begränsas om samlade bidrag och ersättningar tillsammans med det beräknade försörjningsstödet överstiger 80 procent av den disponibla inkomsten för ett motsvarande hushåll som inte mottar ekonomiskt bistånd och som har en löneinkomst på 22 000 kronor i månaden. En sådan modell jämför ett hushålls samlade bidrag, ersättningar och beräknat försörjningsstöd, i form av ett beräkningsunderlag, med en taknivå, i form av ett fiktivt beräkningsunderlag. Det fiktiva beräkningsunderlaget består av summan av nettoinkomsten vid en fiktiv schabloniserad lön och familjepolitiska stöd. Det beräknade försörjningsstödet minskas med den del av beräkningsunderlaget som överstiger 80 procent av det fiktiva beräkningsunderlaget.

Personer med hel sjuk- eller aktivitetsersättning, vissa gymnasiestuderande ungdomar, heltidsarbetande, ålderspensionärer eller den som har synnerliga skäl ska inte omfattas av en taknivå. De kan dock omfattas om en annan vuxen i hushållet omfattas av taknivån. Utredningens förslag kan införas genom tillägg i 4 kap. 1 och 3 a §§ socialtjänstlagen. Därutöver kan mer detaljerad reglering kring beräkning och beräkningsunderlag införas i 2 kap. 1 b och 1 c §§ socialtjänstförordningen.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen ska enligt direktivet lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka de ekonomiska incitamenten till arbete. Syftet är att det alltid ska löna sig att arbeta. Utformningen av ett bidragstak bör enligt direktivet ta hänsyn till hushållets samansättning, försörjningsansvar för barn och olika situationer där personen har hinder att ta ett arbete, exempelvis på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning.

Förslaget innebär enbart en begränsning av försörjningsstödet, inte livsföringen i övrigt. Att förslaget utformas som 80 % av en disponibel inkomst med en fiktiv lön på 22 000 kr innebär att samtliga ersättningsformer inkluderas vid beräkning, inte bara lön av arbete, och det gör att den disponibla inkomsten ökar med antal barn i hushållet. Personer som saknar arbetsförmåga ska inte omfattas av bidragstaket då syftet är att stimulera till arbete. Enligt förslaget ska ingen individuell prövning av om en person omfattas av bidragstaket göras, utan det ska anges på gruppnivå. Likaså ska den som arbetar heltid men har behov av kompletterande ekonomiskt bistånd kunna få detta, då det inte ska

förväntas att en person ska behöva arbeta mer än heltid för en skälig levnadsnivå. En biståndssökande som har ett försörjningshinder som undantas från modellen för ett bidragstak kommer ändå omfattas om denne ingår i ett hushåll där den andra vuxna personen har ett försörjningshinder som omfattas av modellen.

Utredningen konstaterat att förslaget innebär att det försörjningsstöd som faktiskt beviljas och betalas ut kan understiga socialnämndens bedömning av vad som krävs för att hushållet ska uppnå en skälig levnadsnivå. Detta innebär att den individuella behovsbedömningen sätts ur spel. Bedömningen är att detta förslag sannolikt inte är förenligt med flera av de grundläggande principerna i socialtjänstlagen. Det skulle sannolikt också öka behovet av akut bistånd till mat då taknivån inte föreslås inverka på yttersta ansvaret som kommunen har för att motverka nöd. Utredningen redogör också för hur modellen förhåller sig till barnkonventionen och gör där bedömningen att förslaget inte är förenligt med barnkonventionen. Det är inte heller sannolikt förenligt med ESK-konventionen (Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter) och Europarådets sociala stadga enligt utredningen.

Utredningen bedömer att ett bidragstak enbart bör införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet. Det skulle också krävas information och insatser till målgruppen för att förslaget skulle få effekt.

Om ett bidragstak skulle införas bör det utformas på ett sådant sätt att det är möjligt att följa upp tillämpningen och utvärdera regeländringens effekter. Det bör inte heller införas ett bidragstak för andra bidrag och ersättningar än försörjningsstödet. Utredningen gör också bedömningen att Flerbarnstillägget inte bör avskaffas i samband med ett eventuellt införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenser för de offentliga finanserna

Ett bidragstak beräknas sammantaget minska de offentliga kostnaderna införandeåret och årligen därefter. Införandeåret 2027 beräknas kostnadsminskningen till 1 057 miljoner kronor.

Effekter på inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

För de berörda biståndsmottagarna förväntas en genomsnittlig minskning av den ekonomiska standarden med 12 procent.

Ekonomisk jämställdhet

Bidragstaket påverkar kvinnor i lägre grad än det påverkar män. De berörda kvinnornas individuella disponibla inkomst beräknas minska med i genomsnitt 12,3 procent, medan de berörda männens individuella disponibla inkomst beräknas minska med i genomsnitt 15,5 procent.

Effekter för typhushållen

Den föreslagna modellen påverkar olika hushållstyper i olika grad. Typhushållen utan barn påverkas inte av bidragstaket, och inte heller ensamstående med ett eller två barn. Effekten på inkomsten är större ju fler barn det finns i hushållet, och också större för

sammanboende än för ensamstående. För sammanboende typhushåll med 7, 9 eller 13 barn ungefär halveras den disponibla inkomsten. Även för de ensamstående hushållen med 7, 9 eller 13 barn minskar den disponibla inkomsten kraftigt, omkring 20–24 procent. I kronor minskar den disponibla inkomsten för sammanboende (ensamstående) med två barn med 5 963 (0), med fyra barn med 14 032 (3 362) och med nio barn med 32 584 (13 927) kronor per månad.

Effekter på sysselsättning, arbetsutbud, arbetslöshet och biståndsmottagande

Förslaget om ett bidragstak ökar drivkrafterna för arbete genom att begränsa det totala ekonomiska stödet till hushåll. Det förväntas leda till att fler accepterar jobb, söker arbete mer aktivt och deltar i insatser – även bland personer som står utanför arbetskraften, exempelvis på grund av sjukdom eller sociala hinder. Detta kan öka arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningen, förutsatt att individer har eller kan utveckla arbetsförmåga.

Effekten på arbetslösheten är osäker. Den kan minska om fler hittar arbete, men också öka om fler träder in på arbetsmarknaden utan att ha rätt kvalifikationer.

Generellt indikerar befintlig nordisk forskning att ökade ekonomiska drivkrafter leder till förkortad tid i bistånd för dem som har eller kan utveckla en möjlighet att arbeta.

Utredningens sammantagna bedömning är att ett bidragstak skulle påskynda den genomsnittliga tid det tar att gå från biståndsmottagande till arbete, men att individens sannolikhet för sysselsättning inte påverkas långsiktigt. Långsiktiga effekter för samhället i stort uppstår dock även av förkortad tid i bistånd, eftersom det hela tiden finns ett flöde in i ekonomiskt bistånd av nya eller återvändande biståndsmottagare, och att biståndstiden förkortas även för dessa. Förslaget bedöms därför minska biståndsmottagandet och öka sysselsättningen på både kort och lång sikt till följd av denna mekanism.

Långsiktiga effekter på de offentliga finanserna, inkomstfördelning, ekonomisk jämställdhet, integration och socioekonomisk segregation

Vilka effekterna på de långsiktiga effekterna av förslaget skulle bli är osäkra. Leder förslaget till att fler övergår till sysselsättning blir kostnaderna lägre och intäkterna högre. Leder förslaget till att sysselsättningen minskar blir den långsiktiga effekten mindre positiv än den kortsiktiga. Det kan även noteras att om till exempel egendoms- och våldsbrott ökar, kan det också medföra negativa offentligfinansiella effekter på sikt.

Det är svårt att bedöma effekten på ekonomisk jämställdhet.

Utredningen konstaterar att de hushållstyper som främst berörs av bidragstaket har en hög andel utomeuropeiskt födda. Beroende på utkomsten av förslaget kan integrationen påverkas både negativt och positivt.

Erfarenheter från en liknande reform i Danmark visade på ökad egendomsbrottslighet bland ungdomar, samt minskad skolnärvaro då ungdomar behövde vara med och försörja familjen. Eftersom de långsiktiga sysselsättningseffekterna har oklar riktning och i bästa fall bedöms vara mycket begränsat positiva, finns det dock en tydlig risk för att de negativa effekterna överväger de positiva effekterna.

Konsekvenser för kommuner

Antalet biståndshushåll bedöms minska med ungefär 1 procent som en direkt följd av bidragstaket (dynamiska effekter är ej inkluderade). Detta beräknas motsvara ungefär 40 miljoner kronor i minskad administrativ kostnad för kommunerna. Den ökade kostnaden för ökad administration till följd av extra beräkningssteg i handläggningen och information till klienterna beräknas till 40 miljoner kronor införandeåret 2027. Förslaget kan också komma att ge upphov till en ökad handläggning av ärenden i fråga om utredningar om felaktiga utbetalning med ca 11 miljoner kronor för 2027. Förslaget bedöms även leda till en ökad hantering av ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer och i viss mån ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt. Avseende livsföringen i övrigt kan det till exempel handla om fler ansökningar om bistånd för att reglera hyres- eller elskulder. Vid ett antagande om att 15 % av berörda hushåll kommer att söka bistånd för akut nödsituation och att varje sådan ansökan tar 30 min att hantera skulle det innebära ökade kostnader på ca 10 miljoner kronor. Sammantaget ökar de administrativa kostnaderna för kommunerna med 20 miljoner kronor för införandeåret 2027. Även långsiktigt bedöms förslaget ge ökade administrativa kostnader för kommunerna.

Konsekvenser för barn

Det är ur många aspekter positivt för barn att de vuxna i familjen lämnar det ekonomiska biståndet för arbete. Förslagets utformning riskerar dock att leda till små sysselsättningseffekter varför de negativa effekterna genom lägre disponibel inkomst för barnhushåll överväger. Denna effekt ökar dessutom ju fler barn som finns i hushållet. Utredningen konstaterar att barn i hushåll med långvarigt bistånd riskerar hamna i ekonomisk utsatthet, barn i större hushåll får inte jämlika levnadsvillkor med barn i mindre hushåll, barn med sammanboende föräldrar påverkas mer än barn till ensamstående, barn till föräldrar med nedsatt arbetsförmåga eller andra försörjningshinder kan behöva leva med bistånd längre än utan förslaget och än barn i hushåll där den vuxne är arbetssökande. Det konstateras även att trångboddheten väntas öka, att barns utbildning påverkas negativt både i resultat, närvaro och utbildningslängd. Sammantaget innebär förslaget sannolikt att Sveriges åtaganden i barnkonventionen inte uppfylls.

Konsekvenser för civilsamhället

Sannolikt kommer andelen som söker stöd hos civilsamhället att öka, men också frekvensen av ansökningar.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

Utredningen konstaterar att det finns en risk för att antalet skenseparationer och folkbokföringsbrott kommer att öka.

I samband med en liknande reform i Danmark sågs en ökad brottslighet bland vuxna, främst egendomsbrott som rån, bedrägeri och snatteri. Dessutom ökade ungdomsbrottsligheten – både egendomsbrott och våldsbrott. Förändringen i antalet egendomsbrott sågs på kort sikt och framdrivandet av våldsbrott sågs mer långsiktigt. Utredningen konstaterar att det finns skillnader i utformningen av förslaget och den danska modellen, vilket medför osäkerhet kring effekterna. Risker kvarstår dock.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning av förslaget om ett bidragstak är att utredningen på ett genomarbetat sätt redogör för problemen med förslaget. Om förslaget skulle realiseras medför det betydande problem ur både ett administrativt och rättsligt perspektiv. Utredningen visar att de ökade administrativa kostnaderna för kommunerna riskerar att överstiga eventuella besparingar till följd av minskat biståndsmottagande. Dessa bedöms också som lågt räknade då handläggningen av en ansökan om bistånd för att undvika nöd tar dubbelt så lång tid som utredningen antar i sina beräkningar. Bedömningen är således att minst 10 miljoner kronor extra ska läggas till utredningens beräkning.

Vidare framgår att förslaget i oproportionerligt hög grad skulle påverka hushåll med utomeuropeisk bakgrund. Detta väcker frågor om förenlighet med diskrimineringslagstiftningen och principen om likabehandling. Det är inte förvaltningens bedömning att målgruppen som drabbas hårdast av förslaget saknar motivation att arbeta i någon högre utsträckning.

Mot bakgrund av dessa faktorer är förvaltningens samlade bedömning att förslaget varken är praktiskt genomförbart eller förenligt med grundläggande rättsprinciper, och därmed inte bör genomföras. Förslaget avstyrks.

En moderniserad riksnorm

Riksnormen ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni.

Utredningens skäl för förslaget

Försörjningsstödet ska täcka hushållets mer regelbundna utgifter per månad. I riksnormen ingår de kostnader som bedöms vara lämpliga att schablonisera. För försörjningsstödet övriga poster ska kostnaden motsvara skälig kostnad. Ju fler kostnader som schabloniseras, desto enklare handläggning. Däremot blir biståndsprövningen mindre träffsäker och möter de individuella behoven. Utredningen har gjort en avvägning av vilka poster som ska inkluderas och kommit fram till följande förändringar:

- Kostnadsposterna livsmedel, kläder och skor samt förbrukningsvaror ska ingå i riksnormen med samma benämning som i dag.
- Kostnadsposten lek och fritid byter benämning till fritid och lek och benämningen överensstämmer därmed med den benämning som Konsumentverket använder.
- Kostnadsposten hälsa och hygien byter benämning till personlig hygien och benämningen överensstämmer därmed med den benämning som Konsumentverket använder.
- Kostnadsposten dagstidning och telefon ändras till internet och telefoni

Detta innebär inga stora skillnader i sak, utom att kostnad för internet inkluderas i riksnormen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Här redogörs för utredningens bedömning av effekterna på samtliga förslag inom den moderniserade riksnormen. Dessa delas inte upp i utredningen.

Effekter på de offentliga finanserna

Utgångspunkten för utredningens uppdrag om en moderniserad riksnorm är att förslagen ska vara kostnadsneutrala. Det innebär att förslagen som lämnas inte ska öka storleken på det ekonomiska biståndet.

Bedömningen av effekten för de offentliga finanserna är osäker. Utredningens förslag beräknas innebära en viss minskning av den totala kostnaden för det ekonomiska biståndet. Därigenom säkerställs att förslaget inte medför ökade kostnader. Kommunernas kostnader för försörjningsstödet beräknas minska med 300 miljoner kronor. Utredningens föreslagna modell för framskrivning innebär inga ekonomiska konsekvenser, eftersom förslaget till framskrivningen baseras på en faktisk prisutveckling.

Effekter på inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

Kostnaderna för ekonomiskt bistånd väntas minska med cirka 300 miljoner kronor, vilket också innebär att hushållens disponibla inkomst minskar med detta belopp. För de

berörda biståndsmottagarna motsvarar det en genomsnittlig minskning av den ekonomiska standarden med 0,5 procent.

Kvinnor beräknas påverkas av förslaget i högre grad än män. Det förklaras av att en större andel av kvinnorna är ensamstående med barn.

I vissa sammanboende hushåll kommer nivån på riksnormen att bli lägre och i andra hushåll kommer det att bli högre. Generellt kommer riksnormens belopp att minska mer för större hushåll än för mindre hushåll. Effekten är positiv för typhushållet sammanboende utan barn. För ensamstående med flera barn minskar den disponibla inkomsten mer än för sammanboende med samma antal barn. Den disponibla inkomsten minskar med omkring 8–10 procent för typhushållen med 7, 9 eller 13 barn.

Effekter på sysselsättning, arbetsutbud, arbetslöshet och biståndsmottagande

En lägre norm medför en lägre nivå på försörjningsstödet, vilket medför ökat ekonomiskt utbyte av arbete för berörda biståndsmottagare. Det är främst för hushåll med många barn som en minskning sker i normen, och det är för dessa grupper som det i utredningen främst bedöms finnas otillräckliga drivkrafter att arbeta. Utredningen bedömer att en lägre norm kan öka viljan att arbeta. Effekten på arbetslösheten bedöms dock som osäker då det finns en risk att de som går in i arbetskraften saknar rätt kvalifikationer och förmåga och blir kvar i arbetslöshet längre.

Utredningen konstaterar att det enbart är en liten del av biståndsmottagarna som har både möjlighet/förmåga att arbeta och samtidigt bristande ekonomiska drivkrafter att arbeta.

Befintlig nordisk forskning indikerar generellt sett att lägre nivå på det ekonomiska biståndet kan leda till förkortad tid i bistånd, men att det inte finns några långsiktiga effekter för individen.

Långsiktiga effekter på de offentliga finanserna, inkomstfördelning, ekonomisk jämställdhet, integration och socioekonomisk segregation

Förslaget om en ny riksnorm bedöms leda till en begränsad ökning av sysselsättningen på lång sikt, vilket innebär att de långsiktiga offentligfinansiella kostnaderna blir lägre.

Effekterna på jämställdheten är osäkra.

Bland hushåll med många barn är andelen utomeuropeiskt födda hög. I den mån den nya riksnormen ökar sysselsättningen bland utrikes födda, kan förslaget på sikt leda till ökad integration.

Konsekvenser för kommuner

Förändringarna avseende kostnadsposter i riksnormen kan vidare leda till en enklare handläggning för socialnämnderna. Att kostnaden för tillgång till internet föreslås ingå i riksnormen innebär att socialnämnden i de allra flesta fall inte behöver göra en individuell behovsbedömning av dessa kostnader, vilket minskar den administrativa bördan för socialnämnderna.

Eftersom förslaget i genomsnitt innebär en något lägre norm kan det även i viss mån minska antalet hushåll som är berättigade till försörjningsstöd, och således leda till färre biståndshushåll och därigenom minskade handläggningskostnader för ekonomiskt bistånd. Minskningen av antalet biståndshushåll bedöms dock vara av försumbar storlek.

Konsekvenser för enskilda

Att kostnaden för tillgång till internet som beviljats för livsföring i övrigt nu lyfts in i riksnormen stärker i viss mån biståndsmottagarnas möjligheter till självbestämmande. Riksnormens totala belopp ger en ram för konsumtionsmöjligheterna, men kan inte styra hur den enskilde sedan väljer att konsumera.

Konsekvenser för barn

Det är framför allt för hushåll med många barn som en minskning sker i normen. För barn i stora hushåll som har långvariga biståndsbehov kommer effekten att bli större än för barn i hushåll som har tillfälliga biståndsbehov. Barn kommer även att påverkas på olika sätt beroende på hushållets sammansättning och barnets ålder. Exempelvis kommer beloppen för personliga kostnader blir lägre för barn och ungdomar i vissa åldrar och något högre för andra åldrar. Samtidigt ökar ersättningen för föräldrarna, vilket delvis kompenserar för den lägre ersättningen för barn. Eftersom de föreslagna beloppen utgår från Konsumentverkets beräkningar förväntas de föreslagna beloppen totalt sett motsvara de olika gruppernas faktiska behov i högre utsträckning än i dag. Utredningen bedömer att förslaget är förenligt med barnkonventionen.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

Förslaget bedöms inte få några mer betydande konsekvenser för felaktiga utbetalningar och välfärdsbrott.

Utredningen konstaterar att en sänkt nivå på försörjningsstödet kan riskera att egendomsbrotten ökar, och i viss mån även våldsbrott. Risken bedöms dock som osannolik utifrån att den motsvarar hushållens faktiska behov i högre utsträckning än dagens riksnorm.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen anser att utredningens förslag är välkommet och att inkluderingen av internet är bra.

Förvaltningen önskar mer tydlighet avseende innehållet i posten personlig hygien, då det inte bedöms framgå i tillräcklig omfattning vilka förändringar i sak den ändringen innebär. Det vore mycket olyckligt om kostnadsposter inom egenvård skulle behöva behovsprövas separat på grund av att detta inte tydligt framgår om det ingår i kostnadsposten för personlig hygien, då det skulle innebära en stor administrativ ökning. Med den reservationen tillstyrker förvaltningen förslaget.

De personliga kostnaderna för hemmavarande barn och skolungdom anges per åldersgrupperna under 1 år, 1 år, 2–5 år, 6–9 år, 10–13 år, 14–17 år och 18–20 år. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller samboppsdelning av riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen föreslår att riksnormens personliga kostnader fortsatt ska delas upp efter ålder och hushållstyp, men att åldersgrupperna anpassas till Konsumentverkets nuvarande indelning för att underlätta jämförelser. Vissa förenklingar görs dock.

Förslaget innebär att samma åldersindelning som gäller för kostnadsposten livsmedel gäller för samtliga kostnadsposter, vilket underlättar handläggningen men skiljer sig åt mot Konsumentverkets nuvarande indelning.

Utredningen har också tagit hänsyn till skalfördelar som kommer med att vara två vuxna i ett hushåll och anpassat de personliga kostnaderna efter detta.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör ingen annan bedömning än utredningen kring detta, utan tillstyrker förslaget.

Riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024.

Referensvärde för personliga kostnader i kronor per hemmavarande barn och skolorngdom 2024 ska vara:

utan kostnad för lunch 5 dagar/vecka

under 1 år	1 år	2–5 år	6–9 år	10–13 år	14–17 år	18–20 år
1 977	2 522	2 523	2 903	3 287	3 939	4 250

med kostnad för lunch:

under 1 år	1 år	2–5 år
2 219	2 767	2 783

Referensvärde för personliga kostnader i kronor för vuxna 2024 ska vara:

Ensamstående	Gifta eller sambor
4 297	8 054

Referensvärde för gemensamma hushållskostnader 2024 ska för hushåll med olika antal medlemmar vara: 1 pers.

Referensvärde för gemensamma hushållskostnader 2024 ska för hushåll med olika antal medlemmar vara:

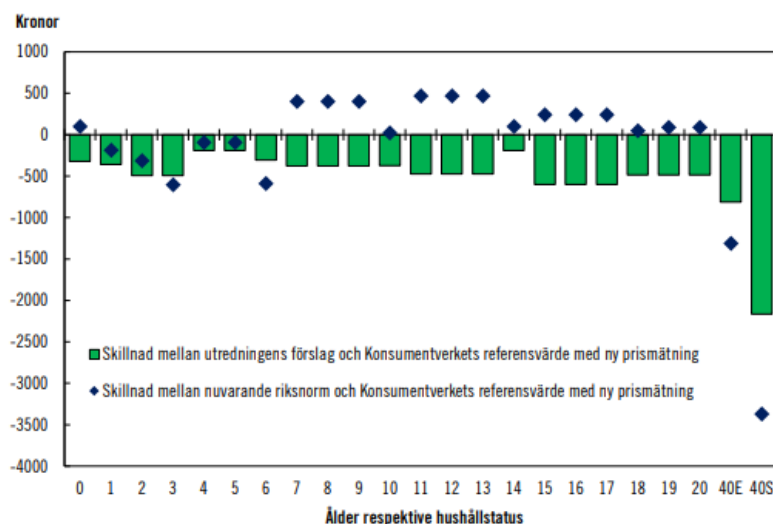
1 pers.	2 pers.	3 pers.	4 pers.	5 pers.	6 pers.	7 pers.
694	889	1 138	1 333	1 555	1 768	1 963

Utredningens skäl för förslaget

Utredningens förslag innebär att riksnormen för beräkning av skäliga kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen ska grunda sig på ett referensvärde för riksnormen. Referensvärdet ska delas upp på olika hushållstyper och åldersintervaller i enlighet med förslagen i avsnitt 8.9.3. Det föreslagna referensvärdet har beräknats baserat på en bedömning av skäliga kostnader för kostnadsposterna för olika åldersgrupper och hushållstyper. Referensvärdet för personliga kostnader utgörs av summan av kostnadsposterna livsmedel, kläder och skor, fritid och lek samt personlig hygien. Referensvärdet för gemensamma hushållskostnader utgörs av summan av kostnaden för internet och telefoni och förbrukningsvaror. Utredningen föreslår att referensvärdet årligen ska skrivas fram genom att det multipliceras med ett jämförelsetal som anger förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast föregående år och prisläget i juni 2024. Utredningen bedömer att denna modell sammantaget kan tydliggöra vad riksnormen ska omfatta samt bidra till att skydda riksnormens reala värde.

Förslaget innebär ett nytt sätt att beräkna normen för personliga kostnader per ålderskategori, samt gemensamma kostnader beroende på antal personer i hushållet. Förändringen väntas innebära vissa skillnader i kostnadsposter jämfört med dagens riksnorm. I nedanstående bild ifrån utredningen går att se hur varje åldersgrupp påverkas. Sammantaget går att se att barnens andel av normen kommer att minska medan de vuxnas del kommer att närma sig konsumentverkets riktmärken i högre grad.

Figur 8.19 Skillnad mellan personliga kostnader enligt nuvarande riksnorm respektive förslag på ny riksnorm och Konsumentverkets referensvärden (med ny prismätning av livsmedel)

Anm.: Med 40E avses en ensamstående i åldern 40 år, och med 40S en sammanboende i åldern 40 år.
Källor: Socialstyrelsen, Konsumentverket och utredningens beräkningar

En av grunderna till beräkningen är enligt utredningen att konsumentverkets referensvärden utgår ifrån vissa normerande faktorer så som ursprung och märkning av varor. De tar inte heller hänsyn till extrapriser och kampanjer. Utredningen gör ett antagande om att som låginkomsttagare speglar det inte det faktiska konsumtionsmönstret.

Nedan följer en sammanfattning av hur den nya normen förhåller sig till konsumentverkets referensvärden på de olika posterna inom försörjningsstödet.

Livsmedel: beräknas till 93 procent av livsmedelskostnaden enligt Konsumentverkets nya prismätning

Kläder och skor: beräknas till 80 procent av Konsumentverkets referensvärde.

Fritid och lek: enligt konsumentverkets referensvärde, med några innehållsmässiga undantag.

Personlig hygien: beräknas till 90 procent av Konsumentverkets referensvärde

Förbrukningsvaror: beräknas till 90 procent av Konsumentverkets referensvärde

Internet och telefoni: Kostnaden för internet och mobilabonnemang i utredningens bedömning baseras på den genomsnittliga kostnaden för respektive tjänst enligt statistik från Post- och telestyrelsen, vilket är en något lägre kostnad än den Konsumentverket använder.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser ett bekymmer redan i utformningen av direktiven till utredningen genom formuleringen att utredningen ska lämna kostnadsneutrala förslag. Förvaltningens bedömning är att det hade behövts förslag som i högre grad tog hänsyn till skälig levnadsnivå och möjligheterna för individer och familjer att ta till sig det stöd som socialtjänsten bedömer som nödvändigt för att bli självförsörjande, ta sig ur en skadlig livssituation eller förbättra sin föräldraförmåga. Genomgående är det ett perspektiv som förvaltningen saknar i utredningen.

Förvaltningen ställer sig frågande till att biståndstagare långt ifrån arbetsmarknaden likställs helt med en låginkomsttagare i fråga om behov och möjligheter till samhällsintegrering. Kapitel 4 i utredningen redogör på ett bra och överskådligt sätt för den målgrupp som socialtjänsten möter, och konstaterar att det är en högst begränsad grupp som idag står till arbetsmarknadens förfogande och dessutom har reella möjligheter att ta och få ett arbete utifrån sina förutsättningar och kvalifikationer. Det stora flertalet har en rad utmaningar att ta sig igenom för att närma sig egen försörjning, oavsett vilka drivkrafter som finns att arbeta. Bland de exempel som förvaltningen önskar lyfta fram kan nämnas personer med skadligt bruk eller beroendeproblematik, personer med bekymmer med impulskontroll och bristande förmåga att planera sin vardag av olika skäl och personer med bristande anknytning till det svenska samhället eller med mycket låg utbildningsbakgrund. Som samhällets yttersta skyddsnät går det att argumentera för varför normen skulle beräknas något högre än det utredningen föreslår för de barn som har föräldrar med de utmaningarna. Barnen ska inte behöva betala priset för sina föräldrars utmaningar. Förvaltningens bedömning är att en större hänsyn till barnens rätt till en skälig levnadsnivå bör kunna tas när nu en sådan omfattande och väl genomarbetad modell läggs fram. Det är också förvaltningens bedömning att det skulle ge större samhällseffekter om möjligheterna för den målgrupp som *faktiskt* finns inom biståndsmottagandet idag ökades genom kloka insatser förankrade i forskning och evidens.

Förvaltningen kan vidare konstatera att förändringen av nivåerna av biståndet till barn inte är förenlig med de rekommendationer som regeringen fått av FN:s kommitté för barnets rättigheter 2023, där kommittén lämnar förslag som syftar till att minska barnfattigdomen. Bland rekommendationerna går att läsa att Sverige bör ”höja socialbidragen för hushåll med en ensamstående förälder, asylsökande barn, barn som saknar uppehållstillstånd och barn till utländska föräldrar.¹” Utifrån de föreslagna nivåerna går detta tvärt emot FN:s rekommendationer, vilket förvaltningen har svårt att ställa sig bakom.

Denna del av förslaget önskar därför förvaltningen avstyrka.

Belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen förslår att belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader. Detta för att underlätta för kommunerna när någon post ska beräknas till en högre eller lägre nivå vid särskilda eller synnerliga skäl.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen håller med om att detta vore ett bra underlag för kommunen när kostnader inom normen av olika skäl behöver prövas till en annan nivå än vad normen anger.

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Riksnormens reala värde ska skyddas genom att den knyts till konsumentprisindex exklusive boende. Riksnormen för det år den avser ska beräknas utifrån ett referensvärde för riksnormen 2024. Framskrivningen av riksnormens referensvärde ska baseras på förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent

Utredningens skäl för förslaget

Förslaget innebär att riksnormen kompenserar för årets kommande prishöjningar redan i samband med att den beslutas. En uppräknings med 2 % utöver det referensvärde som normen ska utgå ifrån ska säkerställa att den eftersläpning som tidigare utgjort ett problem minskas något. Syftet är att bibehålla det reala värdet på riksnormen. 2 % är det

¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, *Avslutande observationer om Sveriges sjätte och sjunde periodiska rapporter*, CRC/C/SWE/CO/6-7, svensk version, 2023, s.11

nationella målet för inflationen, vilket utredningen bedömer vara ett rimligt uppräkningsvärde.

Utredningen har noterat att inga andra bidrag eller ersättningar kompenserar för denna eftersläpning, inte heller de övriga system som avser att trygga en grundläggande försörjning. Försörjningsstödet utgör dock ett yttersta skyddsnät, och riksnormen särskiljer sig genom att vara det enda grundskydd som grundas på beräknade faktiska kostnader för de ingående posterna. Utredningen anser att detta motiverar en kompensation för eftersläpningen i prisanpassningen för riksnormen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning av förslaget är att det är ett välgrundat förslag som ger ökade planeringsförutsättningar både för kommunen och den enskilde försörjningsstödstagaren. Mycket bra att eftersläpningseffekterna minskas. Förvaltningen har redogjort för sin syn på nivåerna under det förslag som redogör för beräkningen av biståndet, varför denna del tillstyrks.

Statistiska centralbyrån ska beräkna det jämförelsetal som ska vara ett underlag vid regeringens beslut om riksnormen för nästkommande år

Utredningens skäl för förslaget

SCB är den myndighet som beräknar konsumentprisindex. Myndigheten beräknar i dag på uppdrag från regeringen prisbasbeloppet och det förhöjda prisbasbeloppet utifrån bestämmelserna i socialförsäkringsbalken. Beloppen fastställs senare av regeringen. Utredningen föreslår att SCB även ska beräkna det jämförelsetal som baserat på konsumentprisindex exklusive boende anger förändringen i prisläget mellan juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. Detta jämförelsetal ska utgöra ett underlag för regeringens beslut om riksnorm enligt 2 kap. 1 § första stycket socialtjänstförordningen

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen har ingen annan bedömning än utredningen i detta. Förslaget tillstyrks.

Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet

Försörjningsstöd som avser riksnormens kostnadsposter ska inte lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen

Av socialtjänstlagen ska det framgå att i ett enskilt fall ska skäliga kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 beräknas till en högre nivå om det, när det gäller hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år finns särskilda skäl, och när det gäller vuxna finns synnerliga skäl.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen konstaterar att flera kommuner använder sig av olika lokala tillägg och undantag för att kompensera för ökade prisnivåer eller av andra anledningar justera för brister som upplevs i bidragssystemet. Utredningen ifrågasätter lagligheten i att på ett generellt plan tillämpa sådana undantag, utan individuell prövning. Därför föreslås ett förtydligande av lagstiftningen. Det bedöms alltså inte vara någon förändring i sak, utan ett förtydligande av gällande lagstiftning.

Utredningens direktiv anger att utredningen ska lämna författningsförslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd, så långt det är möjligt och lämpligt, begränsas för kostnader utöver riksnormen.

Förslaget innebär en skärpning av möjligheten att lämna försörjningsstöd till en högre nivå för vuxna. Möjligheten lämnas oförändrad för barn och unga, vilket grundar sig i att socialnämnden ska ges möjlighet att beakta barnets bästa. Utredningen ser inga skäl att begränsa möjligheten till barn under 18, då försörjningsansvaret kvarstår så länge barnet får i gymnasiet, samt att det bättre överensstämmer med uppbyggnaden av riksnormen i övrigt.

Utredningen bedömer att vad som kan utgöra synnerliga skäl att i ett enskilt fall beräkna riksnormen till en högre nivå kan vara situationer då en person tillfälligt har högre kostnader för livsmedel, kläder och skor eller telefon på grund av att personen är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller på grund av annat brott. Det skulle också kunna innefatta andra situationer där det är uppenbart oskäligt att inte beräkna högre kostnader och som inte går att förutse i lagstiftningsarbetet

Utredningen bedömer att den inskränkning som förslaget innebär ändå utgör en proportionerlig begränsning i förhållande till syftet att skapa enhetlighet inom försörjningsstödet.

Utredningens förslag är inte avsett att innebära någon inskränkning i möjligheten att bevilja bistånd i akuta nödsituationer, även i förhållande till de i riksnormen angivna kostnadsposterna. Förslaget är inte heller avsett att innebära någon inskränkning i kommunens möjlighet att bevilja bistånd enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Effekter på de offentliga finanserna

Redan i dag saknas förutsättningar i socialtjänstlagen för kommuner att göra generella höjningar eller sänkningar av riksnormen. Förtydligandet som föreslås innebär därför ingen förändring i sak. Av utredningens kartläggning framgår dock att ett fåtal kommuner tillämpar lokala riktlinjer som innebär generella höjningar av riksnormen. I dessa kommuner kommer utredningens förslag att medföra att biståndet som beviljas minskar.

Utredningen bedömer sammantaget att förslagen leder till att kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd minskar, men att minskningen är försumbar.

Konsekvenser för kommuner

Utredningen bedömer att förslaget saknar administrativa konsekvenser för kommunerna.

Konsekvenser för barn

Utredningen bedömer att förslaget inte medför några direkta konsekvenser för barn eftersom barns möjligheter att i enskilda fall få kostnader inom riksnormen till en högre nivå inte förändras. Däremot kan barn indirekt påverkas genom vuxnas minskade möjligheter att få högre kostnader inom riksnormen ersatta i enskilda fall. Det kan innebära att hushållet som helhet får mindre ekonomiskt bistånd i dessa fall. Förslaget bedöms förenligt med barnkonventionen.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen välkomnar en tydlighet kring möjligheterna att lämna bistånd till en högre nivå. Däremot ser förvaltningen en risk om möjligheten att lämna bistånd till en högre nivå stramas åt för vuxna, samtidigt som riksnormen generellt sänks. Detta påverkar förvaltningens möjligheter till att tillförsäkra skälig levnadsnivå då de individuella behoven inte alltid överensstämmer med riksnormens nivå. Denna möjlighet används inte i någon större utsträckning, men i de enskilda fall där detta görs får det en stor effekt för den enskilde. Förvaltningens bedömning är dock att problemet inte ligger inom ramen för detta förslag, utan i förslaget om nivåer inom riksnormen. Därför tillstyrks förslaget.

Begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll

Socialtjänstlagen ska begränsa riksnormens storlek för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Ett hushåll ska undantas från begränsningen om det finns synnerliga skäl. Regeringen får föreskriva hur begränsningen närmare ska utformas. Socialtjänstförordningen ska reglera att summan av hushållets personliga kostnader ska minskas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn eller skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Det ska särskilt regleras hur antalet hemmavarande barn och skolungdomar i hushållet ska beräknas vid tillämpning av begränsningsregeln. Stadigvarande boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 1 barn. Växelvist boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 0,5 barn. Om antalet barn i hushållet slutar med 0,5 ska minskningen för den sista andelen göras med hälften av beloppet för ett barn. Minskingsbeloppet ska beräknas av regeringen och fastställas i socialtjänstförordningen i samband med att riksnormen fastställs. Minskingsbeloppet utgår från ett viktat genomsnitt av personliga kostnader för barn i olika åldrar. Hur beräkningen sker fastställs i 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningens uppdrag är enligt direktivet att påtagligt begränsa försörjningsstödet storlek för större hushåll. Utgångspunkten i direktivet är att det ska löna sig att gå från bidrag till arbete och egen försörjning, och att det ska vara lönsamt att arbeta mer.

Förslaget utgår från utredningens förslag om en moderniserad riksnorm, vilken i sig innebär en större minskning av försörjningsstödet storlek ju fler barn eller skolungdomar det finns i hushållet.

Utredningen bedömer att det mest ändamålsenliga sättet att åstadkomma en påtaglig begränsning av försörjningsstödet är att göra en begränsning av personliga kostnader på hushållsnivå på grundval av hushållets storlek. Anledningen till detta är att de personliga kostnaderna i riksnormen inte tar hänsyn till skalfördelar fullt ut eftersom barns och skolungdomars personliga kostnader beräknas oberoende av hushållsstorlek och ökar med lika mycket för varje tillkommande person (i respektive åldersintervall). I ett hushåll med många barn är det dock utredningens bedömning att sannolikheten ökar för att barn kan ärva bland annat kläder samt att matkostnaden inte ökar med lika mycket för varje hushållsmedlem som tillkommer på grund av till exempel lägre genomsnittspriser för större förpackningar. Förslaget innebär att summan av de personliga kostnaderna för hushållet som helhet ska minskas med ett fastställt belopp för varje antal barn som överstiger tre i hushållet.

Förslaget innebär att minskningsbeloppet ska fastställas av regeringen i samband med fastställandet av riksnormen. Detta för att bygga in möjligheter att justera nivån utan att behöva göra större ändringar i bidragssystemet.

Begränsningsregeln ska inte påverka skäligen kostnader utanför riksnormen, enskilda hushållsmedlemmars behov av ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt, inte heller möjligheten att söka bistånd i en akut nödsituation.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Effekter på de offentliga finanserna

Utifrån utredningens beräkningar bedöms begränsningsregeln minska de offentliga kostnaderna för försörjningsstödet med 150 miljoner kronor 2027. Utredningen antar att 6 procent av den direkta minskning i försörjningsstödet som begränsningsregeln medför kan vägas upp av ökade kostnader för bistånd i akuta nödsituationer, vilket innebär 9 miljoner kronor.

Effekter på inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

Begränsningsregeln beräknas minska kostnaderna för försörjningsstöd med omkring 150 miljoner kronor, vilket också innebär att hushållens disponibla inkomst minskar med detta belopp. För de berörda biståndsmottagarna motsvarar det en genomsnittlig minskning av den ekonomiska standarden med 4,6 procent.

Biståndshushållen med fler än tre barn motsvarar endast ungefär 3 procent av samtliga biståndshushåll.

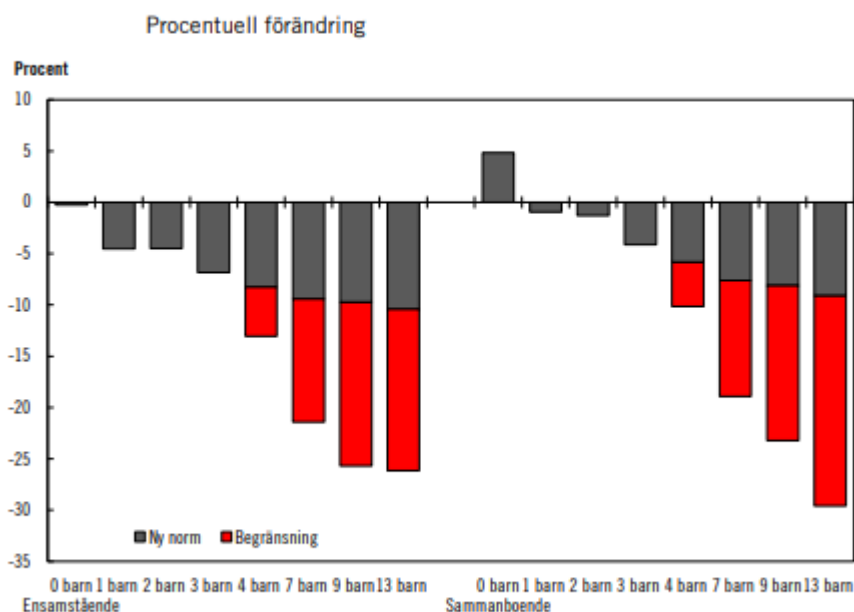
Begränsningsregeln påverkar kvinnor i något högre grad än män, men skillnaden är liten.

Effekter för typhushållen

För hushållen med fler barn är effekten på inkomsten av enbart begränsningsregeln större ju fler barn som finns i hushållet. För ensamstående och sammanboende hushåll med 4 barn innebär enbart begränsningsregeln att den disponibla inkomsten minskar med omkring 4–5 procent. För de ensamstående hushållen med 7, 9 eller 13 barn minskar den disponibla inkomsten med omkring 12–16 procent till följd av begränsningsregeln. För sammanboende typhushåll med 7, 9 eller 13 barn uppgår minskningen omkring 11–20 procent.

Den sammantagna effekten av en moderniserad riksnorm och begränsningsregeln innebär för ensamstående och sammanboende hushåll med 4 barn att den disponibla inkomsten minskar med 13 respektive 10 procent. För ensamstående med 7, 9 eller 13 barn minskar den disponibla inkomsten med mellan 21 och 26 procent. För sammanboende med 7, 9 eller 13 barn uppgår minskningen till mellan 19 och 30 procent.

Figur 20.4 Effekten på disponibel inkomst för typhushåll av förslaget om en begränsningsregel och en ny riksnorm 2027

Anm.: Antagandena om typhushållen beskrivs i kapitel 5.

Källor: Statistiska centralbyrån, Fasit (STAR 2022) och utredningens beräkningar.

Effekter på sysselsättning, arbetsutbud, arbetslöshet och biståndsmottagande

Förslaget om en begränsningsregel för större hushåll ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta för personer i berörda hushåll, vilket i sin tur kan leda till en ökad vilja att arbeta. Viljan att arbeta ökar även för personer som står utanför arbetskraften, eftersom begränsningsregeln gäller alla biståndsmottagare oavsett försörjningshinder. Förslaget kan därför även leda till ett ökat arbetskraftsdeltagande.

Utredningen bedömer att en lägre nivå på försörjningsstödet kan öka viljan att arbeta. Effekten på arbetslösheten bedöms dock som osäker då det finns en risk att de som går in i arbetskraften saknar rätt kvalifikationer och förmåga och blir kvar i arbetslöshet längre.

Utredningen konstaterar att det enbart är en liten del av biståndsmottagarna som har både möjlighet/förmåga att arbeta och bristande ekonomiska drivkrafter att arbeta.

Befintlig nordisk forskning indikerar generellt sett att lägre nivå på det ekonomiska biståndet kan leda till förkortad tid i bistånd, men att det inte finns några långsiktiga effekter för individen. Det finns ingen särskild forskning som har tittat på effekten för större hushåll.

Långsiktiga effekter på de offentliga finanserna, inkomstfördelning, ekonomisk jämställdhet, integration och socioekonomisk segregation

Begränsningsregeln för större hushåll bedöms leda till något högre sysselsättning på lång sikt. Detta bidrar till att de långsiktiga offentligfinansiella kostnaderna är lägre än de kortsiktiga, och att intäkterna är högre.

Det är svårt att bedöma effekterna på den ekonomiska jämställdheten.

Sammantaget kan förslaget, i den mån det ökar sysselsättningen långsiktigt bidra till förbättrad integration samt minskad etnisk segregation. Eftersom de positiva sysselsättningseffekterna bedöms vara begränsade, bör dock effekterna vara relativt små.

Konsekvenser för kommuner

Begränsningsregeln bedöms inte ha någon större påverkan på den kommunala administrationen på kort sikt. En något minskad administration till följd av färre biståndshushåll kan antas på längre sikt.

Konsekvenser för barn

Det är ur många aspekter positivt för barn att de vuxna i familjen lämnar det ekonomiska biståndet för arbete. Utredningen bedömer mot denna bakgrund att begränsningsregeln, i den mån det leder till att fler kommer i arbete, bidrar med positiva konsekvenser för barn. Samtidigt medför begränsningsregeln negativa ekonomiska konsekvenser för barn i de biståndshushåll som påverkas om föräldrarna inte börjar arbeta. Det bör i detta sammanhang noteras att sysselsättningseffekterna bedöms vara mycket små, vilket innebär att relativt få biståndsmottagande föräldrar förväntas börja arbeta till följd av förslaget.

Utredningen konstaterar att konsekvenserna för barnen beror på hur många barn som är en del av hushållet, med större negativa effekter per barn efter det tredje barnet i familjen. En lägre disponibel inkomst för hushållet leder till en lägre ekonomisk standard för barnen som ingår i hushållet så länge familjen uppstår försörjningsstöd. Utredningen konstaterar också att konsekvenserna för barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd blir särskilt stora och få en negativ påverkan på levnadsvillkoren. Det konstateras också att barns utbildning riskerar att påverkas negativt både i resultat, närvaro och utbildningslängd. Dessa effekter är dock svårbedömda.

Utredningen bedömer att även efter en sänkning av riksnormen enligt begränsningsregeln bör hushållet kunna tillgodose barnets *yttersta* behov av mat, kläder och bostad. En förutsättning för detta är att bostadskostnaden, i enlighet med förslaget, inte begränsas på annat sätt än att den, som tidigare, måste vara skäligen. Utredningen gör därför sammantaget bedömningen att den föreslagna modellen för en begränsningsregel sannolikt är förenlig med barnkonventionens grundprincip om barns rätt till social trygghet.

Konsekvenser för civilsamhället

Sammantaget bedömer utredningen att begränsningsregeln kan leda till att stora barnfamiljer som tidigare haft sina behov tillgodosedda genom försörjningsstödet i större utsträckning kommer att vända sig till civilsamhället. Utredningen bedömer dock att risken är mindre när det gäller förslaget om begränsningar för större hushåll än för utredningens förslag om bidragstak.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

En begränsningsregel som gör det ekonomiskt förmånligt att begränsa antalet barn och skolungdomar per hushåll riskerar att ge upphov till hushållskonstruktioner som inte överensstämmer med verkliga förhållanden. I hushåll där flera barn och skolungdomar

omfattas av begränsningsregeln kan det finnas risk för skenseparationer eller att separerade föräldrar i hushåll där båda uppbär försörjningsstöd ordnar barnens boendesituation så att några barn bor hos den ena föräldern och några barn bor hos den andra föräldern. Detta kan potentiellt leda till ökade felaktiga utbetalningar av försörjningsstöd och ett ökat antal bidragsbrott.

I samband med en reform i Danmark där rätten till bistånd begränsades sågs en ökad brottslighet bland vuxna, främst egendomsbrott som rån, bedrägeri och snatteri. Dessutom ökade ungdomsbrottsligheten – både egendomsbrott och våldsbrott. På kort sikt sågs en förändringen i antalet egendomsbrott och framdrivandet av våldsbrott var en mer långsiktig effekt. Utredningen konstaterar att det finns betydande skillnader i utformningen av förslaget och den danska modellen, där förslaget får en betydligt mindre ekonomisk påverkan på hushållen. Utredningen bedömer därför att begränsningsregeln inte kommer ha några betydande effekter på brottsligheten.

Förvaltningens bedömning

I socialförvaltningen Nordost finns i dagsläget 140 familjer som har mer än tre barn och skolungdomar aktuella inom försörjningsstöd. Siffran för hela Göteborg är 326 familjer. Socialförvaltningen Nordost är den förvaltning i Göteborgs stad som har flest stora familjer. Målgruppen utgör ca 4,3 % av alla aktuella ärenden inom ekonomiskt bistånd i förvaltningen, vilket är ca en procentenhet högre än riksnittet. Bland dessa familjer är 99 % utrikes födda, 64 % har haft ett kortvarigt bistånd och 36 % har haft ett långvarigt bistånd över 3 år. 17 % har samtidigt som det ekonomiska biståndet ett pågående ärende inom barn och ungdomsvården.

Förvaltningens bedömning kring den här målgruppen är inte att bristande vilja att arbeta är ett stort skäl till att föräldrarna inte är i sysselsättning. Tvärt om är upplevelsen i mötet med dessa familjer att de är mycket motiverade att familjen och barnen ska få det bättre. Många av familjerna har gjort mycket stora ansträngningar för att deras barn ska få det bättre än de själva haft det, och det är i många fall just därför de kommit till Sverige. Det är förvaltningens bestämda uppfattning att det stora flertalet i målgruppen familjer med många barn gör allt i sin makt för att säkerställa att barnen får en bra utbildning och blir en del av det svenska samhället.

Att försämra möjligheterna för dessa familjer att få mat på bordet och ett skäligt liv för barnen ökar inte drivkrafterna till arbete. Det riskerar att leda till att något eller några av barnen ”offras” till förmån för de yngre syskonen genom att dennes gymnasiestudier avbryts så att barnet i stället för att studera kan hjälpa till att försörja familjen. I ett mindre dåligt läge arbetar ungdomen då på den reguljära arbetsmarknaden, men i många fall är bedömningen att det är olika former av kriminalitet som kan komma att bli den reella inkomstkällan för dessa ungdomar på grund av en hård arbetsmarknad och en låg tröskel in i kriminalitet i de utsatta områdena där många av familjerna som påverkas idag bor. Det kan i sammanhanget också behöva lyftas att riskerna för att det är en dotter som tvingas lämna sina studier bedöms som högre än att det är en son.

Begränsningsregeln kanske inte i sig kommer få betydande påverkan på brottsligheten i stort, men förvaltningens bedömning är att förslaget skulle få betydande konsekvenser för kommunens möjligheter att arbeta brottsförebyggande och förhindra att dessa barn, som redan befinner sig i en utsatt situation, dras in i kriminalitet. Utöver frågan om barn som tvingas bli vuxna för tidigt och hjälpa till att försörja hushållet, är bedömningen att själva

konstruktionen av begränsningsregeln kommer leda till ett minskat förtroende för socialtjänsten genom att den skiljer ut en mycket liten grupp i befolkningen utan ett tydligt underlag på att det skulle ge några som helst långvariga effekter för den enskilde.

En annan aspekt som förvaltningen önskar lyfta kopplat till familjesammansättningen är att det i familjer med många barn ofta finns minst ett barn med särskilda behov. Detta påverkar också familjens möjligheter att arbeta, och påverkar också kostnaderna. Dessa merkostnader skulle möjligen kunna sökas som bistånd över norm utifrån särskilda skäl, men det skulle också påverka administrationen om dessa kostnader skulle behöva handläggas separat i högre grad.

Det ekonomiska biståndet ska utgöra samhällets yttersta skyddsnät och tillförsäkra en skälig levnadsnivå. Utifrån det uppdraget är det inte rimligt att konstruera en regel som försämrar förutsättningarna så kraftigt för barnen baserat på hur många syskon som bor i hushållet. Risken för skenseparationer är mycket uppenbar med konstruktionen av förslaget, vilket försätter familjer i en moraliskt svår situation där de kan känna sig tvungna att lura systemet. Att begå folkbokföringsbrott och riskera att bli upptäckt kan innebära att skillnaden för föräldrarna i att kunna ge sina barn en skälig levnadsnivå eller att kunna ge dem det ytterst nödvändiga.

Förvaltningens bedömning är att utredningen gravt missbedömt risken för administrativ kostnadsökning i samband med begränsningsregeln. I utredningens konsekvenskapitel redogörs för en beräkning av att information till biståndssökande, fler fall av felaktiga utbetalningar och ökad handläggning av ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer skulle generera en extra arbetstimme per ärende. Förvaltningen kan konstatera att enbart ansökan om akuta matpengar för en erfaren handläggare tar en dryg timma att hantera. Detta görs heller inte en gång, utan kan komma att behöva göras varje månad för de största hushållen. En utredning om felaktigt utbetalt bistånd vid misstänkt folkbokföringsbrott, eller så kallad skenseparation, beräknas totalt ta mellan 50-55 arbetstimmar, allt inräknat. Det är alltså upp emot 56 arbetstimmar utöver den ordinarie handläggningen av ärendet.

Sammanfattningsvis skulle begränsningsregeln slå mot en mycket liten grupp biståndsmottagare på ett oskäligt hårt sätt, vilket främst skulle påverka barnens uppväxtvillkor och möjligheter att bryta bidragsberoendet över generationerna. Regeln skulle enligt utredningen inte ge några långsiktiga effekter för den enskildes drivkrafter till arbete, och dessutom inte utgöra någon besparing på de offentliga finanserna. Den kostnadsminskning i form av bistånd som kommunerna skulle få skulle i bästa fall ätas upp av en ökad administration, men förvaltningens bedömning är att det snarare skulle öka den administrativa bördan betydligt genom ökad hantering av ansökningar för akut bistånd och för utredningar av felaktiga utbetalningar. Förvaltningen avstyrker förslaget.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Befintliga förordningar om uppgiftsskyldighet i vissa fall enligt socialtjänstlagen och om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska kompletteras. Kompletteringen består i att socialnämnden får rätt att ta del av uppgift om en persons programanvisning uppgår till heltid, uppgift om att Arbetsförmedlingen har fattat ett sanktionsbeslut samt uppgift om att rapporterade aktiviteter i aktivitetsrapporten eller antal sökta arbeten inte stämmer överens med vad som anges i handlingsplanen.

Utredningens skäl för förslaget

En effektivare kontroll av om personer med ekonomiskt bistånd står till arbetsmarknadens förfogande kan, enligt direktiven, leda till att aktivitetsnivån bland arbetslösa ökar och därmed till att fler kan komma i arbete. Att socialnämnden kan inhämta information från Arbetsförmedlingen före utbetalningen av bistånd kan även förebygga felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Uppgift om i vilken omfattning en person är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program kan ha betydelse för socialnämndens bedömning av om en person står till arbetsmarknadens förfogande. Att socialnämnden ges rätt att få uppgift om omfattningen av en persons programbeslut kan därmed antas motverka felaktiga utbetalningar och möjliggöra en mer effektiv handläggning.

Uppgift om att Arbetsförmedlingen har beslutat om varning eller avstängning från rätt till ersättning på grund av att biståndssökanden har misskött sig, förlängt tiden i arbetslöshet eller själv har orsakat sin arbetslöshet är en uppgift som är en stark indikation på att socialnämnden närmare behöver utreda huruvida biståndssökanden kan anses ha stått till arbetsmarknadens förfogande eller ej.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Förslaget syftar till att förbättra socialtjänstens möjlighet att kontrollera om biståndssökanden står till arbetsmarknadens förfogande vid prövning av ekonomiskt bistånd. En effektivare kontroll av om arbetslösa med ekonomiskt bistånd står till arbetsmarknadens förfogande innebär för den arbetslöse en större risk för sanktion, i termer av nekat bistånd, om reglerna inte efterföljs. En sanktion, eller nekat bistånd, betyder att den arbetslöse får en lägre inkomst vid arbetslöshet. Det kan göra att personen söker arbete mer intensivt, men också att hen sänker kraven på vilka jobb som accepteras och således accepterar fler jobberbjudanden. Även själva hotet om sanktion kan påverka den arbetslöses sökbeteende på motsvarande sätt. Ändrat sökbeteende kan leda till kortare tid i arbetslöshet, kortade biståndstider och högre sysselsättning.

Konsekvenser för kommuner

För kommunerna kan förslaget på sikt väntas ge en snabbare och enklare handläggning på flera sätt. Dels görs fler uppgifter än tidigare tillgängliga för socialnämnden utan att socialnämnden behöver inhämta individens samtycke till uppgiftsdelningen. Dels ges kommunen tillgång till uppgifterna digitalt, vilket minskar behovet av att manuellt (exempelvis via telefon) begära in uppgifterna från

Arbetsförmedlingen. Sammantaget innebär detta att kommunernas administrativa kostnader på sikt bedöms minska.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen välkomnar förslaget och anser att detta kommer underlätta arbetet och minska onödig administration och tid som idag behöver läggas på att söka kontakt med Arbetsförmedlingen och tillstyrker därför förslaget.

Personer som är sjuka och saknar sjukpenningsgrundande inkomst

Socialtjänstlagen ska reglera att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden får medge undantag från bestämmelsen om att läkarintyg ska lämnas om det är uppenbart obehövligt. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att läkarintyg ska lämnas från en tidigare tidpunkt än den sjunde dagen vid framtida sjukdomsfall. Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden.

Utredningens skäl för förslaget

Rätten till ekonomiskt bistånd är inte kravlös. Den som är utan arbete och uppbär försörjningsstöd behöver vara inskriven på Arbetsförmedlingen, stå till arbetsmarknadens förfogande och söka arbete. Det innebär att delta i olika insatser och aktiviteter för att få arbete. Om en person som ansöker om bistånd är sjuk och inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande behöver personen visa att arbetsförmågan är nedsatt. Att visa nedsättningen är en viktig rättssäkerhetsaspekt och en viktig fråga för legitimiteten i systemet. Det finns enligt utredningens bedömning många skäl för att införa ett krav på läkarintyg för den som söker ekonomiskt bistånd och inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, vilka sammanfattas med;

- Sjuka biståndsmottagare bör behandlas på samma sätt som andra sjuka
- Avsaknad av läkarintyg kan leda till felaktiga bedömningar
- Läkarintyg ger bättre förutsättningar för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd
- Det behöver ställas krav även på den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom
- Det räcker inte att konstatera att biståndsmottagare har behov av att få läkarintyg

Kravet att lämna läkarintyg till socialnämnden bör ha samma tidsgränser som i sjukförsäkringen, det vill säga att läkarintyg ska lämnas om tiden personen är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande överstiger sju dagar.

Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ett läkarintyg är ett viktigt underlag i den utredning som socialnämnden behöver göra för att ge, eller hänvisa till, rätt stöd och ställa rätt krav på den biståndssökande. För den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom kan en utförlig medicinsk information innebära att socialnämnden i ökad utsträckning kan ge ändamålsenligt stöd anpassat till personen utifrån dennes individuella förutsättningar. Om de biståndssökande som är sjuka i större utsträckning får läkarintyg kommer också möjligheten att få del av koordineringsinsatser att öka för denna grupp. Mer ändamålsenligt stöd för sjuka kan

innebära att personen snabbare eller i högre utsträckning kan återfå sin arbetsförmåga. Det leder i ett första steg till ett ökat arbetskraftsdeltagande och ökad arbetslöshet. I den mån personen även kan konkurrera på arbetsmarknaden, eller utvecklar en sådan möjlighet, leder det även till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande på längre sikt.

Den administrativa bördan för kommunerna varken ökar eller minskar tydligt

En ökning av antalet läkarintyg i samband med biståndsansökan kan på kort sikt medföra en något ökad administration. Utredningen bedömer samtidigt att mer enhetligt utformade läkarintyg kan innebära en förenklad administration för kommunerna. Att all information samlas i ett intyg innebär också att digitalisering på sikt kan förenkla administrationen ytterligare. Sammantaget bedöms förslaget varken tydligt öka eller minska den administrativa bördan för kommunerna införandeåret.

Konsekvenser för enskilda

Att biståndssökande ges möjlighet att få tillgång till läkarintyg förväntas ge ökad rättssäkerhet för personen eftersom intyget som regel är ett skriftligt underlag i stället för information som nedtecknas efter muntlig kontakt.

Konsekvenser för barn

Biståndsmottagare som uppbär ekonomiskt bistånd på grund av att de är sjukskrivna med läkarintyg kan också ingå i hushåll där det finns barn. Eftersom dessa vuxna biståndsmottagare kan ha behov av insatser för att först återfå arbetsförmåga kan hushållet behöva bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Det kan medföra en längre biståndstid för barnen i hushållet i jämförelse med barn i hushåll med tillfälliga biståndsbehov. Om de vuxna får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation och en högre ekonomisk standard.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen anser att detta är ett bra förslag och i linje med det arbetssätt som redan bedrivs idag. Läkarintyg ger bättre förutsättningar för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd och försäkrar en likvärdig behandling för personer som uppbär ekonomiskt bistånd. Ett läkarintyg är grunden för att kunna pröva rätten till sjukpenning från Försäkringskassan och därför ett rimligt krav. Förvaltningen ser en viss risk att personer som saknar egen insikt i sin situation kan komma att hamna i kläm med den formulering som finns i förslaget om att det ska kunna undantas om det är uppenbart obehövligt. Denna formulering bör lagstiftaren se över för att säkerställa att dessa personer inte hamnar utan ersättning under den period som det tar dem att komma till insikt om sin egen ohälsa. Förvaltningen tillstyrker därför förslaget med reservation.

Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till

arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom.
Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR

Utredningens skäl för förslaget

I utredningens kontakter med kommunerna har det framkommit att det finns behov av mer kunskap inom socialtjänsten för att göra bedömningar om biståndsmottagares arbetsförmåga utifrån information som lämnas i läkarintyg. Att en person har ett läkarintyg innebär som regel inte att personen under en lång tid ska vara passiv. Tvärtom är läkarintyget en utgångspunkt för socialnämndens dialog med den biståndssökande för att planera på vilket sätt personen kan delta i insatser och aktiviteter för att återfå arbetsförmåga. Försäkringskassan ska bidra med viktig kunskap i framtagandet av ett sådant stöd och samråd ska ske med SKR.

Stödet ska innehålla kunskap som är till hjälp för bedömningen av informationen i läkarintyget när en person som är sjuk ansöker om ekonomiskt bistånd. Ett väl underbyggt stödmaterial för yrkesutövarna ger bättre möjligheter att ytterligare höja kvaliteten i socialnämndens bedömningar och planeringar för att biståndsmottagare med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom ska återfå arbetsförmåga.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Vid prövningen av rätten till bistånd förutsätts att den biståndssökande har gjort vad hen kan för att bidra till sin försörjning. Den som är arbetslös behöver vara aktivt arbetssökande och stå till arbetsmarknadens förfogande, men om det finns godtagbara skäl kan personen ha rätt till bistånd även om hen inte står till arbetsmarknadens förfogande. I förarbetena till formuleringen om godtagbara skäl framgår att kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande inte kan riktas mot den som har andra försörjningshinder. Det kan till exempel vara den som är sjuk, den som har behov av andra insatser i form av exempelvis utredning av arbetsförmåga, arbetsträning eller annan social eller medicinsk rehabilitering.

Förvaltningen bedömer att förslaget ska tillstyrkas utifrån perspektivet att kunna göra korrekta bedömningar om den biståndssökande har godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande.

I socialtjänstlagen införs en möjlighet för socialnämnden att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen konstaterar att det är olika vilka krav som kan ställas på deltagande i rehabiliterande insatser inom sjukförsäkringen respektive inom ekonomiskt bistånd. Inom sjukförsäkringen finns ett stöd i lagstiftningen för att dra in eller sätta ned rehabiliteringsersättningen för den som inte medverkar i den planerade rehabiliteringen. I socialtjänstlagen däremot saknas ett direkt uttalat lagstöd för att villkora ekonomiskt bistånd motdeltagande i arbetslivsrehabiliterande insatser.

Biståndssökande med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom behöver göra det som personen kan för att återfå sin arbetsförmåga och stå till arbetsmarknadens förfogande.

Socialnämndens möjlighet att ställa krav på biståndsmottagare, utifrån förmåga är viktigt. Sådana aktiviteter kan till exempel vara utbildning och rehabilitering för att minska antalet biståndsmottagare med försörjningshindret sjukskriven med läkarintyg. I nuläget kan krav på aktivitet endast ställas utifrån bedömningen av om biståndsmottagaren gör vad hen kan för att på sikt bli självförsörjande och därmed inte längre i behov av bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ett krav på deltagande i rehabiliterande insatser förväntas innebära att biståndsmottagare i högre grad kommer att delta i rehabiliterande insatser. Ett ökat deltagande kan potentiellt leda till att fler får rätt stöd för att återfå arbetsförmåga. En rehabiliterande insats syftar i ett första led till att biståndsmottagaren ska kunna vara aktivt arbetssökande och delta i arbetskraften. Det innebär, på kort sikt, att hen registreras som arbetslös. Därefter krävs ytterligare steg för förflyttning från arbetslöshet till arbete. På kort sikt förväntas därför förslaget kunna innebära att arbetskraftsdeltagandet och arbetslösheten ökar. En positiv sysselsättningseffekt kan förväntas uppstå först på sikt. Det saknas forskning avseende effekter av rehabiliterande insatser för biståndsmottagare (se vidare avsnitt 15.6). Det finns däremot viss forskning avseende effekter av aktivering av arbetslösa biståndsmottagare, men denna forskning är sannolikt inte applicerbar på biståndsmottagare med nedsatt arbetsförmåga. Sammantaget noterar utredningen att det finns teoretiska argument som talar för att krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering kan ha en positiv sysselsättningseffekt och därigenom leda till ett minskat biståndsmottagande på lång sikt, men forskningsunderlaget är för bristfälligt för att kunna bedöma om sådana effekter uppstår i praktiken.

Konsekvens för kommunen

Utredningens förslag innebär en möjlighet för socialnämnden att ställa krav på vissa biståndsmottagare att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering under viss tid i redan befintliga insatser. Detta medför inte någon ökad skyldighet för kommuner, regioner eller någon annan aktör att tillhandahålla ytterligare insatser.

Konsekvenser för enskilda

Förslaget om att socialnämnden får begära att den biståndssökande ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering bedöms innebära en viss inskränkning av den enskildes rätt till självbestämmande. Den enskildes rätt till självbestämmande ska vägas mot att rätten till bistånd inte är kravlös och att den enskilde ska göra det som står till buds för att återfå sin arbetsförmåga och på sikt kunna stå till arbetsmarknadens förfogande.

Konsekvenser för barn

Biståndsmottagare som uppbär ekonomiskt bistånd på grund av att de är sjukskrivna med läkarintyg kan också ingå i hushåll där det finns barn. Eftersom dessa vuxna biståndsmottagare kan ha behov av insatser för att först återfå arbetsförmåga kan hushållet behöva bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Det kan medföra en längre biståndstid för barnen i hushållet i jämförelse med barn i hushåll med tillfälliga behov. Om de vuxna får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation och en högre ekonomisk standard.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen anser att för att socialtjänsten ska kunna göra rättssäkra bedömningar avseende att ställa krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering krävs dialog med sjukskrivande läkare. Förvaltningen ställer sig positivt till förslaget och tillstyrker det med reservation att det sker i samråd med sjukskrivande läkare.

Regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar SGI att återfå arbetsförmåga. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR. Kunskapsstödet ska innehålla en beskrivning av varje aktörs ansvar och uppdrag enskilt och i samverkan. Det ska upprättas en plan för gemensam implementering och uppföljning av kunskapsstödet.

Utredningens skäl för förslaget

Kommunerna, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och hälso- och sjukvården har i dag olika ansvarsområden i det stöd som en person kan behöva. Kommunernas socialnämnder har den sociala kunskapen samt ansvarar för det ekonomiska biståndet, Försäkringskassan har försäkringsmedicinsk kunskap samt samordningsansvaret, Arbetsförmedlingen har den arbetsrehabiliterande kunskapen samt kännedom om förutsättningar på arbetsmarknaden och hälso- och sjukvården har den medicinska kunskapen. Detta innebär att varje aktör har kunskaper som sammantaget kan vara viktiga delar i ett ändamålsenligt stöd till personen.

Utredningen konstaterar att i de situationer där personen har behov av stöd från flera aktörer för att återfå arbetsförmåga så förutsätter den nuvarande ansvarsfördelningen att aktörerna samverkar. Ett sätt att stärka samverkan är att öka kunskapen hos respektive aktör om det egna och övriga aktörers uppdrag och ansvarsområden för att på så sätt identifiera och överbrygga eventuella ”glapp”. Mot denna bakgrund bedömer utredningen att kunskapen hos respektive aktör kring övriga aktörers uppdrag och ansvarsområden kan behöva stärkas genom framtagandet av ett gemensamt kunskapsstöd.

Att samla flera aktörer till ett gemensamt uppdrag är troligen mer resurskrävande än om de olika aktörerna enskilt skulle få i uppdrag ta fram kunskapsstöd. Utredningen bedömer

dock att det finns stora samordningsvinster med att aktörerna gemensamt tar fram, implementerar och följer upp ett kunskapsstöd.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser positivt på förslaget och tillstyrker det.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Kommunen ges möjlighet att initiera samordnad individuell plan med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om den enskildes ansökan om samordnad rehabilitering avslås

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen anser att samordnad individuell plan är ett viktigt verktyg för att kunna samla aktörer i syfte att initiera rehabilitering för biståndsmottagare och därmed en möjlighet att bryta långvarigt biståndsmottagande. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, har i dag ingen skyldighet att delta i samverkansstrukturen för samordnad individuell plan på motsvarande sätt som socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens deltagande i samordnad planering bör vara avgränsat och ha ett tydligt syfte

En nackdel med förslaget är att personen, som visserligen måste samtycka till att initiera en samordnad plan, kan befinna sig i en utsatt situation när fler aktörer ska dela känslig information om hen. Det kan, trots att samtycke krävs, vara svårt för personen att vägra på grund av den beroendesituation som hen befinner sig i.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

När en person har fått avslag på samordnad rehabilitering på grund av att personens arbetsförmåga inte är nedsatt av medicinska skäl eller att personen inte bedömts redo för samordnad rehabilitering kan det vara svårt för kommunen och den enskilde att komma vidare med planeringen och avgöra vad som är nästa steg. I denna situation kommer möjligheten till en samordnad individuell planering, där det finns möjlighet att inkludera Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, ha en positiv effekt på personens möjligheter att komma vidare mot arbetsmarknaden eller att söka annan ersättning. Det förväntas leda till att personer i snabbare och i större utsträckning får stöd från aktörerna, vilket i sin tur kan innebära större möjligheter att återfå arbetsförmåga. Det leder i ett första steg till ett ökat arbetskraftsdeltagande och ökad arbetslöshet

Konsekvenser för kommuner

Utredningens förslag om att kommunen, när personen fått avslag på samordnad rehabilitering, ska ha möjlighet att kalla även Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen till upprättandet av samordnad individuell plan bedöms underlätta samverkan och tydliggöra ansvarsfördelning. Det förväntas få positiva konsekvenser för kommunen i form av enklare och snabbare kontaktvägar och därmed en något minskad administration, men effekten bedöms sammantaget vara av liten betydelse.

Konsekvenser för enskilda

När flera olika aktörer är inblandade och ger stöd till en person kan det ibland vara svårt för personen att veta vilken aktör som ska göra

vad. Det kan leda till att ett stort ansvar för att samordna och vidarebefordra information mellan aktörerna vilar på den berörda personen själv eller dennes närstående. Personens hälsotillstånd kan också påverka möjligheterna att själv samordna aktörernas arbete. I

dess situationer bedöms en samordnad plan ge en överblick av ansvarsfördelningen och på så sätt underlätta för person

Konsekvenser för barn

Biståndsmottagare som har behov av samordnad plan kan också ingå i hushåll där det finns barn. Eftersom dessa vuxna biståndsmottagare kan ha behov av insatser för att återfå arbetsförmåga kan hushållet behöva bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Det kan medföra en längre biståndstid för barnen i hushållet i jämförelse med barn i hushåll med tillfälliga behov. Om de vuxna i större utsträckning och snabbare får ändamålsenligt stöd från berörda aktörer att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation och en högre ekonomisk standard.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser positivt på förslaget och tillstyrker det.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

En ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen i vilken det klargörs att försörjningsstöd till boendekostnader lämnas till den som hyr en bostad i andra hand endast om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. Om det finns särskilda skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Utredningens skäl för förslaget

Försörjningsstöd bör inte beviljas för hyreskostnader i andra hand om uthyrningen strider mot hyresrättsliga regler, då detta kan innebära medverkan till olagliga boendeformer och stå i konflikt med andra lagar. Kommunen har ett brottsförebyggande ansvar och bör därför inte betala ut bistånd till boenden som är olagligt uthyrda.

Olovlig andrahandsuthyrning innebär ofta osäkra och otrygga boendeförhållanden, vilket kan försämra möjligheten till självförsörjning genom oskäligt höga hyror, leda till uteblivna boendereferenser och inte anses förenligt med barnets bästa. Det påverkar också rätten till andra statliga stödformer.

Idag saknas lagstöd i Socialtjänstlagen att kräva godkännande från hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd. Ett uttryckligt sådant krav i Socialtjänstlagen skapar klarhet och förhindrar att bistånd lämnas till olovliga boenden.

I vissa fall kan det vara oskäligt att neka försörjningsstöd till kostnader för hyra av en bostad som hyrts ut olovligen i andra hand. Flera av de kommuner som tidigare ställt krav på godkännande har i vissa situationer sett behov av att ändå bevilja försörjningsstöd under en övergångsperiod för att den biståndssökande ska få möjlighet att förändra sin boendesituation. Den som hyr en bostad i andra hand utan hyresvärdens tillåtelse kan i många fall ha begränsade alternativ på bostadsmarknaden. Det kan vara särskilt svårt för personer som har en svag förankring på bostadsmarknaden, saknar boendereferenser, har hyresskulder eller misskötsamhet i ett tidigare boende. Det kan även förekomma situationer där barn berörs av beslutet eller där den enskildes personliga omständigheter är sådana att det kan finnas särskilda skäl att frångå kravet på godkännande. Det finns därför skäl att införa ett undantag från huvudregeln att försörjningsstöd endast får beviljas om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. En individuell bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet ska alltid göras. Det ska i första hand vara fråga om undantag under en begränsad tid i avvaktan på att den enskilde vidtar sådana åtgärder som är nödvändiga för att förutsättningarna för bistånd ska vara uppfyllda. Kommunen har dessutom alltid det yttersta ansvaret om den enskilde inte själv kan lösa sin situation. Det är inte heller förenligt med de grundläggande principerna i socialtjänstlagen att helt neka bistånd till boendekostnader om en sådan hantering innebär att den enskilde hamnar i en akut nödsituation.

Utredningen gör också en bedömning kring att det saknas förutsättningar för att införa ett krav på godkännande för den som hyr en del av en bostad som inneboende, då detta inte krävs enligt hyreslagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Offentliga finanser, integration och socioekonomisk segregation

Utredningens bedömning är att förslaget inte kommer att få några betydande konsekvenser för de offentliga finanserna på kort sikt. På lång sikt bör förslaget leda till att något fler kvalificerar sig för bostadsbidrag, vilket innebär en förflyttning av kostnaderna från kommunerna till staten. Denna förändring bedöms som marginell.

Utredningen ser en risk med att förslaget kan leda till ökad socioekonomisk segregation genom att de med sämst anknytning till arbetsmarknaden inte i samma utsträckning kan få ett andrahandskontrakt i ett starkare socioekonomiskt område. Samtidigt som fler bostäder i kösystemen kan bidra positivt på möjligheten att etablera sig på bostadsmarknaden. Utredningen konstaterar att det finns en korrelation med svag socioekonomisk ställning och etnicitet, varför möjligheten till integration också kan påverkas negativt av förslaget.

Utredningens sammantagna bedömning är att nettoeffekterna sannolikt är små.

Konsekvenser för kommunerna

En viss ökad administration för kommunerna konstateras, framför allt utifrån granskning av hyreskontrakt. Risk för fler avslag på grund av att korrekta hyresavtal saknas.

Utredningen ser också en risk i att behovet av bistånd för tillfälligt boende kan öka, och med det både kostnader och administration. Den ökade kostnaden bedöms inte som betydande.

Möjligheten i förslaget att kunna bevilja bistånd under en övergångsperiod bedöms kunna förebygga de ökade kostnaderna genom att den enskilde hittar en mer lämplig boendelösning.

Konsekvens för den enskilde

Förslaget innebär en viss inskränkning i den enskildes självbestämmande, men detta vägs mot behovet av att motverka osäkra och olagliga boendeformer. Det kan på kort sikt försvåra situationen för hushåll med svag ställning på bostadsmarknaden, särskilt i större städer med bostadsbrist. På längre sikt bedöms dock förslaget kunna bidra till tryggare och mer hållbara boendelösningar.

Konsekvenser för barn

Olovlig andrahandsuthyrning innebär en otrygg boendemiljö för barn och strider ofta mot barnets bästa. Förslaget bedöms på sikt bidra till tryggare boende för barn, men kan på kort sikt innebära att familjer med barn nekas bistånd för olovligt uthyrda bostäder. Effekterna beror på hushållets och den lokala bostadsmarknadens förutsättningar. Undantag ska kunna göras vid särskilda skäl, och kommunen har fortsatt ansvar att hjälpa vid akuta behov, vilket gör att förslaget bedöms förenligt med barnkonventionen.

Konsekvenser för civilsamhället

Att hushåll nekas bistånd till boendekostnader för olovliga andrahandsuthyrningar bedöms kunna innebära en potentiell risk för att fler hushåll vänder sig till civilsamhällets organisationer för att söka hjälp med boende. Det är dock kommunen som har det yttersta ansvaret i akuta nödsituationer och därmed bedöms denna risk som låg. Sammantaget bedöms det inte uppstå några mer betydande konsekvenser för civilsamhället.

Konsekvenser på felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

Förslaget förväntas motverka sådan välfärdsbrottslighet som hänger samman med felaktig folkbokföring eftersom olovliga andrahandsupplåtelser i bredare bemärkelse, kan kopplas samman med till exempel felaktig folkbokföring och skenseparationer. Sådana företeelser kan riskera att ersättningar och bidrag från flera olika myndigheter utgår felaktigt.

Det är ett brott att hyra ut sin lägenhet i andra hand utan hyresvärdens samtycke och att ta ut en oskäligen hyra. Förslaget om att försörjningsstöd inte kan beviljas för att betala hyra för en icke godkänd andrahandsuthyrning, oavsett om hyresnivån kan anses oskäligen eller inte, kan därmed förväntas motverka sådan brottslighet.

Konsekvenser i övrigt

Utredningens förslag väntas inte påverka inkomstfördelning, jämställdhet, sysselsättning, bistånd eller myndigheter i någon större utsträckning. Däremot kan det påverka bostadsmarknadens rörlighet – både positivt, genom att olovligt uthyrda bostäder återgår till bostadskön, och negativt, genom att tillfälliga boendelösningar blir färre för dem med akuta behov.

Förvaltningens bedömning

Bland de 2 768 hushåll som beviljades bistånd för mars månad inom Socialförvaltningens Nordost fanns 12 registrerade olovliga andrahandskontrakt. Hälften av dessa var hushåll med barn. Det är alltså en ytterst marginell grupp som påverkas av förslaget. Förvaltningens bedömning är därför att effekterna av förslaget för det offentliga skulle vara mycket små. Effekterna för den enskilde bedöms däremot som stora.

Göteborgs stad var en av de kommuner som drev på för tydlighet i fråga om att kunna avslå bistånd för olovliga andrahandskontrakt. Det finns en stor vilja och en hög ambition om att inga barn ska behöva växa upp under otrygga boendeförhållanden och att kommunen inte ska bidra till kriminalitet. Därför tillämpade kommunen fram till den vägledande domen i HFD en lokal regel om att inte bevilja bistånd till olovliga andrahandskontrakt. Utifrån denna erfarenhet önskar kommunen nansera bilden av hur denna typ av reglering påverkar den enskilde och även möjligheterna att arbeta med självförsörjningsuppdraget med dessa individer och familjer.

Den målgrupp med biståndsmottagare som bor i olovliga andrahandskontrakt har generellt en mycket dålig förankring på bostadsmarknaden. De har av olika anledningar svårt att få ett giltigt kontrakt, ibland på grund av hyresskulder eller misskötsamhet, ibland på grund av allt för kort tid i bostadskö.

Förvaltningen arbetar dagligen med att motivera och stötta biståndstagare till att ta steg för att närma sig egen försörjning. Några grundläggande delar behöver finnas på plats för att mottagligheten ska finnas att ta emot och ta till sig det stöd som erbjuds. Tak över huvudet och trygghet för sin familj är just en sådan del som är avgörande för hur de insatser som förvaltningen erbjuder faller ut. Att skapa ytterligare osäkerhet förkortar inte tiden i bistånd. Bedömningen är att det är bättre om handläggaren får använda sin erfarenhet och klokhet i att arbeta systematiskt för att familjen ska få ett hållbart och självständigt liv.

Utifrån den erfarenhet som förvaltningen har av att tillämpa en liknande regel sågs en mycket negativ effekt för möjligheten att ta ett arbete för de föräldrar som hade barn i förskoleålder. Utan en fast folkbokföringsadress var det mycket svårt att kunna ansöka om förskoleplats för barnen. Familjerna beviljades bistånd på tillfälliga boenden en kort period framåt, men var de skulle vara folkbokförda var inte lika tydligt. Det ledde till stora byråkratiska utmaningar för familjerna som önskade skriva in sina barn på förskola för att kunna söka arbete, delta i arbetsmarknadsinsatser eller utbildningsinsatser.

Förvaltningen ställer sig tveksam till utformningen med en möjlighet att bevilja om det finns särskilda skäl. Förvaltningens bedömning är att knappt någon av de 12 hushåll som idag har ett registrerat olovligt andrahandskontrakt skulle falla utanför undantaget utifrån särskilda skäl. Således får regeln ingen effekt. Risken med att individuella bedömningar avgör om särskilda skäl finns är att bedömningar varierar mellan handläggare och mellan socialkontor. När förvaltningen agerar olika i likartade situationer minskar förtroendet för socialtjänsten.

Utifrån storleken på den målgrupp som förslaget berör bedöms kostnadseffekterna som små, men ökningen av boendekostnaden i det enskilda ärenden bör nämnas. Tillfälliga boendelösningar är betydligt dyrare för socialtjänsten – pengar som behöver omfördelas från personal som kan arbeta med självförsörjningsuppdraget.

Det ekonomiska biståndet ska utgöra samhällets yttersta skyddsnät. Det är inte tänkt att utformas för att lösa bostadspolitiken. Det är förvaltningens bedömning att det åligger hyresvärdarna att ha koll på vilka som bor i lägenheterna, inte socialtjänsten. Förvaltningens uppdrag är att förebygga nöd, stödja och hjälpa till självförsörjning och till ett självständigt liv. För att kunna lyckas i det uppdraget behövs förtroende och tillit för socialtjänsten. Det går att dra kopplingar till utformningen av sexköpslagen i fråga om harmoniserande lagstiftning. Som samhällets yttersta skyddsnät går det att argumentera för att skulden ska läggas på den som hyr ut sin bostad olovligt och därmed bryter sitt kontrakt. Den som hyr är i en utsatt situation, i beroendeställning och med små möjligheter att påverka sin situation. Att socialtjänsten stöttar den enskilde för att närma sig en mer långsiktigt hållbar situation är självskrivet, men det går att göra utan att neka den enskilde nödvändigt bistånd.

Den sammantagna bedömningen är att förslaget är bristfälligt utformat och påverkar möjligheterna negativt för den enskilde att närma sig arbete. Det är ett förslag som syftar till att lösa en större problematik inom bostadspolitiken, där förvaltningens bedömning är att det inte kommer att få någon reell påverkan utifrån att det är ytterst få biståndstagare som bor i olovliga andrahandskontrakt. Möjligheterna att arbeta långsiktigt med att dessa individer och familjer ska få en hållbar tillvaro påverkas dock negativt genom att osäkerheten ökar och tilliten till socialtjänsten minskar. Förvaltningen avstyrker förslaget.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Ekonomiskt bistånd ska endast lämnas till personer som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Syftet med regleringen är att införa ett uttryckligt krav på laglig vistelse för rätt till bistånd. Kravet omfattar ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen har i uppdrag att lämna förslag som innebär ett förbud för kommuner att, med undantag för akuta nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligt vistas i landet. I direktivet hänvisas till socialförsäkringsutskottets betänkande om ekonomiskt stöd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. I betänkandet anför utskottet att det genom lagstiftning bör införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att ett uttryckligt krav införs i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige. Kravet innebär således en inskränkning av rätten till ekonomiskt bistånd för personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Kravet innebär inte någon inskränkning av kommuners möjlighet att bevilja andra former av hjälp och stöd enligt socialtjänstlagen. Kravet påverkar inte heller den grundläggande principen i socialtjänstlagen om kommuners yttersta ansvar eller socialnämndens förutsättningar att med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer. Kravet kommer således få till följd att kommuner kommer att ha ett begränsat ansvar för att lämna ekonomiskt bistånd till personer som vistas i kommunen, men som befinner sig i Sverige utan tillstånd.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ekonomiskt bistånd lämnas i begränsad utsträckning till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

För de flesta av Sveriges kommuner är biståndsansökningar från personer som saknar tillstånd att vistas i Sverige sällan förekommande. Utredningens kartläggning visar också att det är få personer som vistas i Sverige utan tillstånd som ansöker om ekonomiskt bistånd, och att kommunerna är restriktiva med att bevilja bistånd till dessa personer. Det bistånd som beviljas är företrädesvis i akuta nödsituationer utifrån det yttersta ansvaret enligt socialtjänstlagen.

Kravet omfattar även barn som vistas i Sverige utan tillstånd

Så som framgår av utredningens genomgång av gällande rätt fastställs barns rätt till stöd och hjälp i både socialtjänstlagen, barnkonventionen och flera internationella konventioner om mänskliga rättigheter. Dessa rättigheter omfattar samtliga barn som vistas i Sverige. Kravet på laglig vistelse för att beviljas bistånd omfattar även barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Av utredningens analys framgår att det finns kommuner som i dag beviljar ekonomiskt bistånd utöver vad som följer av en akut nödsituation till

barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Det rör sig dock om ett fåtal ärenden och bistånd i begränsad omfattning eftersom bistånd enligt skälig levnadsnivå inte beviljas till hela hushållet, utan endast till barn i hushållet. Införande av ett krav som i praktiken ska utgöra ett förbud mot att bevilja ekonomiskt bistånd bör därför även omfatta bistånd till barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Kravet kommer således få till följd att barn som befinner sig i en kommun men vistas i Sverige utan tillstånd som utgångspunkt inte kommer ha rätt till ekonomiskt bistånd.

Kravet påverkar till viss del förutsättningarna för EES-medborgare att beviljas ekonomiskt bistånd

Den grundläggande principen om rätten till likabehandling inom EU innebär att EES-medborgare med uppehållsrätt i Sverige har rätt till bistånd på samma villkor som svenska medborgare. Även familjemedlemmar med uppehållsrätt har rätt till bistånd på samma villkor. EES-medborgare som vistas i Sverige utan uppehållsrätt eller annan laglig grund för vistelse omfattas, precis som övriga personer som vistas i Sverige utan tillstånd, av Sveriges jurisdiktion och internationella åtaganden. Vad gäller EES-medborgare som inte omfattas av LMA kommer kravet att innebära en inskränkning av förutsättningarna för bistånd jämfört med i dag.

Kravet är inte förenligt med flertalet konventioner och andra överenskommelser

Det är inte förenligt med barnkonventionen att inskränka rätten till ekonomiskt bistånd för barn som vistas i Sverige utan tillstånd. I barnkonventionen, som numera är svensk lag, fastställs bland annat barns rätt till liv, överlevnad och utveckling, social trygghet och den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling. Rättigheterna i barnkonventionen är ömsesidigt beroende av varandra och ska tolkas i förhållande till varandra och utifrån ett helhetsperspektiv. Icke-diskrimineringsprincipen innebär att konventionsstaterna inte får diskriminera barn men också att staterna behöver se till att alla barn kommer i åtnjutande av sina rättigheter enligt konventionen på ett icke-diskriminerande sätt.

Det är inte fullt ut förenligt med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter att införa ett krav som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas i Sverige med tillstånd. Kravet är inte förenligt med konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Kravet är inte förenligt med Europakonventionen. Kravet är inte fullt ut förenligt med Europarådets sociala stadga.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning är att detta krav tydligt står i strid med och går emot flertalet konventioner och internationella överenskommelser. Förvaltningen beviljar ytterst sällan bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd, så detta förslag skulle inte innebära någon direkt förändring för förvaltningen. Men mot bakgrund av att förslaget strider emot flertalet konventioner och internationella överenskommelser så avstyrker förvaltningen förslaget.

Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

Bakgrund

En jobbpremie utreddes i betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) och finns beskrivet i kapitel 6 - Ökade ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet. Regeringen har valt att gå vidare med jobbpremien separat och publicerat en promemoria som tillkommit efter utredningen, ”Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning”. I huvudsak är förslagen desamma som de förslag som lämnas i betänkandet, men vissa förslag skiljer sig dock åt, bland annat i fråga om vilken myndighet som ska pröva, besluta och utbetala jobbpremien. Betänkandet föreslog socialnämnderna och promemorian föreslår Försäkringskassan

Det är promemorian som förvaltningen beskriver och bedömer i detta tjänsteutlåtande.

Sammanfattning av promemorian

Promemorian innehåller förslag om en ny tidsbegränsad statlig ersättning (jobbpremie) till den som under viss tid (sex månader) har fått försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen och som därefter får inkomst av anställning och inte längre får försörjningsstöd. Syftet med jobbpremien är att öka de ekonomiska drivkrafterna till arbete och självförsörjning. I promemorian föreslås att premien regleras i en ny förordning om statlig jobbpremie.

Försäkringskassan ska, efter ansökan, pröva och betala ut jobbpremien. Premien ska fastställas till 15 procent av den sökandes bruttolön som fastställs i enlighet med vad arbetsgivaren redovisat till Skatteverket för den månad som ansökan om jobbpremie avser. Premien kan lämnas med högst 3 750 kronor per månad i maximalt 18 månader under en tvåårsperiod.

Jobbpremien föreslås vara skattefri enligt inkomstskattelagen.

Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att ta fram ett informationsmaterial som kommunerna kan använda för att informera dem som kvalificerar sig till en jobbpremie.

Promemorians bedömning av konsekvenserna

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna - Till skillnad från förslaget i betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) ska ansökan om jobbpremien inte hanteras av kommunerna utan av Försäkringskassan. Kommunerna har dock information som Försäkringskassan behöver för att kunna pröva en ansökan om jobbpremie. Försäkringskassan kommer därför att behöva vända sig till kommunerna för att få information som är nödvändig för att myndigheten ska kunna besluta om jobbpremien. Kommunerna kommer att på Försäkringskassans begäran behöva bistå med uppgifter som krävs för att kontrollera uppgifterna i ansökan. Det är ingen ny skyldighet för kommunerna att svara på Försäkringskassans begäran utan det följer redan av befintlig uppgiftsskyldighet enligt 12 kap. 7 § socialtjänstlagen. Att lämna ut uppgifter på begäran av en statlig myndighet innebär således inte någon ny uppgift eller höjd ambitionsnivå för kommunerna. Socialstyrelsen bedöms få i uppdrag att ta fram informationsmaterial som kommunerna kan använda sig av för att informera enskilda om jobbpremien. Kommunerna är inte skyldiga att lämna sådan information till enskilda, men eftersom det ingår i socialtjänstens uppdrag att motivera och hjälpa människor att

komma i egen försörjning kan ett sådant informationsmaterial underlätta kommunernas arbete. Sammantaget bedöms förslaget endast ge upphov till marginella kostnadsökningar för kommunerna. Samtidigt bedöms förslaget medföra lägre kommunala utgifter för ekonomiskt bistånd.

Konsekvenser för sysselsättning och biståndsmottagande - Jobbpremien ökar det ekonomiska utbytet för de biståndsmottagare som lämnar försörjningsstöd för arbete. Ökade ekonomiska drivkrafter kan antas leda till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande. Detta förutsätter dock att biståndsmottagarna initialt har bristande ekonomiska drivkrafter samt möjlighet att få och behålla ett arbete. Utvärderingar av den danska jobbpremien 2017–2019 visar inte några signifikanta effekter för de som kvalificerat sig via ekonomiskt bistånd. Den jobbpremie som föreslås i denna promemoria är dock något mer generös än den danska motsvarigheten. Det kan därför antas att sysselsättningseffekterna kommer att vara mer positiva jämfört med de danska erfarenheterna.

Personer som uppbär bistånd sammanhållande under jobbpremiens kvalificeringsperiod kommer även att omfattas av jobbstimulansen regler och kan således ställas inför ett val mellan att nyttja den ena eller den andra. Jobbstimulansen kan således påverka jobbpremiens effekter.

Konsekvenser för jämställdheten - Sammantaget kan jobbpremien inte antas ha någon nämnvärd effekt på den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Konsekvenser för barn - Införandet av en jobbpremie, i den mån den bidrar till att fler föräldrar lämnar det ekonomiska biståndet och blir självförsörjande, bedöms medföra positiva konsekvenser för barn, bland annat vad gäller barnets rätt enligt FN:s konvention för barnets rättigheter till en levnadsstandard som är skälig för att trygga barnets utveckling.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning är att förslaget är komplicerat, kunskapskrävande och att det kommer krävas mer administration för både yrkesutövare och enskilda personer som vill ansöka om jobbpremien. Förvaltningen har inte sett någon positiv effekt av jobbstimulansen som funnits några år och detta beskrivs även i betänkandet. Det finns ingen evidens för att en jobbpremie kommer att få önskad effekt.

Förvaltningen ser snarare att det finns en risk för att individer ser att det kan löna sig att vara i kontakt med socialtjänsten och få ekonomiskt bistånd i sex månader för att därefter kunna få ersättning skattebefriat. Detta är inte en möjlighet som övriga låginkomsttagare i samhället har. Förvaltningen avstyrker därför förslaget.

Förslag eller bedömningar som förvaltningen inte tagit ställning till

Följande förslag eller bedömningar har förvaltningen valt att inte besvara utifrån att de inte i tillräcklig omfattning bedöms påverka förvaltningens uppdrag och förutsättningar. De bedöms inte heller få särskilt stora effekter för stadsområdets invånare.

Bedömning: Ett bidragstak enligt den föreslagna modellen i avsnitt 7.9.1 bör endast införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet.

Bedömning: Ett bidragstak behöver kompletteras med stöd och insatser som syftar till att stärka biståndsmottagares möjligheter att erbjudas och klara ett arbete, för att mer betydande positiva effekter på sysselsättning och biståndsmottagande ska kunna uppnås. Reformen bör också föregås av informationsinsatser.

Bedömning: En modell för ett bidragstak bör införas på ett sådant sätt att det är möjligt att följa upp tillämpning samt utvärdera regeländringens effekter.

Bedömning: Det bör inte införas bidragstak på summan av bidrag och ersättningar utöver det som utredningen föreslår i avsnitt 7.9.1

Bedömning: Flerbarnstillägget bör inte avskaffas i samband med ett införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak i avsnitt 7.9.1, trots att det i viss mån ökar det ekonomiska utbytet av arbete för hushåll som inte mottar försörjningsstöd.

Bedömning: Konsumentverket bör även fortsättningsvis utföra pris- och konsumtionsundersökningar som kan utgöra ett underlag inför regeringens beslut om riksnorm och vid regeringens sammanvägda bedömning av behovet att se över nivån på riksnormen

Bedömning: Det framgår av gällande regelverk att biståndssökande som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program anses stå till arbetsmarknadens förfogande. Utredningen bedömer därför att det inte finns behov av att lämna författningsförslag i denna del.

Bedömning: Det ekonomiska biståndets grundläggande principer om att behovet i första hand ska tillgodoses på annat sätt samt att biståndet är avsett att vara kortvarigt harmoniserar inte med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program

Bedömning: Uppgift om innehåll i handlingsplan, om innehåll i aktivitetsrapport, om skäl till att Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion, om skäl till att en person har avregistrerats från Arbetsförmedlingen samt om att Arbetsförmedlingen har skickat underrättelse till arbetslöshetskassa ska även fortsättningsvis inte omfattas av uppgiftsskyldighet som syftar till att förbättra socialnämndens kontroll av om biståndssökande står till arbetsmarknadens förfogande

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja långvariga biståndsmottagare till självförsörjning. Kunskapsstödet ska utgå från relevant forskning och innefatta kunskapsbaserade metoder samt utformas på ett sådant sätt att det är lättillgängligt för kommunerna.

Förslag: Regeringen ska tillsätta en utredning som får i uppdrag att kartlägga och analysera vilka registerbaserade data avseende kommunala arbetsmarknadsinsatser som behövs för att kunna utvärdera sådana insatsers kausala effekter. Utredningen ska vidare föreslå vilka data som ska samlas in, hur insamlingen av data ska bedrivas och vilken

aktör som ska vara ansvarig för handhavandet av den data som samlats in. I detta arbete ska även de rättsliga förutsättningarna analyseras avseende bland annat kartläggning av personliga förhållanden, dataskydd samt offentlighet och sekretess.

Bedömning: Socialnämndens bedömning av om en enskilds arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom, baserat på ett läkarintyg som lämnas som underlag till ansökan om ekonomiskt bistånd, ryms inom befintlig lagstiftning. Socialnämnden ska göra denna bedömning som ett led i prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Bedömning: Det delade ansvaret mellan olika aktörer för stöd och insatser till biståndsmottagare utan SGI bör kvarstå. För att biståndsmottagare utan SGI ska få ändamålsenligt stöd behöver dock samverkan mellan de olika aktörerna stärkas. Det finns förutsättningar i befintliga strukturer för att biståndsmottagare som saknar SGI ska ha möjlighet till ändamålsenligt stöd. Även om förutsättningarna finns fungerar det dock inte ändamålsenligt i praktiken.

Bedömning: Behovet av att stärka samverkan mellan socialtjänsten, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse i arbetet med samordnad individuell plan när det gäller mottagare av ekonomiskt bistånd är inte tillräckligt för att föranleda förändring i lagstiftningen. Narkotikautredningens förslag om att Kriminalvården ska kunna ta initiativ till att regionen eller kommunen, eller båda, ska delta i upprättandet av en samordnad verkställighetsplan och att Statens institutionsstyrelse ska kunna initiera samordnad individuell plan bedöms vara ändamålsenligt även för mottagare av ekonomiskt bistånd.

Förslag: Kunskap om samordnad individuell plan ska innefattas i det kunskapsstöd som utredningen föreslår i avsnitt 16.6.6.

Bedömning: Det finns inte behov av ytterligare metodstöd för socialnämndens handläggning av ekonomiskt bistånd till kostnader för boende

Socialförvaltning Nordost

Fredrik Johansson
Förvaltningsdirektör

Bjarne Öhman
Avdelningschef

Datum för motionen 2025-03-04

Motion av Patrik Höstmad (D) angående Ett tryggare och trivsammare Göteborg genom ett mer systematiskt och aktivt arbete inom brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan

Göteborgs Stad behöver tillsammans med de goda krafterna i samhället mer systematiskt och aktivt kraftsamla kring det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. *Göteborgs Stads trygghetsskapande och brottsförebyggande program 2021–2026* beskriver att alla som lever, verkar eller vistas i staden ska vara trygga och säkra i Göteborg. Ingen ska behöva begränsa sitt vardagsliv eller avstå från att besöka en plats på grund av rädslan för att utsättas för brott. En väl utvecklad Områdessamverkan är central i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet för att säkerställa säkra, trygga och attraktiva platser och områden där människor bor och verkar.

Områdessamverkan innebär att staden, fastighetsägare, polis och andra aktörer går samman i en fristående, icke vinstdrivande organisation för att ta gemensamt ansvar i ett geografiskt område. Även begreppen platssamverkan och Business Improvement District (BID) används för Områdessamverkan. Syftet är att skapa tydligare villkor och bättre förutsättningar för aktörerna i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Vanligt är en organisering med samverkan genom en ideell förening. Områdessamverkan innebär informationsutbyte, samverkade planer och olika former av insatser där alla bidrar för att öka attraktivitet och trygghet, hantera sociala utmaningar och hindra kriminell aktivitet. Det kan bland annat innebära åtgärder som att hindra kriminalitet i lokaler och offentliga miljöer, att upprusta och utveckla byggnader och offentliga miljöer så att de är attraktiva och trygga samt att organisera trivselskapande aktiviteter. Fastighetsägarna – offentliga (kommun, region och stat), privata och bostadsrättsföreningar – är nyckelaktörer med sina fastighetsrelaterade verktyg för att kunna mota kriminell verksamhet.

Områdessamverkan lyfts tydligt det nationella brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. *Utredningen om åtgärder för stärkt trygghet i den byggda miljön (SOU 2025:5)* understryker att Områdessamverkan i första hand ska bygga på frivillighet, men förslår samtidigt en lagstiftning för att kunna säkerställa en långsiktig och förutsebar finansiering för samverkan. Platssamverkan beskrivs som mycket viktigt även i regeringens skrivelse *Ny strategi för levande och trygga städer (Skr. 2024/25:96)*.

Områdessamverkan är ett väl beprövat arbetssätt som är rapporterat och beforskat, framför allt internationellt. Där samverkan har fungerat bra kan tydliga positiva förändringar observeras och aktörerna får tillgång till verktyg för att hantera problem, som de annars inte kan göra något åt. Exempel på organisationer med olika former av plats- eller områdessamverkan i Göteborg är Avenyföreningen, Citysamverkan, BID Gamlestaden, BID Kville, Innerstaden Göteborg, Bergsjön 2031, (B)id Stigberget, BID

Frölunda Tynnered, Lövgärdet (avtal med 2 fastighetsägare), Fastighetsägarnätverk Långgatorna-Järntorget och Bo Bra i Biskopsgården 2.0.

De olika samverkansorganisationerna har vuxit fram ad hoc vid olika tidpunkter utan någon övergripande styrning från Göteborgs Stad. Det har gjort att samverkansformerna ser olika ut och att stadens engagemang varierar – allt från att betala in föreningsavgift och bidra med omfattande personella resurser till att helt tacka nej till att vara en aktiv medlem. I det trygghetsskapande och brottsförebyggande programmet nämns platssamverkan kort som ett verktyg, men utan att ge någon utvecklad vägledning. Vissa av stadens brottsförebyggande och trygghetsskapande uppdrag och insatser riktas enbart mot de kommunägda fastigheterna, trots att många göteborgare även påverkas av kvaliteten i förvaltning hos privata fastighetsägare.

Det kan finnas skäl till variation i organiseringen av samverkan utifrån områdets lokala förutsättningar. Dock har avsaknaden av en övergripande styrning medfört att det snarare är tillfälligheter än systematik bakom val av organisationsform och hur mycket staden engagerar sig. När stadens förvaltningar och bolag arbetar osammanhängande och oförutsägbart försämras förutsättningarna för fastighetsägare, polisen och andra aktörer att starta upp och engagera sig i Områdessamverkan.

Göteborgs Stad behöver därför utveckla ett mer samlat arbetssätt för Områdessamverkan inom staden och mellan staden, polisen, fastighetsägare och övriga aktörer. Det finns behov av ett utpekat ansvar och en samordnande roll med uppdraget att systematisera och driva utvecklingen av Göteborgs Stads arbete med Områdessamverkan. Ett sådant ansvar och en sådan funktion skulle till exempel kunna vara placerad i en socialnämnd för att ligga nära verksamheten eller hos stadsledningskontoret, till exempel avdelningen för brottsförebyggande och trygghet, motiverat av avdelningens kompetens och att flera nämnder och bolag berörs. Lämplig placering behöver utredas.

Vid framgångsrik Områdessamverkan tenderar till exempel narkotikaförsäljning, ordningsstörningar och skadegörelse flytta till närliggande områden. Därför är det viktigt att det skapas en kontinuerlig väv av Områdessamverkan över större områden där alla bidrar i sin närmiljö. Med anledning av detta är det viktigt att Göteborgs Stad arbetar aktivt med att engagera fastighetsägare och övriga civilsamhället till etablering av Områdessamverkan där den inte redan finns.

Syftet med motionen är till att tillsammans med samhällets goda krafter skapa ett tryggare och trivsammare Göteborg.

Förslag till beslut i kommunfullmäktige:

1. Kommunstyrelsen får i uppdrag att, i samverkan med socialnämnderna, utreda lämplig placering av ansvar och funktion för samordning, systematisering, kunskapshöjning och ökad framdrift i Göteborgs Stads arbete med brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan.
2. Socialnämnderna får i uppdrag att, i samverkan med kommunstyrelsen, arbeta aktivt med ett utåtriktat arbete för att skapa ökat intresse för brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan inom fler områden samt att stödja etablering av brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan.
3. Kommunstyrelsen, socialnämnderna och stadsmiljönämnden får i uppdrag att stötta och medverka i *alla* de bärkraftiga initiativ till brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan som initieras av externa aktörer i Göteborg.

Patrik Höstmad (D)

Datum: 2025-06-11

Ärendenummer: SLK-2025-00408

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer: S2025/00416 samt S2025/00629

Göteborgs Stads yttrande över remiss – Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) samt promemorian Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

Ekonomiskt bistånd är välfärdsystemets yttersta skyddsnät och är tänkt att fungera som ett tillfälligt stöd vid kortare perioder av försörjningsproblem. Att leva länge med ekonomiskt bistånd innebär för många hushåll att befinna sig i en ekonomiskt utsatt position. Göteborgs Stad delar utredningens resonemang om att det därför är viktigt att finna vägar som innebär att individer kan nå självförsörjning och som minskar det långvariga behovet av ekonomiskt bistånd. Staden bedömer dock att utredningens förslag i stora delar inte utgår från den faktiska grupp som lever med ekonomiskt bistånd. Precis som utredningen konstaterar behöver det både finnas vilja att arbeta och möjlighet att arbeta för att kunna bli självförsörjande. En stor grupp av de hushåll som tar emot försörjningsstöd saknar, av både individuella och strukturella orsaker, reella möjligheter att arbeta. Göteborgs Stad menar att förslagen alltför ensidigt tar sikte på att öka viljan att arbeta genom att minska försörjningsstödet och alltför lite handlar om hur möjligheten ska öka. Sammantaget bedöms förslagen därför framför allt öka den ekonomiska utsattheten för en redan utsatt grupp, utan att i någon större utsträckning förbättra möjligheterna till självförsörjning.

Göteborgs Stad gör nedan bedömningar kring de av utredningens förslag som är mest centrala för staden. Några förslag bedömer Göteborgs Stad ska tillstyrkas, och några bör avstyrkas. För ett par av förslagen lämnar Göteborgs Stad enbart synpunkter.

Göteborgs Stad avstyrker förslagen om bidragstak och begränsning av försörjningsstöd för större hushåll

I likhet med utredningen bedömer staden att det är en mindre andel av de som påverkas av bidragstaket och förslaget om begränsning av försörjningsstöd som i utgångsläget har möjligheter att få och klara ett arbete. Utredningen bedömer att vissa i gruppen kan utveckla möjligheten på sikt, men att det inte går att avgöra i vilken mån deras bristande möjlighet beror på bristande motivation eller bristande tillgång till ändamålsenliga insatser. Utredningens egen analys visar att den långsiktiga sysselsättningseffekten, liksom effekten på biståndsmottagandet, är oklar. I det fall nettoeffekten är positiv så bedöms den vara mycket begränsad. Göteborgs Stad delar denna bedömning. Socialtjänstens erfarenheter av den berörda målgruppen är inte att det är en bristande vilja att arbeta som hindrar de vuxna från att arbeta, utan andra faktorer.

Förslagen bedöms därmed inte leda till att fler människor blir självförsörjande eller öka drivkraften att arbeta. Vidare finns, som utredningen påtalar, en tydlig risk att de negativa effekterna av förslaget på integration och segregation överväger de positiva.

Utredningen konstaterar vidare att den föreslagna modellen för ett bidragstak inte är förenlig med barnkonventionen. Införandet kommer medföra att många hushåll med barn totalt sett kommer att beviljas lägre belopp av försörjningsstöd än idag. En lägre disponibel inkomst för hushållen leder till en lägre ekonomisk standard för de barn som ingår i dessa hushåll så länge familjerna uppbär försörjningsstöd. Detta gäller i synnerhet barn i hushåll med många barn. Bidragstaket bedöms också kunna leda till en ökad trångboddhet om bidragstagarna behöver minska sina utgifter för boende till följd av de minskade inkomsterna. Detta kan ha en negativ inverkan på barns psykiska och fysiska välmående och utveckling. På liknande sätt bedöms förslaget om en begränsning av försörjningsstödet för hushåll med många barn få negativa konsekvenser. Även om antalet biståndshushåll med många barn är förhållandevis få, innebär det faktum att det är många barn i vart och ett av dessa hushåll att det totala antalet barn som berörs av förslaget är betydligt fler än antalet hushåll. Dessa barn får en kraftigt försämrad ekonomisk situation och en ekonomisk utsatthet som påverkar barnen negativt. Det är inte lämpligt att konstruera en regel som försämrar förutsättningarna för barn baserat på hur många syskon som bor i hushållet.

Göteborgs Stad bedömer att även om förslagen kan leda till minskade kostnader för ekonomiskt bistånd, kommer de innebära en ökad administration för socialnämnderna, bland annat för handläggning av ansökan om nödbistånd från de hushåll vars inkomster inte når upp till skälig levnadsnivå. Det finns risk för att utredningen underskattat socialtjänstens administrativa kostnader till följd av förslaget. Vidare framgår av utredningen att bidragstaket kan leda till ett ökat tryck på civilsamhället på så sätt att hushåll som tidigare haft sina behov tillgodosedda genom försörjningsstödet i större utsträckning i stället ser behov av att vända sig till idéburna organisationer. Civilsamhällets organisationer i Göteborg har sedan ett par år tillbaka uppmärksammat staden på att en sådan effekt märks av redan idag.

Sammanfattningsvis bedömer Göteborgs Stad att begränsningsregeln slår oskäligt hårt mot en grupp biståndsmottagare, och att nyttan med förslaget inte överväger de negativa konsekvenserna. Förslagen är inte förenliga med grundläggande principer om att biståndet ska utgöra samhällets yttersta skyddsnät och ska tillförsäkra en skälig levnadsnivå.

Göteborgs Stad avstyrker förslaget om jobbpremie

Effekten bedöms vara mycket begränsad och de administrativa resurser som krävs i hanteringen kan bli omfattande. Förslaget bygger på att ökade ekonomiska incitament leder till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande. Det förutsätter dock att det är bristande ekonomiska drivkrafter som gör att individer ansöker om försörjningsstöd. Göteborgs Stad bedömer att det är en förenklad analys utifrån socialtjänstens erfarenheter av målgruppen. Många gånger handlar det om andra typer av hinder. I utredningen konstateras att den nuvarande jobbstimulansen inte har haft några betydande effekter på sysselsättning, en uppfattning som socialnämnderna delar.

I det fall förslaget om jobbpremie beslutas, tillstyrker Göteborgs Stad promemorians förslag om att Försäkringskassan ska ansvara för hanteringen men vill framföra att jobbpremien även bör gälla för dem med subventionerad anställning.

Översyn av regelverket för ekonomiskt bistånd

Göteborgs Stad tillstyrker betänkandets förslag att modernisera riksnormen.

Det är positivt att kostnadsposternas namn förändras för att bättre överensstämma med Konsumentverkets benämningar, liksom att internet inkluderas i normen. Redovisade belopp per kostnadspost bedöms underlätta handläggningen av ekonomiskt bistånd. Göteborgs Stad anser dock att det behöver förtydligas vad som ingår i personlig hygien, då det med nuvarande formulering finns en risk att kostnader för egenvård, exempelvis receptfria mediciner och plåster, inte omfattas. Det skulle innebära en ökad administration om sådana kostnader inte ingår i riksnormen utan ska behovsprövas vid ansökan om livsföring i övrigt.

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget om lokala tillägg

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras i socialtjänstlagen (SoL) att försörjningsstöd enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 inte ska lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen. Förslaget innebär ingen inskränkning i kommunens möjlighet att bevilja bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL. Göteborgs Stads bedömning är att förslaget säkerställer att biståndet är likvärdigt oavsett vilken kommun man bor i.

Göteborgs Stad avstyrker förslaget om att beräkna nivån på riksnormens olika poster utifrån en andel av vad Konsumentverket har beräknat kostnaden till

Förslaget kommer att påverka hushållen, i synnerhet barnfamiljerna, med försörjningsstöd negativt. Det är redan idag många hushåll som har svårt att få biståndet att räcka till nödvändiga utgifter som mat och kläder. Med en ytterligare begränsning av försörjningsstödet finns en risk att biståndsmottagarnas fokus går från att bli långsiktigt självförsörjande till hur de ska få ihop vardagen ekonomiskt på kort sikt.

Göteborgs Stad bedömer att det finns både positiva och negativa aspekter av förslaget om ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra

I utredningen föreslås att försörjningsstöd endast ska lämnas till kostnader för hyra av en bostad i andra hand om andrahandskontraktet är godkänt. Det är rimligt att utbetalt bistånd inte ska bidra till olaglig verksamhet. Samtidigt innebär förslaget negativa konsekvenser för de hushåll som berörs. Hushåll som hyr lägenheter utan godkännande av hyresvärden har generellt en dålig förankring på bostadsmarknaden och har svårt att få tag på någon annan bostad. Socialnämnderna i Göteborgs Stad har tidigare under en period avslagit hyreskostnader om det saknades godkänt andrahandskontrakt. Erfarenheterna från den tiden visar att de berörda familjerna i stället behövde få nödbistånd till tillfälliga boendelösningar, att risken för hemlöshet ökade och att den osäkra bostadssituationen försämrade möjligheterna att delta i arbetsmarknadsinsatser och ansöka om förskola för barnen.

Samtidigt kan det konstateras att det är ett fåtal hushåll som idag bor utan godkänt andrahandskontrakt och uppbär ekonomiskt bistånd. Det är alltså en liten grupp som skulle påverkas negativt av förslaget, även om konsekvenserna för just dessa hushåll skulle bli stora.

Göteborgs Stad bedömer därför att det är positivt att utredningen lämnar förslag om att det kan finnas särskilda skäl som ger den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Göteborgs Stad avstyrker förslaget om ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Enligt utredningen ska ekonomiskt bistånd endast lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige, med undantag för bistånd i akuta nödsituationer. För personer som inte har rätt att vistas i landet kan en kommun inte anses vara bosättningskommun. Det innebär att socialnämnden gör en prövning av rätten till bistånd utifrån att kommunen är vistelsekommun med de begränsningar som följer härav, det vill säga att bistånd kan beviljas för att undvika nöd. Ekonomiskt bistånd för att undvika nöd lämnas också med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ SoL. Socialnämnderna beviljar ytterst sällan ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. I förekommande fall rör det sig om nödbistånd. Den möjligheten ska fortfarande finnas kvar. Därför går det att ifrågasätta vad det i praktiken fyller för funktion att införa den föreslagna bestämmelsen eftersom även ekonomiskt bistånd som beviljas för att undvika akut nöd beslutas enligt 4 kap. 1 och 2 §§ SoL. Utredningen gör dessutom bedömningen att förslaget inte är förenligt med barnkonventionen och Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Mot bakgrund av ovanstående avstyrker Göteborgs Stad förslaget.

Göteborgs Stad tillstyrker förslagen som rör läkarintyg vid sjukdom som överstiger sju dagar, kunskapsstöd, möjlighet till arbetslivsinriktad rehabilitering och samordnad individuell plan

Att begära in läkarintyg ligger i linje med de krav som socialnämnderna ställer på bidragssökande idag.

Göteborgs Stad tillstyrker utredningens förslag att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande

Ett nationellt kunskapsstöd är viktigt för att öka användningen av evidensbaserade insatser och metoder. Förslaget går väl ihop med propositionen till en ny socialtjänstlag och att socialtjänstens verksamhet ska utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet.

Göteborgs Stad instämmer i utredningens bedömning att det krävs en tydlig och nationellt förankrad ansvarsfördelning mellan statliga och kommunala aktörer för att arbetsmarknadspolitiken ska fungera ändamålsenligt

Det behöver framgå vem som ansvarar för vad i genomförandet av olika arbetsmarknadsinsatser, särskilt när det gäller individer som befinner sig mellan olika välfärdssystem. Det saknas idag enhetliga processer för bedömning, informationsdelning och finansiering. Gemensamma strukturer för planering, samordning och uppföljning behöver utvecklas för att säkerställa en rättssäker och likvärdig hantering oavsett kommun.

Utökad uppgiftsskyldighet mellan Arbetsförmedlingen och socialnämnden

En central utgångspunkt för utredningen anges vara att de förslag som lämnas ska ge avsedd effekt utan att i onödan medföra en ökad administration. När det gäller förslaget om uppgiftsskyldighet från Arbetsförmedlingen till socialnämnderna, anges att en effektivare kontroll avseende kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande kan leda till att aktivitetsnivån bland arbetslösa ökar och att fler kan komma i arbete. Av direktiven till utredningen framgår också uppdraget att analysera behov av åtgärder i övrigt hos Arbetsförmedlingen som kan bidra till att förbättra förutsättningarna för socialnämndernas kontroll av personer med ekonomiskt bistånd som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen.

Göteborgs Stad instämmer i utredningens bedömning att det finns ett behov av att kunna ta del av information från Arbetsförmedlingen för att kunna kontrollera att de krav som ställs efterlevs. På motsvarande sätt som Göteborgs Stad framfört i remissvar över promemorian Aktivitetskrav inom försörjningsstödet - för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet (Ds 2024:29), bedömer staden att socialnämnden bör kunna få ta del av uppgifter om samtliga delar av handlingsplanerna hos Arbetsförmedlingen utifrån det övergripande syftet med lagförslagen, att kunna ställa rätt krav på den enskilde på sådant sätt att denne kan komma i arbete. Hos socialnämnderna råder starkare sekretess än hos Arbetsförmedlingen. Det kan därför ifrågasättas om det är mer integritetskänsligt och ska kräva samtycke att ta del av den enskildes planering, jämfört med att ta del av sanktionsbeslut samt uppgift om att rapporterade aktiviteter i aktivitetsrapporten eller att antal sökta arbeten inte stämmer överens med vad som anges i handlingsplanen.

Göteborgs Stad tillstyrker ett utökat uppgiftsutlämnande från Arbetsförmedlingen

Staden anser det dock angeläget att socialnämnderna får del av tillräcklig information för att fatta korrekta och rättssäkra beslut om ekonomiskt bistånd som också kan uppnå det övergripande målet; att människor ska bli självförsörjande. Det är då angeläget att ta kommunernas behov av information, så som det framställts i den hemställan som gjorts till regeringen av SKR 2023-09-22 (SKR2023/01269), på allvar. Mot bakgrund av de senaste årens rättsutveckling och den mängd lagförslag som syftar till att öka möjligheterna till informationsutbyte mellan myndigheter i syfte att bland annat motverka felaktiga utbetalningar, ifrågasätter Göteborgs Stad om inte ännu ett förslag likt det nu aktuella, med en specifik uppgiftsskyldighet för endast vissa uppgifter av betydelse för kommunens handläggning, snarare försvårar än förenklar tillämpningen.

Utredningens avgränsning till vilka uppgifter som behövs för kontroll, utan att koppla samman dessa med uppgifter av relevans för vilka åtgärder som kan komma att behöva vidtas, kommer att medföra mer administration. Det ställer höga krav på de som har att tillämpa de många olika lagstiftningarnas specifika uppgiftsskyldigheter och sekretessbrytande bestämmelser att veta vilka uppgifter som kan lämnas eller inhämtas med stöd av respektive lagstiftning. Det kommer att göra sig än mer gällande om förslaget om den generellt sekretessbrytande bestämmelsen mellan myndigheter införs i offentlighet- och sekretesslagen.

Det är därför angeläget med vägledning för tillämpningen och hur de olika möjligheterna att dela information mellan myndigheterna hänger ihop för att det av regeringen uttalade målet, att myndigheterna genom ökat informationsutbyte ska kunna utföra sin verksamhet på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt, ska kunna uppnås.

Göteborgs kommunstyrelse